

ಎನೆಯ ಇಯತ್ತೆಯ ವಿದ್ವಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಸ್ಥಾನ

ಸಚಿತ್ರ

ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವರ್ಣನೆಯು
ಮತ್ತು
ಮುಂಬಯಿ ಕನಾರ್ಟಿಕದ ಸಾಮಾನ್ಯ
ವರ್ಣನೆಯು

ಬರೆದವರು:

ಎಮ್. ಎಮ್. ನಂದಿಕೋಲವಾಳ
ಮನಗೊಡು

ತದ್ದಿದ ಎನೆಯ ಅವೃತ್ತಿ

ಕ್ರಿ. ಎಚ್. ಜನ್ನಪ್ಪ
ಬುಕ್ ಸೇಲರ್, ಬಾಗಲಕೋಟಿ

ಮುದ್ರಕರು:

ಎ. ಕೆ. ಕೇಳಕರ

ಕೇಳಕರ ಮುದ್ರಾಲಯ

ಘರವಾಡ

915.487

NAN N43

ಅನ್ನಾ ಸೀರ್ಕುಲರ್ ಹಾಸ್ಟ್,

ಒಂಟಾ ಪ್ರದೇಶ ಮಹಿಳೆಯ ವಿಜ್ಞಾನ

C.4-240.L

ಪ್ರಕಾಶಕರು:

ಎ. ಎಚ್. ಅನ್ನಾ ಹೆಚ್.

ಮುದ್ರಾ ಸೀಲರ್, ಘರವಾಡ

ಮುನ್ನಡಿ

ಎಂಟನೆಯ ಮುದ್ರಣದ ಪ್ರಕಾಳು ಶೀರಿ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಮು
ಅಣಿಯಾಗಿರುವದೇ ಈ ಪ್ರಸ್ತುತವು ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಎಮ್ಮೆ ಮೆಚ್ಚುಗಿಯಾ
ದೆಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲವುವರ್ಥಿಯೇ
ಕ್ಷದೆಗೆ ಹರಡಿ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗಿರುವ ಈ ಪ್ರಸ್ತುತಕ್ಕೆ ಈಗ ಮುನ್ನ
ಅಗತ್ಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಸ್ತುತದ ಪ್ರಕಾಶಕರಾದ ಶ್ರೀ
ಚನ್ನಪ್ಪನವರು ಕಂಡುಹಿಡನೆಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕು ಮುನ್ನಡಿ ಬರೆಯೇ
ಬಗೆಯ ಇರುವನ್ನು ಶೈಲಿರ್ದಿರಂದ ನಾನು ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳ ವ
ಯನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕಾಯಾಗು. ಆದರದ ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆಗೆ ಮುನ್ನಡಿ
ಬರೆಯುವ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಕಾಶಕರ ಉದ್ದಾ
ಮನ್ನಿಸಿದರಿಂದಾಗಿನ್ನು.

ಇದರಲ್ಲಿಯ ವಿಷಯವು ಹೊಸ ಅಭಾವದ ಪಶ್ಚಿಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಸಾಗಿದೆ. ವಿಷಯವನೇಡಿಕೆಯು ಹೊಸ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಭಳಗೋಲಿ ವಿಷಯವು ನಿರಸವಿರದೆ ಸರಸವಾಗಿರುವೆಂಬು ವೆಡು, ಕೆಂಡಿಲಿ ವಿಷಯ ನೀಡಿಕೊಂಡು ಈ ಪ್ರಸ್ತುತಿದಿಂದ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ಕಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ, ಮಾತ್ರಾಗೆ ಹಗುರಾಗಿಯೂ ತೀವ್ರವಾಗಿಯೂ ಕಲಿಯಿಲಿಕ್ಕೆ ಇಮ್ ಒಳ್ಳೇ ಸಾಹಾಯ ಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾಗು ಮುಂಬಯಿ ಕನಾರಟಕದ ಸಾಗ್ರವಾದ ಸಂಗತಿಯು ಇರುವುದು. ಶಿಕ್ಷಣವು ಸೌಲಭ್ಯವಾಗಿ ಸಾಗುವಂತೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಇರೇಬೇಕಾದ ಸಾಕಷ್ಟು ನಕಾಶಗಳೂ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಮಾತ್ರಾಗೆ ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಂದೊಡಗಿಸಿದ ನಕಾಶಗಳು ಮುದ್ರಾಗಿ ಇರುವವು. ಭಾವಚಿತ್ರಗಳು ನಿತ್ಯಾಳವಾಗಿವೂ ಚಿತ್ರಾಕಾರಕವಾಗಿರುವವು. ಪ್ರಾರ್ಥಕ, ಛಿದ್ರೋಗಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಮೆಂದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಸವಿಷ್ಟರವಾಗಿಯೂ ಸವಿಕಣ್ಣಿಗಿಯೂ ಬಹುಷಿಸಲಿಪ್ಪಿವೆ.

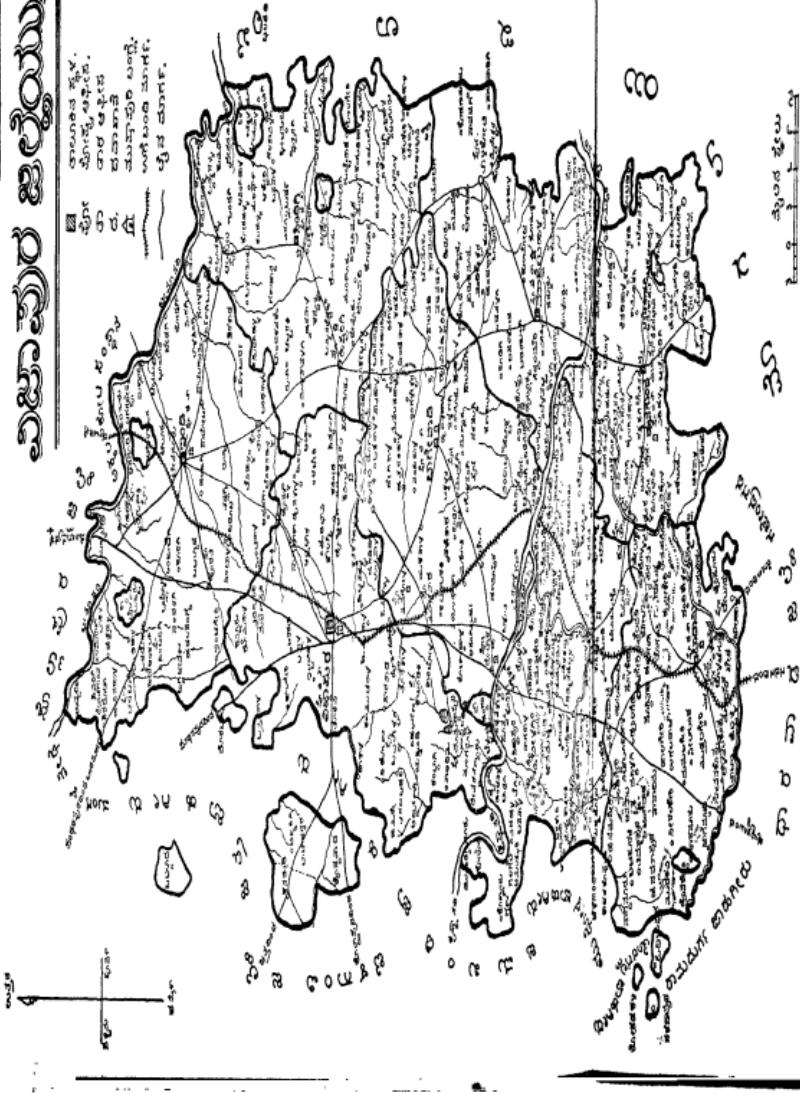
ಉರುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಾತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಗು ಕಿವಿಯಾದ ಕಿವಿಗೆ ಸಾಗಿ ಬಂದ ವಿಷಯಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ. ಬಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಾದ ಈ ಪ್ರಸ್ತುತವು ಮಾತ್ರಾ ಭಳಗೋಲಿ ಪತ್ಯಪ್ರಸ್ತುತಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಾಗಿರುವುದು. ಈಗ ಈ ಪ್ರಸ್ತುತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿರುವ ಉಪ್ಪಾದ ನೇರವು ಮುಂದೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇವರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವುದು ಇಷ್ಟಿಸುವ.

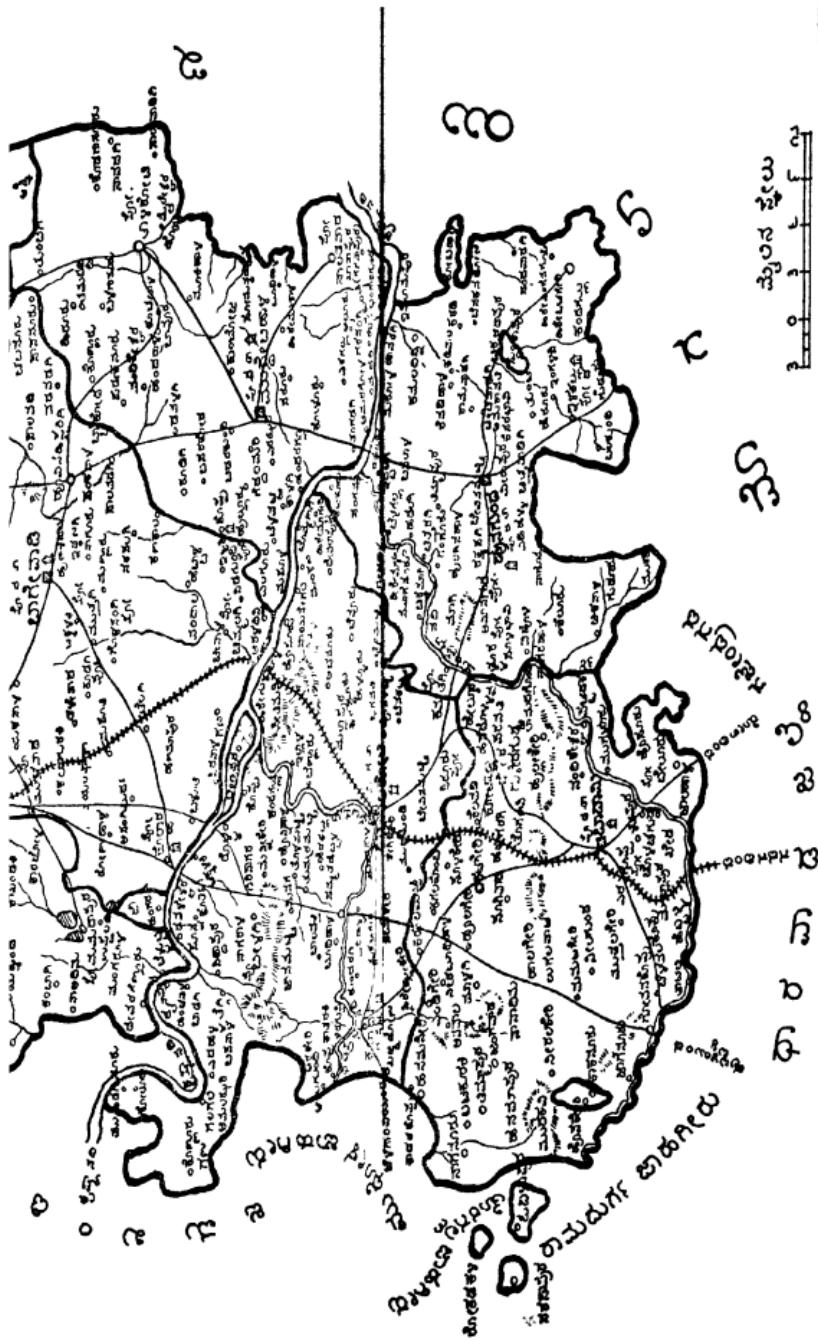
ಬರೀಕಗಾರರ ಅಧಿಮಾನಿ,

ಬಾಗೆಲಕ್ಕೋಟಿ
೧೨-೫-೧೯೪೫ |

ಬಸವಾಯ್ರ ಬುದ್ದಿಕಾಳಿತಃಕ
ಬಿಂಬಾಯ್ರ ಅಂ. ಡಿ. ಎ. ಇನ್ಸೈಟ್ ರ, ಘಾರವಾದ.

విశ్వాసం రథ జలర్మి

೬. ಎರಡು ಗುಡ್ಡ ಅಥವಾ ಪರ್ವತಗಳ ಸದುವೆ ತಗ್ಗಾಗಿದ್ದ ಭಂಭಾಗಕ್ಕೆ ದರಿ ಅಥವಾ ಕಂಡರಪೆಂತಲೂ, ಹೊಳ್ಳಿವೆಂತಲೂ ಅನ್ನವರು.

೭. ಭಂಭಾಗಿಯ ಮೇಲಿನ ನೀರು ಹರಿದುಹೋಗುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹಳ್ಳಿವೆನ್ನವರು. ಹಳ್ಳಿವು ದೊಡ್ಡದಿದ್ದರೆ ಹೋಣಿಯಿಕ್ಕೆಂತ ದೊಡ್ಡದು ದೂರ ಪ್ರವಾಹಿದ್ದರೆ ನದಿ ಅಥವಾ ಹೊಳಿ ಅನ್ನವರು.

೮. ಹೊಳಿ, ಹಳ್ಳಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಉಗಮ ಅನ್ನವರು. ಇವು ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಕೂಡುವ ಸ್ಥಳವು ಮಾತ್ರವು. ಎರಡು ಹೊಳಿಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಕೂಡುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಂಗಮವೆನ್ನವರು.

೯. ಹೊಳಿಗಳು ಕೂಡುವ ನೀರಿನ ದೊಡ್ಡಭಾಗಕ್ಕೆ ಮಹಾಸಾಗರವೆನ್ನವರು. ಇಂಥ ನೀರಿನ ಭಾಗದ ಜಲಾಶಯದೇಳಗೆ ಇ ಭಾಗಗಳು ಕಲ್ಪಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳ ಹೆಸರು:—

೧ ಫ್ರಾಸಿಫಿಕ್ ಮಹಾಸಾಗರ. ೨ ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ಮಹಾಸಾಗರ.

೩ ಹೀಂಡಿ ಮಹಾಸಾಗರ. ೪ ಉತ್ತರ ಮಹಾಸಾಗರ. ೫ ದಕ್ಷಿಣ ಮಹಾಸಾಗರ.

೬. ನೆಲಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿದಂಥ ಮಹಾಸಾಗರದ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರವೆನ್ನವರು.

೭. ನೆಲದೊಳಗೆ ದೂರದ ವರೆಗೆ ಸೇರಿದಂಥ ಸಮುದ್ರದ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅಹಾತನೆನ್ನವರು.

೮೦. ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲವು ಸುತ್ತಿಗಟ್ಟಿದಂಥ ನೀರಿನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಶರೋವರವೆನ್ನವರು. ಸರೋವರವು ಸಣ್ಣದಿದ್ದರೆ ಕರೆ ಅನ್ನವರು.

ಮಾಗರಗಳ ಭಾಗ

೧. ಚಕ್ಕಾದಿ, ಮೇಲಿಟಾರುಗಳು ಅಡ್ಡಾಡುವ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಲೈನಮಾರ್ಗವೆನ್ನವರು.

೨. ಉಗಿಬಂಡಿಗಳು ಅಡ್ಡಾಡುವ ಕಬ್ಬಿಣ ಹಂತ ಹಾಕಿದ ಭಾಗಕ್ಕೆ ರೀಲ್‌ಮಾರ್ಗವೆನ್ನವರು.

ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಟ್ಟನೆಯು

ಮೇರಿಗಳು:— ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಭೀಮಾ ನದಿಯು, ಅದರಾಚೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಲಾಲ್ಲಿವರ ಜಿಲ್ಲೆ, ಅಕ್ಕಲಕೋಟಿ ಸಂಸ್ಥಾನ, ಮೊಗಲಾಯಿ ಇಲಾಖೆಯ ಭೂಮಿಯು. ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ನೊಗಲಾಯಿ ಇಲಾಖೆ. ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ, ಗಡೀಂದ್ರಗಡ ಸಂಸ್ಥಾನ, ಮೊಗಲಾಯಿ ಭೂಮಿಯು. ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ರಾಮದುರ್ಗ, ಶೈರಗಲ್ಲು, ಮುಧೋಳ, ಜಮಬಿಂದಿ, ಜತ್ತ, ಸಾಂಗಲ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೂ, ಬೆಳಗಾಂವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯೂ ಉಂಟು.

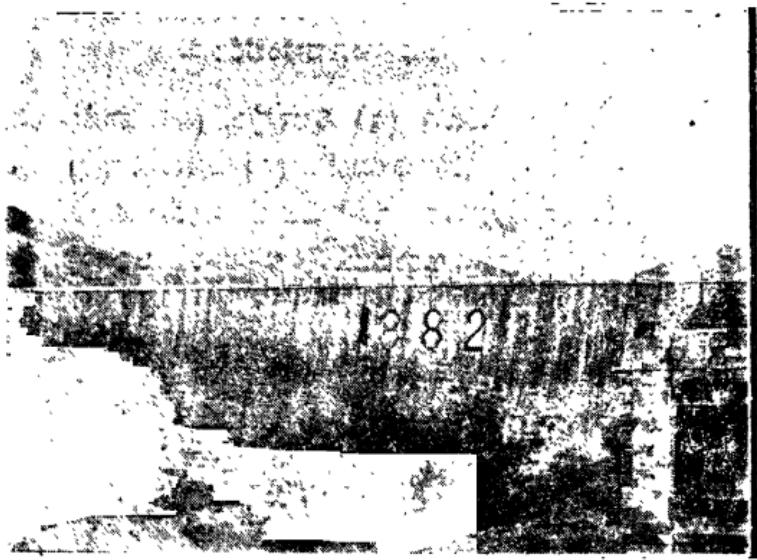
ಆಕಾರ:— ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರದ ಉದ್ದಳತೆ ಅಜಮಾಸು ಗಳಿಗೆ ಮೈಲು, ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ ಅಗಲಳತೆ ಒಂ ಮೈಲು, ಕ್ಷೇತ್ರಫಲ ಸುಮಾರು ೫,೬೬೪ ಚಕ್ಕಣ್ಣಕ ಮೈಲು ಅದೆ. ಗಳಾರಸ ಮೈಲಿಗೆ ಗಳಂ ಕೂರಿಗೆ ಭೂಮಿ. ಅಜಮಾಸು ಏ ಲಕ್ಷ ಜನರು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗಳಾರಸ ಮೈಲಿಗೆ ಗಳಂ ಜನರು ಆದರು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟೆಗೆ ಲ ಭಾಗ ಮಾಡಿ, ಅವುಗಳಿಗೆ ತಾಲೂಕುಗಳಿಂದು ಹೆಸರು ಇಟ್ಟಿರುವರು. (ನಕಾಶ ನೋಡಿರಿ.) ಅವು ಯಾವವೆಂದರೆ:—

- (೧) ಇಂಡಿ. (೨) ಸಿಂದಗಿ. (೩) ವಿಜಾಪುರ. (೪) ಬಾಗೇವಾಡಿ.
- (೫) ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಕ. (೬) ಬಾಗಲಕೋಟಿ. (೭) ಬದಾಮಿ. (೮) ಹುನ ಗುಂದ ಮತ್ತು ತಾಲೂಕೆ ಭಾಗವು ದೊಡ್ಡದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಹೇಠಾ ಮಾಡುವರು. ಅದರಂತೆ ಬೀಳಿಗಿ ಹೇಠಾ ಇರುವದು. ಇಲ್ಲಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮಹಾಲಕ್ಷಣ ಅನ್ನವರು.

ಪ್ರಕೃತಿಕ ಸ್ವರೂಪ:— ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಗುಡ್ಡಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬದಾಮಿ, ಬಾಗಲಕೋಟಿ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು. ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡಗಳು ಕಡಿಮೆ. ಬಾಗೇವಾಡಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅದೆ. ಉಳಿದ ಭಾಗವೆಲ್ಲ ಬೈಲುಭೂಮಿ, ತೆಗ್ನದಿನ್ನೆ ಬಹಳ. ಜಾಲ, ಬೇವಿನ, ಈಚಲ ಮರಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಇರುವವು.

ಗಂಡ್ರುಗಳಿಧ ಉಂರು :— ಬೀಳಿಗಿ, ಕುಂದರಿಗಿ, ಶಿರೆರಿ, ಕಿರಸೊರ, ಹೆರಕಲ್ಲು, ಅಚನೂರು, ಸೀತಿಮನಿ, ಬದಾಮಿ, ಗುಳೇದಗುಡ್ಡ, ಕೆಂಡೂರ, ಮುದಕವಿ, ಅನವಾಲ, ಹೆಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಗೋವನಕೈಪ್ಪ, ಬೆಳಕೈಪ್ಪ, ಜೊಳಿಜಗುಡ್ಡ, ಬೇಲೂರ, ವಟ್ಟದಕಲ್ಲು, ನಂದಿಕೇಶ್ವರ, ಹುಲ್ಲಿಕೇರಿ, ಹುನಗುಂದ, ಗುಡೂರ, ಕೆಲೂರ, ಚಿಕ್ಕನಾಳ, ಮುರಡಿ, ಮುಚುಂಡಿ. ಬಾಗೇವಾಡಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗಡೇಶ್ವರ ಗುಡ್ಡ. ಈ ಉಂರಂಗಳ ಹತ್ತರ ಗುಡ್ಡಗಳುಂಟು.

ಕೆರಿಗಳು :— ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿತಕ್ಕುಂಥ ದೊಡ್ಡ ಕೆರಿಗಳು ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇ ಮುಮುಕ್ಷುರ, ಇ ಕುಮುಟಗಿ, ಇ ಮುಚುಂಡಿ, ಇ ಶಿರೂರ, ಇ ಗುಳೇದಗುಡ್ಡ, ಇ ಕೆಂಡೂರ, ಇ ನೀಲಗುಂದ, ಇ ಬದಾಮಿ, ಇ ಕಟ್ಟಗೇರಿ, ಇಂ ವಿಜಾಪುರ, ಇಂ ಆಲಮೇಲ, ಇಂ ದೊಂಡರ, ಇಂ ಹಳ್ಳಿರ, ಇಂ ಭಗವತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆರಿಗಳುಂಟು.

ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ.

ಗುಡ್ಡಗಳ ಉಪಯೋಗ : — ಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು, ಕಬ್ಜಿ ಧಾರುಗಳೂ, ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಹುಲ್ಲು ಮೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ತರದ ಬೀಷಧ ಸಾಮಾನುಗಳೂ, ವನಸ್ಪತಿಗಳೂ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಸ್ವಷ್ಟಿಸ್ತಾಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಗುಡ್ಡ ಚಂದ. ಗುಡ್ಡಗಳು ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮಳಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಯಾಕಂದರೆ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿನ ಹವೆಯು ತಂಪು. ಕಾರಣ ಗುಡ್ಡಗಳು ಮೋಡಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಎಲೆದುಕೊಳ್ಳುವವು. ಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಹುಲಿ, ಚಿಚರ್, ಸಿಂಹ, ಕಾಡಮಿಕಗಳು ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವದು. ಅಂತೆ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ದನಕರುಗಳಿಗೆ ಹುಲ್ಲು ಸಿಗುವದರಿಂದ ಗುಡ್ಡವು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಹೊಳಿಗಳು: — ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ರ ಕೃಷ್ಣಾ, ಉಭೀಮಾ, ಇ ಫುಟಪ್ರಭಾ, ಉ ಮಲಪ್ರಭಾ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಹೊಳಿಗಳೂ, ಹೊಳಿ ಎಂಬ ಬಂದು ಉಪ್ಪನೀರಿನ ಮೊಡ್ಡ ಹಳ್ಳವೂ ಉಂಟು.

ಕೃಷ್ಣಾ: — ಈ ನದಿಯು ಸಾತಾರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಹ್ಯಾದಿ ಪರವತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಬಳೀಶ್ವರ ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಉಗಮವಾಗಿ (ಹುಟ್ಟಿ) ಸಾತಾರೆ, ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳೊಳಗಿಂದ ಹರಿದು ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಸೇರಿದೆ. ಮುಂದೆ ಮೊಗಲಾಯಿ ಇಲಾಖೆಯೊಳಗೆ ಸೇರಿ, ಮತ್ತೆಲಿಪಟ್ಟಣದ ಹತ್ತರ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಭೀಮಾ, ಮಲಪ್ರಭಾ ಮತ್ತು ಫುಟಪ್ರಭಾ ನದಿಗಳೂ, ಹೊಳಿಹಳ್ಳವೂ ಕೂಡಿರುತ್ತವೆ. ಇವು ಕೂಡುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಂಗಮವೆನ್ನವರು; ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಕೂಡುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಮುಖವೆನ್ನವರು. ಇದು ಹಿಂದೂ ಜನರಿಗೆ ಪವಿತ್ರ ನದಿ ಎನಿಸಿದ್ದ ರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಜನರು ಹಿರಿಯೊಳಿ ಎಂಬೂ, ದ್ವಾರಿಗಂಗಾ ಎಂದೂ ಅನ್ನವದುಂಟು. ಈ ನದಿಯು ವಿಜಾಪುರ, ಬಾಗೇವಾಡಿ, ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ ತಾಲೂಕುಗಳ ದ್ವಾರಿ ಮೇರಿಯಾಗಿಯೂ, ಬಾಗಲಕೋಟಿ, ಹುನಗುಂದ ತಾಲೂಕುಗಳ ಉತ್ತರ ಮೇರಿಯಾಗಿಯೂ ಹರಿದರುತ್ತದೆ.

ಇದರ ಧರದಲ್ಲಿದ್ದ ಉರುಗಳು: — ದೇವರಗೆಣ್ಣಿರ, ಜೈನಾಪುರ, ಹೀಗೆನಳಬಾಳ, ಹೊಸೂರ, ಬೆಳಮ್ಮಣಿಗ, ಇಸಲಾಂಪುರ, ಕಟಗೂರು,

ಗಲಗಲ, ಬಾಡಗಿ, ಬೆಳ್ಳಬ್ಬಿ, ಸೊನ್ನ, ಕೋರ್ಟೀ, ಕೊಲ್ಲೂರ್, ಬಳಕತ್ತಿ, ರೊಟ್ಟಿ, ಸಿದ್ದನಾಳ, ಚಿಮ್ಮಲಗಿ, ಮಸೂತಿ, ಸೀತಿಮನ್ಸಿ, ಎಲಗೂರು, ನಾಯನೇಗಲಿ, ಮಂಕಣಿ, ಕಾಳಗಿ, ಸಂಗಮ, ಕುಂಜಗನೂರು, ರಕ್ಕಸಗಿ, ತಂಗಡಗಿ, ಧನ್ಯಲ್ಕಾರು, ಮಡೋಳ ಈ ಉದರುಗಳುಂಟು.

ಹುಟ್ಟಿಪ್ರಭಾ :— ಇದು ಸಂಹಾಯಾದಿ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ರಾಮಫಾಟ್ಟಿದ ಹತ್ತರ ಹುಟ್ಟಿ, ಬೆಳಗಾಂವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿಂದ ಹರಿದು, ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಗಲಕೋಟ ತಾಲೂಕಿನೊಳಗೆ ಹಾಯ್ದು, ಮೂರಮಟ್ಟಿ ಸಂಗಮದ ಹತ್ತರ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಗೆ ಕೂಡಿದೆ. ಈ ಸಂಗಮಕ್ಕೆ ಮೂರಮಟ್ಟಿಸಂಗಮ ವೆಂದೂ, ಕೂಡಲಸಂಗಮವೆಂದೂ ಅನ್ನವರು.

ಈ ನದಿಯು ಬೆಳಗಾಂವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗೆ ಗೋಕಾಕ ಹತ್ತರ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿಂದ ಬೀಳುವ ಕಾರಣ ಇಲ್ಲಿ ಗೋಕಾಕ ಘಾಲ್ನ ಅಥವಾ ಗೋಕಾಕ ಶಿದ್ದಸಲವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವದೆ. ಈ ನೀರಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಗಿರಣಿಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ.

ಇದರ ಧಡದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು :— ಕಲಾಡಗಿ, ಕುಂದರಗಿ, ಮುರನಾಳ, ಬಾಗಲಕೋಟ, ಹೆರಕಲ್ಲು, ಬೆಣ್ಣಿರು, ಕಂದಗಲ್ಲು.

ಮಲಪ್ರಭಾ :— ಇದು ಸಂಹಾಯಾದಿ ಪರ್ವತದೊಳಗೆ ಕುಳಕುಂಬಿ ಹತ್ತರ ಹುಟ್ಟಿ, ಬೆಳಗಾಂವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿಂದ ಹರಿದು, ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗೆ ಬದಾಮಿ, ಹುನಗುಂದ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ದು, ಸಂಗಮದ ಹತ್ತರ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಗೆ ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಗಮಕ್ಕೆ ಕಪ್ಪಡಿಸಂಗಮವೆಂದೂ, ಹಿರೇಸಂಗಮವೆಂದೂ ಅನ್ನವರು. ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಬಸವೇಶ್ವರನು ಸಂಗಮೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಪಕ್ಕವಾದುದರಿಂದ ಏಕ್ಕಣಿಷ್ಠಿತವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವನ್ನಿದೆ.

ಇದರ ಧಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಉರುಗಳು :— ಗೋವನಕೊಪ್ಪ, ಹೆಬ್ಬಿ, ಚೊಳಜಗುಡ್ಡ, ವೀಡ, ಮಂಗಳೂರು, ನಂದಿಕೇಶ್ವರ, ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲು, ಬಹೋಲ್, ಲಾಯದಗುಂದಿ, ಬೇಲೂರು, ಮುಳ್ಳಿರು, ಕಮತಗಿ, ಮಾಗಿ, ಗಂಜಹಾಳ, ಚಿತ್ತರಗಿ, ಬೆಳಗಲ್ಲು, ಇದ್ದಲಗಿ.

ಭಿಃವಾ :— ಈ ನದಿಯು ಸಂಕ್ಷಾದಿ ಪರ್ವತಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭೀಮಾ ಶಂಕರ ಎಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಸಾತಾರಾ, ಪುಣಿ, ಸೊಲಾಲ್ಲಿ ಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಳಿಗಂಡ ಹರಿದು, ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಡಿ, ಸಿಂದಗಿ ತಾಲೂಕುಗಳ ಉತ್ತರ ಮೇರೆಯಾಗಿ ಹರಿದು, ಮೊಗಲಾಯಿ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನದಿಗೆ ಕೂಡುತ್ತದೆ.

ಇದರ ಧಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಉರುಗಳು :— ಉಮರಜಿ, ಧೂಳಿಖೀಡ, ಅಗರಖೀಡ, ಹಲಸಂಗಿ, ರೂಡಿಗಿ, ಕಡಣಿ, ದೇವಣಗಾಂವಿ, ಸಿರಸಂಗಿ, ಮಣ್ಣಿರು, ಭೂಪಾರ, ಖೀಡಗಿ, ಕುಮಸಿ, ದೇವನಹಳ್ಳಿ.

ಡೋಣಿ :— ಇದು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮೊನವಾಡ ಹತ್ತರ ಹುಟ್ಟಿ ವಿಜಾಪುರ, ಬಾಗೇವಾಡಿ, ಸಿಂದಗಿ, ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು, ಮೊಗಲಾಯಿ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಗೆ ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಇದರ ನೀರು ಉಪ್ಪು (ಸವಳು) ಇದ್ದು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಫಲವತ್ತಾಗಿ ಮಾಡುವದು.

ಇದರ ಧಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಉರುಗಳು :— ದಾಶಾಳ, ಭೈರವಾಡಗಿ, ಕೊಂಡೆಗೂಳಿ, ಹಂಡಲಿ, ಸಾರವಾಡ, ಶೋನಾಳಾಳ, ಎಂಭತನಾಳ, ಸಾತಿಹಾಳ, ಯಾಳವಾರ, ಚೆಬನೂರು, ಸಾಸನೂರ, ತಾಳಿಕೊಟೆ.

ಕೆರಿಗಳ ಉಪಯೋಗ :— ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕೆರಿಗಳು ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಪುಗಳ ನೀರಿನಿಂದ ತೋಟಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಎಲೆಬಳ್ಳಿ, ಕಾಯಿಪಲ್ಲಿ, ಭತ್ತದ ಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಮುಮುದಾಪುರ, ಕೆಂದೂರಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಕೆರಿಗಳಿಂದ ಭತ್ತವನ್ನು ಬೆಳೆಯುವರು. ಮತ್ತು ಅಪುಗಳಿಂದ ಕಾಲುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತೋಟಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಹೊಳಿಗಳ ಉಪಯೋಗ :— ಹೊಳಿಗಳು ತುಂಬಿ ಬಂಡಾಗ್ನಿ ಎಡಬಲ ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ಯು ರೇವೆ (ಹೊಸ ಮಣ್ಣನ್ನು) ಯನ್ನು ಬಿಡುವದರಿಂದ ಭೂಮಿಯು ಫಲವತ್ತಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವದು. ಸಣ್ಣ ಕಾಲುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತೋಟಗಳನ್ನು ಸರ್ವ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಕೆಲ ಜನರು ವಿನಸಿ ಹಿಡಿದು ಹೊಟ್ಟಿ ಹೊರಕೊಳ್ಳುವರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರಿಗೂ ದನಕರುಗಳಿಗೂ ಬಹಳ ಸುಖವುಂಟು. ಯಾವಾಗಲೂ ಹಸಿ ಮೇನ್ವ ಸಿಗುವದು. ಕಾಯಿಪಲ್ಲಿ,

ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲ, ಮೇಕ್ಕೆಂಡೋಳ, ಅವರಿ, ಬದನೆ, ಕುಂಬಳಕಾಯಿಗಳನ್ನು
ಬೆಳೆಯುವರು. ನದಿಯು ಇದ್ದ ಉರುಗಳ ಜಾತೀಗಳು ಜನ್ಮಾಗಿ ದೊಡ್ಡ
ಪ್ರವಾಣದಿಂದ ಆಗುವವು. ಯಾಕಂದರೆ ಜನರಿಗೂ, ದನಕರುಗಳಿಗೂ
ನಿರಿನ ಪೂರ್ವಿಕ ಮಾನ್ಯವದು. ಹೊಳೆಸಾಲ ದನಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮತ್ತು
ಹೆಚ್ಚು ಕಿಮ್ಮತ್ತು ಬಾಳುವವು. ಡೋಷಿಸಾಲ ಬಹಳ ಬೆಳೆಯುವದರಿಂದ
ಈ ಭಾಗವಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ ಇದ್ದ ಶ್ರೀನುಂತರೇ ಹೆಚ್ಚು. ಒಕ್ಕಲತನವೇ ಇವರ
ಖದ್ದೂಗೆ.

ಭೂಮಿಯು:— ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗೆ ಎರೆ, ಮುಸಾರಿ, ಗರಸು ಎಂದು
ಮೂರು ತರದ ಭೂಮಿ ಉಂಟು.

(೧) ಎರೆ ಅಂದರೆ ಕವ್ಯಭೂಮಿ. ಬೆಳೆಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ
ಉಳ್ಳದ್ದು. ಹಸಿಯನ್ನು ಬಹಳ ದಿನ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದು. ಬಹಳ
ಬೆಳೆಯುಳ್ಳದ್ದು ಇರುವದು.

೧. ಎರೆ ಭೂಮಿಯು:— ಕೃಷ್ಣಾ ತೀರೆ, ಡೋಣಿ, ಭೀಮಾ,
ಮಲಪ್ರಭಾ, ಫಟಪ್ರಭಾ ನದಿಗಳ ಎಡಬಲ ಅದೆ.

೨. ಮುಸಾರಿ:— ಅಂದರೆ ಕೆಂಪು ಭೂಮಿಯು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಸುವು
ಕಡಿಮೆ. ಉಸುಕಿನ ಅಂಶವು ಕೂಡಿದುವದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಳೆಗೆ ಹಸಿ ಆಗಿ
ಕೂಡಲೇ ಆರುವದು. ಇದನ್ನು ಬಾಗಲಕೋಟಿ, ಬದಾಮಿ, ಹುನಗುಂದ
ತಾಲೂಕುಗಳ ಗುಡ್ಡದ ಎಡಬಲದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

೩. ಗರಸು:— ಇದು ಹರಳು ಕಲ್ಲಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭೂಮಿಯು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಮುಸಾರಿ ಭೂಮಿಯ ಗುಣವಿರುವದು. ಇದಕ್ಕೆ ಮರಡಿ ಭೂಮಿ
ಎಂದೂ ಅನ್ನವರು. ಇಂಥ ಭೂಮಿಗೆ ಜನರು ಒಡ್ಡುಹಾಕಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು
ಫಲವತ್ತಾಗಿ ಬೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ
ನಾಲ್ಕು ಭಾಗ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಇ ವಾಲು ಸಾಗುವಳಿ, ಇ ವಾಲು
ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಉಂಟು. ಒಟ್ಟು ಎರೆ ಭೂಮಿ ಹೆಚ್ಚು. ಮುಸಾರಿ, ಗರಸು
ಭೂಮಿ ಕಡಿಮೆ.

ಹನೆಯು:— ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹನೆಯು ಶೀತಪೂರು, ಒಣದೂ ಇರುವದು ಆದ್ದರಿಂದ ಜನರು ನಿಡೋಗಳೂ, ಕಸುಪುಳ್ಳವರೂ ಇರುವರು. ಆದರೆ ಬದಾಮಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹನೆಯು ಉಷ್ಣವಾದದ್ದು. ಗುಡ್ಡಗಳ ನೆರೆಭೂವಿನ ಬಹಳ ಗರಸು ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಗಳ ನೆರೆಪ್ರದೇಶಗಳ ಹತ್ತರ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮಲೇರಿಯಾ ರೋಗದ ತಾಸವಾಗುವದು. ಬಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹನೆಯು ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದದ್ದು.

ಮಳೆ:— ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಳೆಯು ಕಡಿಮೆ ಆಗುವದು. ಏಕಂದರೆ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸಮುದ್ರ ಸಮಾಪವಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ಪರ್ವತಾವಳಿಗಳಿಲ್ಲ. ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಬನಗಳಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಳೆ ಕಡಿಮೆ. ಕಾರಣ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಬರಗಾಲದ ಹಾವಳಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು.*

ಬೆಳಿಗಳು:— ಇಲ್ಲಿ ಮುಂಗಾರಿ, ಹಿಂಗಾರಿ ಪೀಕು ತಕೊಳ್ಳುವರು. ಮುಂಗಾರಿ ಅಂದರೆ ಮುಂಗಾರಿಜೋಳ, ಶೆಜ್ಜಿ, ಹುರಳಿ, ಸೇಂಗಾ, ತೋಗರಿ, ಕಾರೆಳ್ಳು, ಗುರೆಳ್ಳು, ಸೆಲ್ಲು, ಶಾಫಿ, ನವಣ ಮುಂತಾದವರು.

ಹಿಂಗಾರಿ ಪೀಕು:— ಬಿಳಿಜೋಳ, ಗೋದಿ, ಕಡಲೆ, ಹತ್ತಿ, ಅಗಸಿ ಕುಸುಬಿ ಇವು ಹಿಂಗಾರಿ ಬೆಳಿಗಳು.

ಮುಂಗಾರಿ ಪೈರು:— ಮಳೆ ಅನುಕೂಲವಾದರೆ ಎಲ್ಲ ಧಾನ್ಯಗಳು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಬಹುದು. ಗೊಬ್ಬರದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಚನಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವವು. ಈ ಪೈರು ಮಳೆಗಾಲ ಪೈರಿಂದು ಅನ್ನವರು.

* ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲಿನ ನೀರು ಉಗಿಯಾಗಿ ಮೋಡಗಳಾಗುವವು. ಆವು ಗಾಳಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಲು ಎತ್ತರವಾದ ಪರ್ವತಗಳ ಮೇಲಿನ ತಂಪು ಹನೆಯು ತಗಲಲು ಉಗಿಯು (ಮೋಡಗಳು) ಕರಗಿ ನೀರಾಗಿ ಮಳೆಯಾಗುವದು. ಅದರಂತೆ ಬನಗಳ ಮೇಲೆ ಹನೆಯು ತಂಪು ಇರುವದರಿಂದ ಆಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುವದು. ಮೋಡಗಳಿಗೆ ಅತಿಕೆಂಪಾಗಿ ತಂಪು ತಗಲಿದರೆ ಕೂಡಲೆ ಮೋಡಗಳು ಕತ್ತರಿಸಿ, ಅಂಕಲ್ಲಿನ ರೂಪವಾಗಿ ಬೀಳುವದು. ಇದಕ್ಕೇನೆ ಬರ್ವಾವೆನ್ನು ನಮ್ಮ. ಮೋಡಗಳು ರಭಸೆಂದ ಬೀಳುವಾಗ ಆಗುವ ಸಪ್ಪಳಕ್ಕೆ ಗುಡುಗು ಅನ್ನವರು. ಇದನ್ನು ಶಿಕ್ಕಕ್ಕೆ ಬಾಲಕರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ತಿಳಿಸತಕ್ಕಂಡು.

ಹಿಂಗಾರಿ ಹೈರು :— ಎಡಿಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೈ ಬೆಳೆಯಬಹುದು. ಈ ಹೈರಿಗೆ ಚಳಿಯು ಚನ್ನಾಗಿ ಬೇಕಾದ ಕಾರಣ ಇದು ಚಳಿಗಾಲ ಹೈರೆಂದು ಅನ್ನವರು. ಹತ್ತಿ, ಗೋಡೆ ಹೈರು ಎಲ್ಲ ನದಿಗಳ ತೀರದಲ್ಲಿಯೂ, ಡೊಣಿಯ ಎಡಬಲ ಎಡಿಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಚನ್ನಾಗಿ ಬರುತ್ತುವೆ.

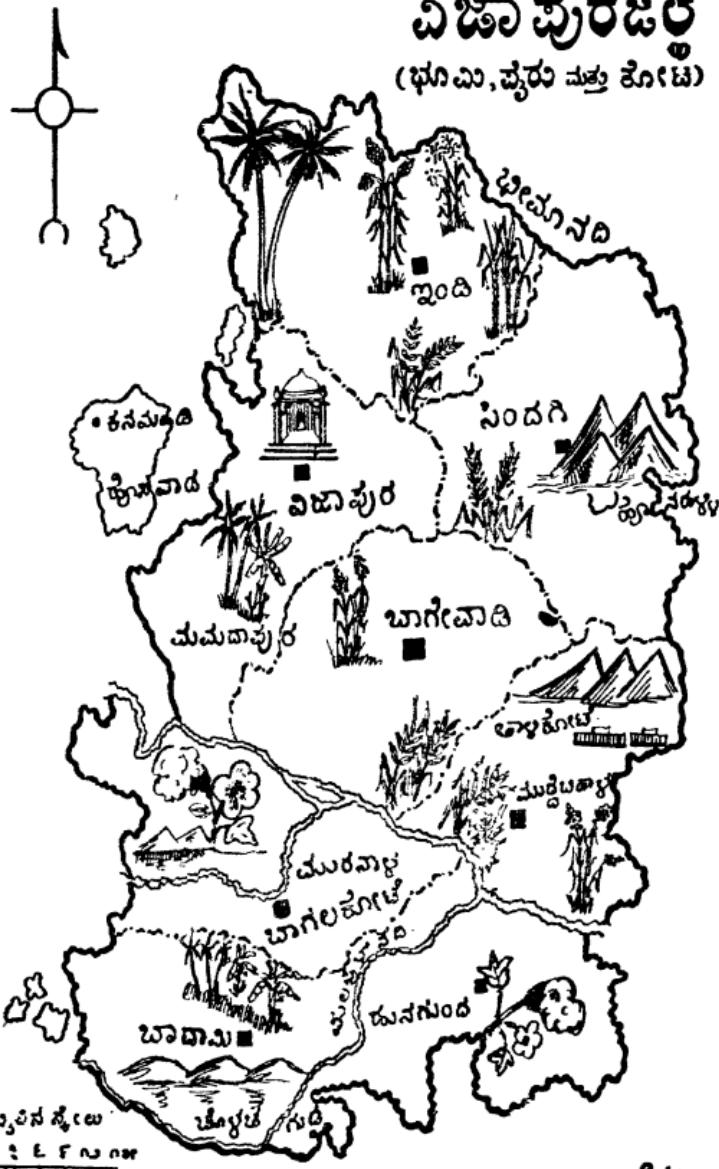
ಬದಾಮಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ, ಉಡೀದ ಮುಸಾರಿಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂಗಾರಿ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಆದರೆ ಭೂಮಿಗೆ ನೀರಿನ ಅನುಕೂಲ ಇದ್ದಲ್ಲ ತೋಟಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇತಿ ಶಿಂಗಳು ಬಾಳೆ, ದಾಳಿಂಬ, ಲಂಬಿಹಣ್ಣಿಗಳು, ಉರ್ದುಗಡ್ಡಿ, ಮೇಣಸಿನಕಾರಿ, ಬಳ್ಳೇಕ್ಕಿ, ಕಾರಿಯಪಲ್ಲಿ, ಎಲಿ, ಕಬ್ಬಿ ಸ್ಪೃಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವರು.

ಖನಿಜಗಳು.—ಗುಡುರೆ, ಬದಾಮಿ ಗುಡ್ಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿ ಇಲ್ಲಿಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತುವೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ಕಾರಬಾನೆಗಳು ಇಲ್ಲಿದ್ದರಿಂದ ಕಬ್ಬಿ ವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಬೆಳೆವಲಕ್ಕೆ ಪ್ರದಲ್ಲಿ ಸೂಳಿಕಲ್ಲಿಗಳೂ ಬದಾಮಿ, ಗುಡ್ಡೆಗುಡ್ಡೆ, ಮುದ್ದೆಬಿಹಾಳೆದಲ್ಲಿ ಇಮಾರತಿಯ ಬಿಳೆಕಲ್ಲು ಹಾಗೂ ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲಿಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತುವೆ. ಕೆಲಾದಿಗಿ, ತೆಲ್ಲಿ ಕೇರಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ವಾಟಿಕಲ್ಲಿಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತುವೆ. ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸ್ಲೇಟ ಕಂಪನಿಯವರು ಯಂತ್ರಹಾಕಿ ಜರ್ಮನಿಯ ನಮೂನೆ ವಾಟಿ ತಯಾರಿಸಿ, ಇಡೀ ಮುಂಬ್ಯೆ ಇಲಾಖೆಯೊಳಗೆ ವುರವಕೆ ಮಾಡುವರು. ಇವೇ ಕಲ್ಲಿ ನಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಮೂರ್ಕಿಗಳು ತಯಾರಾಗುವವು. ನಾದಿಗರ ಮಸಿಯುವ ಕಲ್ಲು ಗಡ್ಡೆ ಸಿಗುವವು. ಗಡ್ಡನಕೇರಿ ಹತ್ತರ ರಂಗವಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ಸಿಗುವದು. ಕೆಲಾದಿಗಿ, ಬಾಗಲಕ್ಕೇಟ ಹತ್ತರ ಸುಣಿದ ಕಲ್ಲು ದೊರೆಯುತ್ತುವೆ. ಬಾಗಲಕ್ಕೇಟ, ಬದಾಮಿ ಹತ್ತರ ಹೌದಿನ ಕಲ್ಲು ಸಿಗುವವು. ಮತ್ತು ತಾಣಕ್ಕೇಟಯಲ್ಲಿ, ಸಿಂದಿಗಿ ತಾಲೂಕ ಹೈಕಿ ಹೊನ್ನೆಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗಮವರೀ ಕಲ್ಲಿಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತುವೆ. ಗುಡುರಲ್ಲಿ ಕಾಜು ಮಾಡತಕ್ಕ ಉಸುಬು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಜನ ಬಳಿ ತಯಾರಿಸುವರು.

ಪ್ರತ್ಯೇಗಳು :— ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸೇರಿ ಹೇಳಿ? ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ತಾಲೂಕಾಗಳು ಆನೆ? ಗುಡ್ಡಗಳು ಯಾವ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿವೆ? ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ

ವಿಚಾರಣೆ

(ಭೂಮಿ, ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಹೊಡೆ)

Syber.

ಕೇರೆ ಇದ್ದ ಉತ್ತರಾವವು? ಗುಡ್ಡಗಳ ಉಪಯೋಗವೇನು? ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ನದಿಗಳಿವೆ? ಯಾವವು? ನದಿಗಳ ಉಪಯೋಗವೇನು? ಕೃಷ್ಣ ನದಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಗೂತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿ ಹೇಳಿರಿ? ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಭೂಮಿ ಆವೇ? ಎಲ್ಲಿ ಆದೆ? ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸರೆ, ಮತ್ತೆ ಹ್ಯಾಗೆ? ಬೆಳೆಗಳು ಯಾವವು? ಎಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವವು? ಖನಿಜ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತ್ತೇವೆ? ಕಾಜಿನ ಸಾಮಾನು ಎಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಗುತ್ತೇವೆ?

ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಇಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೆಲತನವೇ ದೊಡ್ಡ ಉದ್ದೇಶವು. ಕೈಗಾರಿಕೆ ಉದ್ದೇಶ ಕಡಿಮೆ. ನೌಕರಿ ತೀರೆ ಕಡಿಮೆ.

ಕೈಗಾರಿಕೆ:—ಮನಸ್ಸಿನ ಕುಶಲತೆಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಅನ್ವಯವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಡಿಗಡನ, ಸೇಕಾರಿಕೆ, ಕೆಂಚುಗಾರಿಕೆ, ಕವಾರ್ಕ, ಬೆಂಗಾರ, ಕುಂಬಾರ, ಬಣಗಾರ ಮುಂತಾದವು ಬರುತ್ತವೆ. ಬದಾಮಿ, ಬಾಗಲಕೋಟಿ, ಹುನಗುಂದ ತಾಲೂಕಗಳಲ್ಲಿ ಸೇಕಾರಿಕೆ ಬಹಳ. ಇಂಡಿ, ಬಾಗೆವಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪುಲ್ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಡುವರು. ಇಲಕಲ್ಲಿ ಸೀರೆಗಳು, ಗುಳೆದಗುಡ್ಡ ಖಣಗಳು ಬಹು ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಬಾಗಲಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸೀರೆ, ಕುಪ್ಪಸಗಳು ತಯಾರಾಗುವವು. ಬಾಗಲಕೋಟಿ, ಕಲಾದಗಿ, ವಿಜಾಪುರದ ನೆರೆಯ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಕಂಬಳಿಗಳು ತಯಾರಾಗುವವು. ಕಲಾದಗಿ, ಕುಂದರಗಿ ಕಂಬಳಿಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಗುಡೂರ, ಕಮತೆಗಿ, ಅಮಿನಗಡ, ಬಾಗಲಕೋಟಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ, ಹಿತ್ತಾಳಿ ಸಾಮಾನುಗಳು ತಯಾರಾಗುವವು. ಗುಡೂರ, ಗಲಗಲಿ, ಕಂದಗಲ್ಲ ಹತ್ತರಿಜರುವ ಇಲಾಳಲ್ಲಿ ಯೂ ಕಾಜಿನ ಬಳಿಗಳು ತಯಾರಾಗುವವು. ಕಲಾದಗಿ ಗಲಗಲಿ ನೆರೆಯ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಉತ್ತಮ ಖಾದಿ ಬಟ್ಟಿಗಳು ತಯಾರಾಗುವವು

ವ್ಯಾಪಾರ: ಸದರ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಸಾಮಾನುಗಳಾಗಲೀ, ಮತ್ತು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತ್ತುಂಧ ಕಾಳುಕಡಿ ಮಾಲು ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ

ದೇಶದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ವಾಲು ತರಿಸಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶ (ಧಂಡೆ) ಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನುವರು. ಇವನ್ನು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕುಮಟ್ಟಿಗೆ ಜನರು ಮಾಡುವರು.

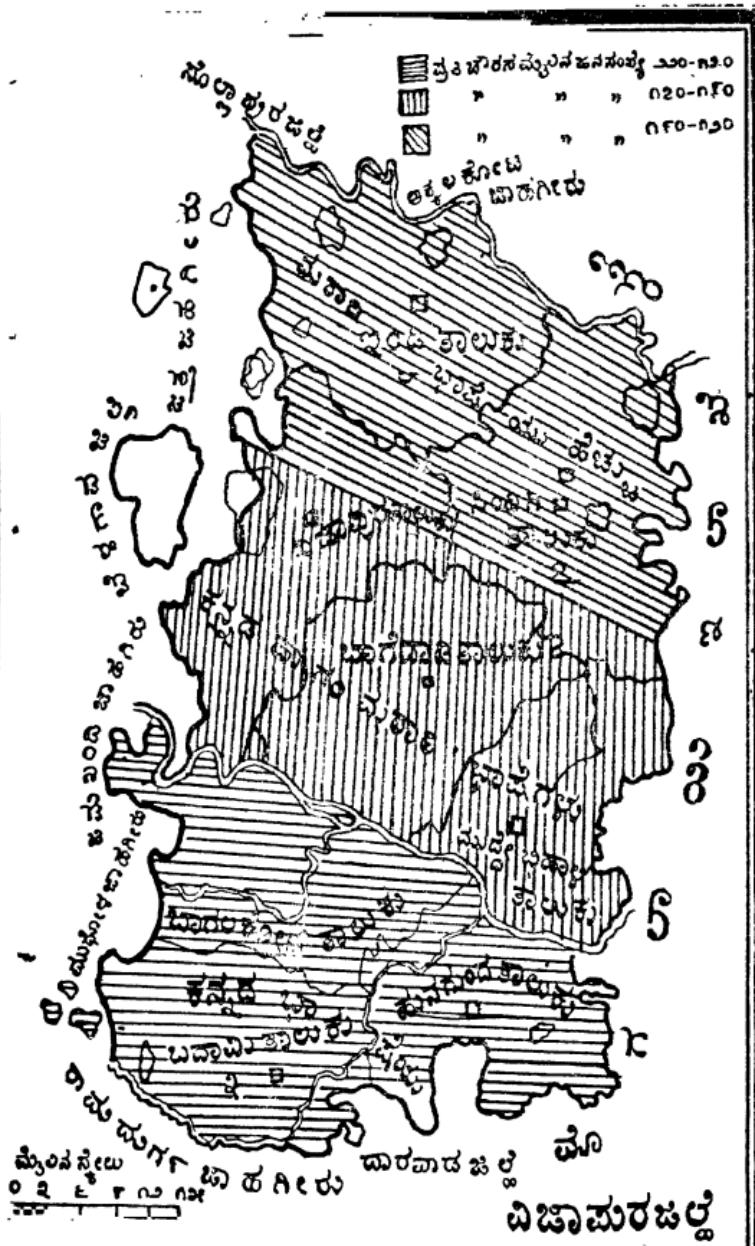
ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟತಕ್ಕಂಥ ಗೋದಿ, ಹತ್ತಿ, ಎಣ್ಣೆ ಕಾಳು, ಕಿರಾಣಿ ಕಾಳು ಪರನೀಶಕ್ಕೆ ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವು. ಹಣ್ಣಾಹಂಪಲ, ಕಾಯ-ಪಲ್ಲಿ, ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ, ವಿಳ್ಳಿದ ಎಲೆಗಳು ಸಮೀಪದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವು. ಇಲಕ್ಕಿಲ್ಲ ಸೀರಿ, ಗುಳೇದಗುಡ್ಡ ಖಣ, ಕುಂದರಗಿ ಕಂಬಳಿಗಳು ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಸಬಕಾರ ಮಾಡುವ ಕಾರಣಾನಿಗಳು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅವೆ. ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾರಲು ವಾಲು ಸಿಗುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ನಮ್ಮೆ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸಾಮಾನುಗಳೆಂದರೆ— ಅಕ್ಕಿ, ಉಪ್ಪು, ಸಕ್ಕರೆ, ಟೆಂಗಿನಕಾಯಿ, ಖೊಬ್ಬಿರಿಎಣ್ಣೆ, ಖೊಬ್ಬಿರಿ, ಅರಿವೆ, ದೀಪದಕಡ್ಡಿ, ಉಕ್ಕು, ಕಬ್ಬಿಣ, ಕಾಜು, ಕಾಗದ, ಕೊಡಿಗಳು, ಸುಗಂಧ ಪದಾರ್ಥಗಳು; ಛಿಷಧ ಸಾಮಾನುಗಳು, ಬೆಳ್ಳಿ, ಬಂಗಾರ, ತಾಮ್ರ, ಹಿತ್ತಾಳಿ, ಭಾಂಡೆ ಸಾಮಾನುಗಳು, ಪರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಂದ ತರಿಸಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು:— ಉದ್ದೇಶವೆಂದರೇನು? ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶಗಳಾವವು? ಇಲಕ್ಕಿ, ಗುಳೇದಗುಡ್ಡ, ಬಾಗಲಕೋಟಿ, ಕಲಾದಗಿ, ಕುಂದರಗಿ, ತಾಳಕೋಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಕಾರಣಾನಿಗಳಿವೆ? ಇಲ್ಲಿ ಕುಟ್ಟವ ಸಾಮಾನುಗಳು ಯಾವವು? ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹಿಂದಿ ಎಲ್ಲಿ ಕುಟ್ಟಿನದು? ವ್ಯಾಪಾರ ಅಂದರೇನು? ವ್ಯಾಪಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗಲು ಕಾರಣವೇನು? ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಪರಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಹೋಗುವ ಸರಕುಗಳು ಯಾವವು?

ಜನರು, ಭಾಷೆ

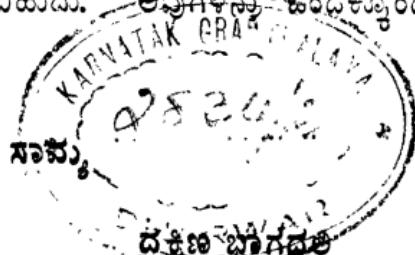
ಜನರು:— ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಏ ಲಕ್ಷ್ಯ ಜನರು ಇರುವರು. ಇವರು ಸಕ್ತರು, ಇರುವರು. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ

ಹಿಂದು-ಮುಸಲ್ಮಾನೆ ಎಂಬ ಎರಡು ಧರ್ಮದ ಜನರು ಇರುವರು. ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವರು (ಲಿಂಗಾಯತರು) ಹೆಚ್ಚು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಮರಾಠಾ, ಪಂಚಾಳ, ಜ್ಯೇಂದ್ರ, ಕುರುಬರು, ಒಡ್ಡರು, ಲಮಾಟೆ, ಹರಣ-ಶಿಕಾರಿ, ಕೋರವರು ಇರುವರು. ಒಟ್ಟೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಗಂಬಕ್ಕೆ ಗಂ ಪಾಲು ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಇರುವರು. ಲಮಾಟಿಗಳು ಉರ ಹೊರಗೆ ಬೈಲಲ್ಲಿ ಜೋಡಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ವಾಸ ಮಾಡುವರು.

ಭಾಷೆ:— ಇಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಹೆಚ್ಚು. ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮದವರು ಆದುವರು. ಇವಲ್ಲಿದೆ ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮರಾಟರು, ಮುಸಲ್ಮಾನಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು (ಉದುರ್) ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಮಾತಾಡುವರು.

ಕೃಷ್ಣ ನದಿಯಿಂದ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಉತ್ತರ ಭಾಗ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗ ವೆಂದು ಎರಡು ಭಾಗ ಮಾಡಬಹುದು. **ಅವಳಿನ ಒಂದು ಹಂತ** ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡುವಾ.

ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ

೧. ಜೋಡಿ, ಭೀಮಾ ಎಂಬ ಎರಡು ನದಿಗಳುಂಟು.	೨. ಮಲಪ್ರಭಾ, ಫಟಪ್ರಭಾ ಎಂಬ ಎರಡು ನದಿಗಳುಂಟು.
೩. ಎರಡೂ ನದಿಗಳ ತೀರದಲ್ಲಿ ಎರೆ ಭೂಮಿ ಉಂಟು.	೪. ಎರಡೂ ನದಿಗಳ ತೀರದಲ್ಲಿ ಎರೆ ಭೂಮಿ ಉಂಟು.
೫. ವ್ಯಾವಾರದ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳ ವಿಜಾಪುರ ಅದೆ.	೬. ವ್ಯಾವಾರದ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳ ಬಾಗಲಕೋಟಿ ಉಂಟು.
೭. ನೋಡತಕ್ಕ ಇಮಾರತಿಗಳು ಉಂಟು.	೮. ನೋಡತಕ್ಕ ಇಮಾರತಿಗಳು ಉಂಟು.
೯. ವರ್ಕನದಾರ ಶ್ರೀಮಂತರು ಇರುವರು.	೧೦. ವರ್ಕನದಾರ ಶ್ರೀಮಂತರು ಇರುವರು.

ವೈಷ್ಮಾನಿಕ

೧. ಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ.	೧. ಗುಡ್ಡಗಳಿನೆ.
೨. ನದಿಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಕೂಡಿಲ್ಲ.	೨. ಎರಡು ನದಿಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಕೂಡಿನೆ.
೩. ಪದಭೂಮಿ ಹೆಚ್ಚು.	೩. ಎರೆಭೂಮಿ ಬೆಳೆಯುಳ್ಳದ್ದು.
೪. ಭಾವಿ, ತೋಟ-ಪಟ್ಟಿಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚು.	೪. ಭಾವಿ, ತೋಟ-ಪಟ್ಟಿಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ.
೫. ಕೆರಿಗಳು ಕಡಿಮೆ.	೫. ಕೆರಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು.
೬. ಬರಗಾಲವು ಒಂದಿಲ್ಲಿಂದು ಕಡೆಗೆ ಬೀಳುವದು. ಗುಡ್ಡಗಳಿಲ್ಲದ ಮೂಲಕ ಮಳೆ ಕಡಿಮೆ.	೬. ಗುಡ್ಡಗಳಿದ್ದ ಮಳೆಯಾಗುವದ ರಿಂದ ಬರಗಾಲ ಬೀಳುವದು ಕಡಿಮೆ.
೭. ಇ ತಾಲೂಕುಗಳು ಅವೆ.	೭. ಇ ತಾಲೂಕುಗಳು ಅವೆ.
೮. ಕೃಗಾರಿಕೆ, ಖನಿಜ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಕಡಿಮೆ.	೯. ಕೃಗಾರಿಕೆ, ಸೇಕಾರಿಕೆ, ಖನಿಜ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಹೆಚ್ಚು.

ಮಾರ್ಗಗಳು.

ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಲೈನಮಾರ್ಗ, ರೇಲೈನಮಾರ್ಗ, ಜಲಮಾರ್ಗ, ವಾಯುಮಾರ್ಗ, ಕಾಲುಮಾರ್ಗ ಎಂದು ಇ ಭಾಗಗಳಿಂಟು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ನೀರಿನ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರವಾಹ ಸಮಿವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಜಲಮಾರ್ಗವು ನಮಗೆ ಕಾಣುವಂತೆ ಇಲ್ಲ. ವಾಯುಮಾರ್ಗ ಅಂದರೆ ವಿಮಾನಗಳು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾಡುವ ಮಾರ್ಗ.

ಲೈನಮಾರ್ಗ ಅಂದರೆ ಸರಕಾರದವರು ಪ್ರಜಿಗಳಿಗೆ ತಾಸು ಆಗಬಾರದೆಂದು ಚಕ್ಕಾಡಿ, ಮೊಟ್ಟಾರಗಳು ಮೊದಲಾದ ವಾಹನಗಳು ಶಿರುಗಾಡಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಮಾರ್ಗಗಳು. ಇಂಥ ತೆಯಾರಿಸಿದ ಮಾರ್ಗಗಳಿಗೆ ರಾಜಮಾರ್ಗವೆಂದು ಅನ್ವಯವರು.

೧. ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಸೊಲ್ಲಾ ಪೂರ ವಾಗ್ರಣ:— ತಿಡಗುಂದಿ, ಹೊರತಿ, ಬಲೆಲ್ಲಿ ಟ್ರಿ, ಧೂಳಿವೇದ ಇವುಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಸೊಲ್ಲಾ ಪೂರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದೆ.

೨. ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಹುಬ್ಬಿ ವಾಗ್ರಣ:— ಜುಮನಾಳ, ಹೊನಗನಹಟ್ಟಿ, ಮುಳವಾಡ, ಕೊಲ್ಲಾರ, ಕೊಟ್ಟಿ, ಅನಗನಾಡಿ, ಎಡಹಟ್ಟಿ, ಸೀಮಿಕೇರಿ, ಹೂಲಗೇರಿ, ಕೆರೂರ, ಗೋವನಕೊಪ್ಪ ಇವುಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹುಬ್ಬಿಗೆ ಹೋಗಿದೆ.

ಸೊಲ್ಲಾ ಪೂರದಿಂದ ಹುಬ್ಬಿಗೆ ಹೋದರೆ ಮೇಲಿನ ಎರಡು ಮಾಗ್ರಣಗಳ ಮೇಲಿನ ಉರುಗಳು ಹತ್ತುತ್ತವೆ. ಶಾರಣ ಈ ಲೈನಮಾಗ್ರಣಕ್ಕೆ ಸೊಲ್ಲಾ ಪೂರ-ಹುಬ್ಬಿ ಮಾಗ್ರಣವೆನ್ನುವರು.

೩. ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿ ವಾಗ್ರಣ:— ಹಿಟ್ಟಿನಹಟ್ಟಿ, ಮನಗೋಡಿ, ಎರನಾಳ, ಬಾಗೇವಾಡಿ, ಹೂವಿನಹಿಪ್ಪರಿಗಿ, ಬಾಂಕೋಡ, ಧವಳಿಗಿ, ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ, ತಂಗಡಗಿ, ಧನ್ಯಾರು, ಹನಗುಂದ, ಇಲಕ್ಕಿಲ್ಲಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಹೋಗಿದೆ.

೪. ಬೆಳ್ಗಾಂವಿಯಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿ ವಾಗ್ರಣ:— ಖಜ್ಜಿದೋಟಿ, ಕಲಾದಗಿ, ತುಳಸಿಗೇರಿ, ಬಾಗಲಕೋಟಿ, ಶಿರೂರ, ಕಮತಗಿ, ಅವೀನಂಗಡ, ರಕ್ಕಸಗಿ, ಹನಗುಂದ, ಇಲಕ್ಕಿಲ್ಲಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಹೋಗಿದೆ.

೫. ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ವಾಗ್ರಣ:— ತೊರವಿ, ಹೊನವಾಡಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಕೊಲ್ಲಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದೆ.

೬. ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಅಕ್ಕೆಲಕೋಟಿ ವಾಗ್ರಣ:— ನಾಗತಾಣ, ಅಥರಗಾ, ತಡ್ಲಿಗಿ, ಇಂಡಿ, ಮಣ್ಣಾರುಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಅಕ್ಕೆಲಕೋಟಿಗೆ ಹೋಗಿದೆ.

೭. ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ನೋಗಲಾಯಿ ಇಲಾಹೆಯೋಳಗಿ ಎರಡು ಲೈನಗಳು ಹೋಗಿವೆ. ಒಂದು ಲೈನು ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಕೌಲಗಿ, ಕುಮುಡಗಿ, ಹಡಗಲಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹಿಪ್ಪರಿಗಿ ತನಕ

ಜೋಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಎರಡು ಕಡೆಗೆ ಉತ್ತರಕ್ಕೆಷ್ಟಂದು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆಷ್ಟಂದು ಅ ಲೈನು ದಾರಿಗಳು ಹೋಗಿವೆ. ಉತ್ತರ ಕಡೆಯ ಲೈನು ಕನೆಕ್ಟಿಡ್, ಸುಧಗಿ, ಕಲಹಳ್ಳಿ, ಕೋರಕಳ್ಳಿ, ಅಲಮೇಲ, ದೇವಣಗಾವಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಮೊಗಲಾಯಿ ಸೇರಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಕಡೆಯ ಲೈನು ದೇವೂರ, ಕೆಂಡಗೂಡಿ, ಹಂಚಲಿ, ಬೀಬಿ ಇಂಗಳಿಗಿ, ತುಂಬಗಿ, ತಾಳಿಕೋಟಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಮೊಗಲಾಯಿ ಸೇರಿದೆ.

ಉ. ಪಂಥರಪುರದಿಂದ ಬರುವ ಮಾರ್ಗ:— ಇಂದಿಯ ಮೇಲೆ ಕಾಯ್ದು ಮೊಗಲಾಯಿ ಸೇರಿದೆ. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶಿರಡೋಣಿ, ಜಡಜಣ, ಅಂಜುಟಗಿ, ಬೇವನೂರ, ಇಂಡಿ, ಸಾಲೋಟಗಿ, ವಿಭೂತಿಹಳ್ಳಿ, ಅಲಮೇಲ ಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಮೊಗಲಾಯಿಗೆ ಹೋಗಿದೆ.

ಇ. ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಪಂಥರಪುರ ಮಾರ್ಗ:— ಅರಕೇರಿ, ವೇರಬಗಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಪಂಥರಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದೆ.

೧೦. ಬಾಗೇವಾಡಿಯಿಂದ ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ಮಾರ್ಗ:— ಎರನಾಳ, ಮನಗೋಡಿ, ಹಿಟ್ಟಿನಹಳ್ಳಿ, ವಿಜಾಪೂರ, ತೂರವಿ, ಹೂನವಾಡಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಕೊಲ್ಲಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದೆ.

೧೧. ಇಲಕ್ಕಿದಿಂದ ಬೆಳಗಾಂವಿ ಮಾರ್ಗ:— ಹುನಗುಂದ, ರಕ್ಕಸಗಿ, ಅವಿನಸಗಡ, ಕಮತಗಿ, ಶಿರೂರ, ಬಾಗಲಕೋಟಿ, ತುಳಸಿಗೇರಿ ಕಲಾದಗಿ, ಖಜ್ಜಿಡೋಟಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಬೆಳಗಾಂವಿಗೆ ಹೋಗಿದೆ.

೧೨. ಕ್ರಿಸಂಗಮಾಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಇ ಲೈನುಗಳು ಹೋಗಿವೆ. ಒಂದು ಮಾರ್ಗವು ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ ಕಡೆಗೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಹುನಗುಂದ ಕಡೆಗೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಬಾಗಲಕೋಟಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿವೆ.

ಒನೆಯದು:— ತಂಗಡಗಿ ಮೇಲಿಂದ ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದೆ.

ಒನೆಯದು:— ಧನ್ಮಾರ ಮೇಲಿಂದ ಹುನಗುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದೆ.

ಒನೆಯದು:— ಸಂಗಮ, ಖಜಗಲ್ಲು, ವರಗೋಡದಿನ್ನಿ, ಹೂವನೂರ, ಸಂದನೂರು, ಗಂಟಿಹಾಳ, ಬೇವೂರ, ಹಳ್ಳೂರ, ಭಗವತಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಬಾಗಲಕೋಟಿಗೆ ಹೋಗಿದೆ.

ರೇಣ್ವೆ ಮಾರ್ಗ

ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಎನ್ನೋ. ಎನ್ನೋ. ರೇಣ್ವೆಮಾರ್ಗ ಒಂದೇ ಮಾತ್ರ ಗದಗದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿದೆ. ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತುವ ಉರಿಗೆ ಸ್ವೇಶನವೆನ್ನುವರು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಉಗಿಬಂಡಿಯು ನಿಲ್ಲುವದು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಉಗಿಬಂಡಿಯು ಬದಾಮಿ, ಕಟ್ಟಗೇರಿ, ಬಾಗಲಕೋಟ, ಕಡ್ಡಿಮಟ್ಟಿ, ಸೀತಿಮನಿ, ಆಲಮಟ್ಟಿ, ತೆಲಗಿ (ತೆಲಗಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಜನವನ್ನು ಬಡಲಿ ಮಾಡಿ ಮತ್ತೊಂದು ಹಚ್ಚುವರು.), ಮುಳಿವಾಡ, ಹೊನಗನಹಳ್ಳಿ, ಜಿನುನಾಳ, ವಿಜಾಪುರ, ಮಿಂಚಿನಾಳ, ನಿಂಬಾಳ, ಇಂಡಿ, ತಡವಲ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಗಳ ಹೇಗೆಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ. ಈ ದೈಲು ಬದಾಮಿ, ಬಾಗಲಕೋಟ, ಬಾಗೇವಾಡಿ, ವಿಜಾಪುರ, ಇಂಡಿ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ದು ಹೋಗಿದೆ. ಉಳಿದ ಸಿಂದಗಿ, ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ, ಹುನಗುಂದ ತಾಲೂಕಿನವರಿಗೆ ರೇಣ್ವೆ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಲು ಬಹು ತಾರಸವಾಗಿದೆ.

ಈ ದೈಲುಮಾರ್ಗವು ಆದಂದಿಸಿಂದ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಬರಗಾಲವಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಬೆಳೆಯುಳ್ಳ ದೇಶದಿಂದ ಮಾಲು ತೆಂದುಕೊಡುವದು, ನಮ್ಮ ಮಾಲನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವದು.

ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ನದಿಗಳು ಹತ್ತುವ ಕಾರಣ ನಾಲ್ಕು ದೊಡ್ಡ ಪೂಲು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಮೇಲೆಯೇ ಉಗಿಬಂಡಿಯು ಹೋಗುತ್ತದೆ.

೧ ಆಲೂರ ಪೂಲು, ೨ ಸೀತಿಮನಿ ಪೂಲು, ೩ ಡೋಣಿ ಪೂಲು, ೪ ಭೀಮಾನದಿ ಪೂಲು.

ಸರಕಾರಿ ಮುಖ್ಯ ಖಾತೆಗಳು

ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತೆಯ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಎಂಟು ತಾಲೂಕುಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಪೇಠಾ ಇರುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯು ಕೆಲೆಕ್ಟರನು. ತಾಲೂಕಿನ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯು ಮಾಮಲೀದಾರನು. ಪೇಠಾದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಮಹಾಲಕ್ಷಣಿಯು.

ಭೂವಿಯ ಶೆರಿಗೆ ವಸೂಲ ಮಾಡುವದು, ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದು, ಕಳೆವು ಬಡಿದಾಟಗಳು ಆಗದಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವದು, ಕೊಡತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದು, ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಂದಾಯಿಸುವದು ಇನ್ನೇ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಖಾತೆಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರು.

ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿ:— ಈ ಖಾತೆಯ ಮುಖ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಕೆಲೆಕ್ಟರ ಸಾಹೇಬರು. ಇವರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಣವಾದ ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಇರುವರು. ಇವರು ಶೆರಿಗೆ ವಸೂಲ ಮಾಡುವದು, ಕೊಲೆ ಸುಲಿಗೆ ಮೊದಲಾದ ಅಪರಾಧಗಳ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುವದು, ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು, ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕಾಯುವದು, ಸಿಂದಿ, ಶೀರೆ, ಅಪ್ಪ, ಗಾಂಜಿ ಮುಂತಾದವರ್ಗಗಳ ಮತ್ತೆಯ ಹಣ ವಸೂಲ ಮಾಡುವದು, ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಡಳಿತೆಯ ಖಚಣನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವುದು ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲೆಕ್ಟರ ಸಾಹೇಬರ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಪ್ರಾಂತ ಸಾಹೇಬರು ಇರುವರು. ಒಬ್ಬರು ಉತ್ತರ ಭಾಗವಾದ ಇಂಡಿ, ಸಿಂದಿಗಿ, ವಿಜಾಪುರ, ಬಾಗೇವಾಡಿ ಈ ನಾಲ್ಕು ತಾಲೂಕುಗಳಿಗೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ದಟ್ಟಿಂ ಭಾಗವಾದ ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ, ಬಾಗಲಕೋಟಿ, ಹುನಗುಂದ, ಬದಾಮಿ ಈ ನಾಲ್ಕು ತಾಲೂಕುಗಳಿಗೆ ಇರುವರು. ಇವರಿಗೆ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಕೆಲೆಕ್ಟರವೆಂದೆನ್ನುವರು.

ಪ್ರೋಲೀಸ ಖಾತೆ:— ಈ ಖಾತೆಯು ಕಳವ್ಯ ಬಡಿದಾಟ ಮೊದಲಾದವು ಆಗಬಾರದೆಂದು ಶಾಂತಕೆಯನ್ನು ಕಾಯುವದು. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೋಲೀಸ ಸುಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಎಂಬ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಇರುವರು. ಇವರ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಒಬ್ಬರು ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಪ್ರೋಲೀಸ ಸುಪರಿಂಟೆಂಟ್, ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಡೆಪ್ರೊಟ್ ಪ್ರೋಲೀಸ ಸುಪರಿಂಟೆಂಟ್ ಇರುವರು. ಇವರ ಕ್ಯೆಳಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು, ಫೌಜದಾರರು, ಜಮಾದಾರರು, ಹವಾಳಿದಾರರು, ಪ್ರೋಲೀಸರು ಇರುವರು.

ನೋಂದಣಿ ಖಾತೆ:— ಇದಾದರೂ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ವರ್ಕಡಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಒಬ್ಬರು ಸಾಲ ಕೊಡತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಹಾರವಾಗಲಿ, ಭೂಮಿಯ ಕೊಡತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಹಾರವಾಗಲಿ ಸ್ವಾಂಪುಗಳ ಮೇಲಿಂದ ನಡೆಯುವದು. ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಂಪುಗಳ ನಕಲು ಸರಕಾರಿ ಬುಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ದಾಖಿಲ ಮಾಡಿ ಸರಕಾರಿ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಆಯಾ ಕಾಗದದವರಿಗೆ ಕೊಡುವರು. ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಬ್ಬ ರಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್ ಎಂಬವರು ಹಾಂತಿವರು.

ನ್ಯಾಯಖಾತೆ:— ಸಣ್ಣದೊಡ್ಡ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಜಜ್ಞ ಕೋಟ್ಟ, ಮುನಸೂಫ ಕೋಟ್ಟಗಳು ಇರುವವು. ಜಜ್ಞ ಕೋಟ್ಟೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖ್ಯ ಫೂಲಡಲ್ಲಿದ್ದ ಅದರ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯು ಜಜ್ಞ ಸಾಹೇಬರು. ಇವರಿಗೆ ಮುನಸೂಫರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮಾಮಲೀದಾರರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಖಾಟ್ಟಿಯ ಅಪೀಲ ಚರ್ಚಾ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಉಂಟು.

ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೂ ಮುನಸೂಫ ಕಚೇರಿ ಇಡ್ಡ ಮುನಸೂಫರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಇರುವರು.

ಇಂಜನಿಯರಿಂಗ್ ಖಾತೆ:— ಹೊಸ ಮಾರ್ಗ, ಸರಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡ, ಪೂಲು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವದು; ಭಾವಿ, ಹಳೇ ಮಾರ್ಗ, ಇಮಾರತಿ, ಪೂಲು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ದುರಸ್ತ ಮಾಡಿಸುವದು; ಈ ಖಾತೆಯ ಕೆಲಸಗಳು. ಈ ಖಾತೆಯ ಮುಖ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಯು

ಎನ್ನ ಕೊಟ್ಟಿನ್ನೆ ಇಂಜನಿಯರು ಎಂಬವರು. ಇವರ ಕ್ಯುಕ್ಕಳಿಗೆ ಅನ್ನಸ್ವಂಟ
ಇಂಜನಿಯರರು, ಸಬ್ರಾ ಇಂಜನಿಯರರು ಇರುವರು.

ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಖಾತೆ:—ದನಕರುಗಳು ಮೇಯುವದಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕಿರುವ
ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಾಯುವದು, ಅಡವಿ, ಗುಡ್ಡಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ವಾಡುವದು,
ಗಿಡಗಂಟಿಗಳನ್ನು ಹಣ್ಣುವದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಯುವದು, ಈ ಖಾತೆಯ
ಕೆಲಸಗಳು. ಇದರ ಸಲುವಾಗಿ ಕಾಡಿಟ್ಟಿ ಭೂಮಿಗೆ “ಫಾರೆಸ್ಟ್” ಅನ್ನುವರು.
ಇಲ್ಲಿರುವ ಆಧೀಕ್ಷರರಿಗೆ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ರೆಂಡ, ರಾಪುಂಡ ಗಾಡ್ ಅನ್ನುವರು.
ರೈತರು ತಮ್ಮ ಹೋಲದಲ್ಲಿಯ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ವಾರಲು ಇವರ
ಹುಕುಂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವದು.

ಜೈವಧಾಲಯ:—ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೋಗಿಗಳ ಜೈವಧೋವಚಾರ
ಮಾಡುವವಕ್ಕಾಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದವಾಖಾನೆ
ಇರುವದು. ಇದರ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗೆ “ಸಿನ್ವಿಲ್ ಸರ್ಕಾರ” ಹಾಕ್ಕರ
ರೆನ್ನುವರು. ಇದಲ್ಲದೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಉರುಗಳ
ಲ್ಲಿಯೂ ದವಾಖಾನೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಉರಲ್ಲಿ ದನದ ದವಾಖಾನೆಯು
ಇರುವದು.

ಅರೋಗ್ಯಖಾತೆ:—ಅರೋಗ್ಯದ ಸಲುವಾಗಿ ಸಣ್ಣ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ
ಮೈಲಿ ತೆಗೆಯುವದು, ಸೀರು ಸ್ವಚ್ಚತೆ ಇಡುವದು, ಇನಾಷ್ಟು ಯೆಂರುಂಬಾ,
ಪ್ಲೇಗು ಮೊದಲಾದ ರೋಗಿಗಳು ಬರಬಾರದೆಂದು ಇನಾಕ್ಕುಲೇಶನ್
ಮಾಡುವದು ಈ ಖಾತೆಯ ಕೆಲಸಗಳು. ಸಣ್ಣ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮೈಲಿ ತೆಗೆಯು
ವರಿಗೆ ವ್ಯಾಕ್ಸಿನೇಟಿರ ಅನ್ನುವರು.

ಪೋಲ್ಸ್ ಖಾತೆ:—ಪತ್ರ, ಮನಿಯಾಡರ, ವ್ಯಿ. ಪಿ., ರಜಿಸ್ಟರ
ಮೊದಲಾದವು ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಬರುವವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗು
ವಷ್ಟು. ತಾರಿನ ಕೆಲಸವಾದರೂ ಈ ಖಾತೆಯಿಂದಾಗುವದು. ಸುದ್ದಿ
ಕಳಿಸಲಕ್ಕೆ, ತರಿಸಲಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಲ್ಸ್ ಅಭಿಷಿನಲ್ಲಿ ಯೇ ಕಾರ ಅಭಿಸು

ಇರುವವು. ಪೋಸ್ಟನ ಹೆಡ್ ಅಫೀಸು ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ರುವದು. ಇವರ ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಸುಪರಿಂಟಿಂಡೆಂಟ್ ಅನ್ನವರು. ಇವರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಪೋಸ್ಟ್ ಇನ್‌ಪೇಸ್ಟರು ಇರುವರು.

ಒಕ್ಕಲತನ ಖಾತೆ (ಶೀತಕಿ):— ಬೆಳಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಬರಬಂತೆ ಸುಧಾರಣೆ ಮಾಡುವದು, ಅವುಗಳಿಗೆ ರೋಗ ಬಾರದಂತೆ ಮಾಡುವದು, ಒಕ್ಕಲತನದ ಸುಧಾರಿಸಿದ ಆಯುಧ ಹಾಗೂ ಗೊಬ್ಬರ ಇವುಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುವದು ಈ ಖಾತೆಯ ಕೆಲಸಗಳು. ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಟಿನ್‌ರಸಿಯರು ಇರುವರು. ಇವರ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಟಿನ್‌ರಸಿಯರ ಇರುವರು.

ಶಾಲಾಖಾತೆ:— ಇದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಕೂಲ್‌ಬೋರ್ಡ್‌ನ ಕೆಳಗೆ ಸಾಗುವದು. ಇದರ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯು ಸ್ಕೂಲ್‌ಬೋರ್ಡ್ “ಚೇರಮನ್”ರು. ಸ್ಕೂಲ್‌ಬೋರ್ಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಎಡ್‌ನಿಸ್‌ಪ್ರೇಸ್‌ಪ್ಲಾಟ್ ಅಫೀಸರರು ಇರುವರು. (ಇವರಿಗೆ ಏ. ಓ. ಸಾಹೇಬರೆನ್ನುವರು.) ಇವರು ಚೋರ್ಡ್‌ನ ಜವಾಬದಾರರು. ಗವ್ನರ್‌ನ ಮೇಂಟ್ ಅಫೀಸರರು. ಡೆಪೂಟಿ ಎಜ್ಯೂಕೇಶನಲ್ ಇನ್‌ಪೇಸ್ಟರು, ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಡೆಪೂಟಿ ಎಜ್ಯೂಕೇಶನಲ್ ಇನ್‌ಪೇಸ್ಟರು ಶಾಲೆಗಳ ಇನ್‌ಪೇಕ್ಯೂನ್ ಮಾಡುವರು.

ಮುನಸಿಪಾಲಿಟಿ:— ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಉಳಿರುಗಳ ಜನರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಉಳಿರಿನ ಆರೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಸ್ವಚ್ಚತೆಯನ್ನು, ಶಿಕ್ಷಣಪ್ರಸಾರ ಮೊದಲಾದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಮುನಸಿಪಾಲಿಟಿ ಅನ್ನವರು.

ಉಡಿಕೆಳಗೆ ಬರುಹೊಗುವ ಸಾಮಾನುಗಳ ಮೇಲಿನ ಜಕಾತಿ, ಮನಿಪಟ್ಟಿ, ವಾಹನಗಳ ಮೇಲಿನ ಕರ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ವಸೂಲ ಮಾಡಿ ಬಂದ ಹಣದಿಂದ ಮುನಸಿಪಾಲಿಟಿಯ ಖಚಣ್ಣ ಸಾಗಿಸುವರು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಜನರಿಂದ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಭಾಸದರು ಇರುವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಕ್ತ (ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟ್), ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ (ವ್ಯಾಯಾಸ ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟ್) ರನ್ನ ಆರಿಸುವರು.

ఇల్లియ ముఖ్య అధికారిగఢిగె “ చీఫ్ ఆప్రైసర్ ” రెన్నెవరు. ఇవరు ఎల్ల కేలసగళన్న నోఇదువరు.

ಲೋಕಲ್ ಬೋರ್ಡ್:—ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೇ “ಜಿಲ್ಲಾ ಲೋಕಲ್ ಬೋರ್ಡ್” ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವದು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಲೋಕಲ್ ಬೋರ್ಡ್ ಅನ್ನು ಹರು. ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಆಯವ್ಯಯದ ಕೆಲಸ, ಶಾಲೆಗಳ ಇವಾರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವದು, ಓವ್ಫಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವದು, ಭಾವಿ, ಕೆರೆ, ಧರ್ಮ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವದು, ಲೈನಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ದುರಸ್ತಿ ಮಾಡಿಸುವದು, ಹೊಸ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸುವದು, ಬರಗಾಲ ಬಿದ್ದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಮಾಡಿಸುವದು ಇವೆಲ್ಲವು ಬೋರ್ಡ್‌ನ ಕೆಲಸಗಳು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಇಂಜನಿಯರಿಂಗ್ ಶಾತ್ಮೇಯವರು ಮಾಡುವರು.

ప్రతీగణు:—జిల్లె య భాసగులావవు? జాతిగళిధు? ఈ జిల్లె యల్లి యావ నదియింద ఎప్పు భాగ మాడిదే? లుక్కరభాగ, దశ్శింభాగగళ సామ్య, వ్యోషమ్య కేంద్రి? మాగిందిరేను? ఆశ్చర్య యావవు? యావ మాగింద యావ సాధన బేచు? రేణ్ట్మాగిందింద లుకయోఏగనేను? సైతన అంకా యాకత్కే అన్నపరు? ఈ జిల్లె యల్లి దొడ్డ సైతనుగులావవు? సచ్చారి బూకి గులావవు? మామలేదాపర కేలసగులావవు? కవితసరపు ఎల్లిరుపరు? ప్రోలీస సాకేబు ఎల్లిరుపరు? మునసిపాలిటి అందరేను? ఈ జిల్లె యల్లి మునసిపాలిటి ఇడ్డ ఉలుగులావవు? ఆదర మేల్త్తుకొవణు యాదు మూడుపరు?

ఈ జిల్లెయల్లి ల తాలూకుగళు, న పేరా ఉంటు. అనుయావనెందరే:— విజాపుర, ఇండి, సింధగి, బాగేవాడి, ముద్దేశ్వర కాళ, బాగలకోఱిటి, బదామి, హనుగుండ తాలూకుగళు, బింళగాంచ పేరా ఇరుత్కుదే.

ವಿಜಾಪುರ ತಾಲೂಕು

ಮೇರೆಗಳು:— ಈತ್ತರಕ್ಕೆ ಇಂಡಿ ತಾಲೂಕು, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಸಿಂದಗಿ ತಾಲೂಕು, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿ ಮತ್ತು ಬಾಗಲಕೋಟಿ, ಬಾಗೇವಾಡಿ ತಾಲೂಕುಗಳು, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಬೆಳಗಾಂವಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ಜಮುನಿಂದಿ, ಜತ್ತು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿವೆ.

ಇಂಗ್ಲಿಷರು (ನಮ್ಮನ್ನ ಆಳುವವರು) ಪೇಶೀಯರ ಕಡೆಯಿಂದ ವಿಜಾಪುರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡಾಗ ಪೇಶೀಯರು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ಜಹಾಗೀರುಗಳನ್ನು ಜಹಾಗೀರದಾರರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟದರಿಂದ ವಿಜಾಪುರ ತಾಲೂಕಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗವು ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿರುವದು.

ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಕ್ಷೇತ್ರफಲ ೫,೮೦,೪೯೬ ಎಕರೆ ಮೈಲು ಇದ್ದು, ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ೮,೫೫,೫೫೫, ಶೇರಿಗೆಯ ಉತ್ಪನ್ನವು ೮,೦೩,೪೫೬ ರೂ. ಇರುತ್ತದೆ.

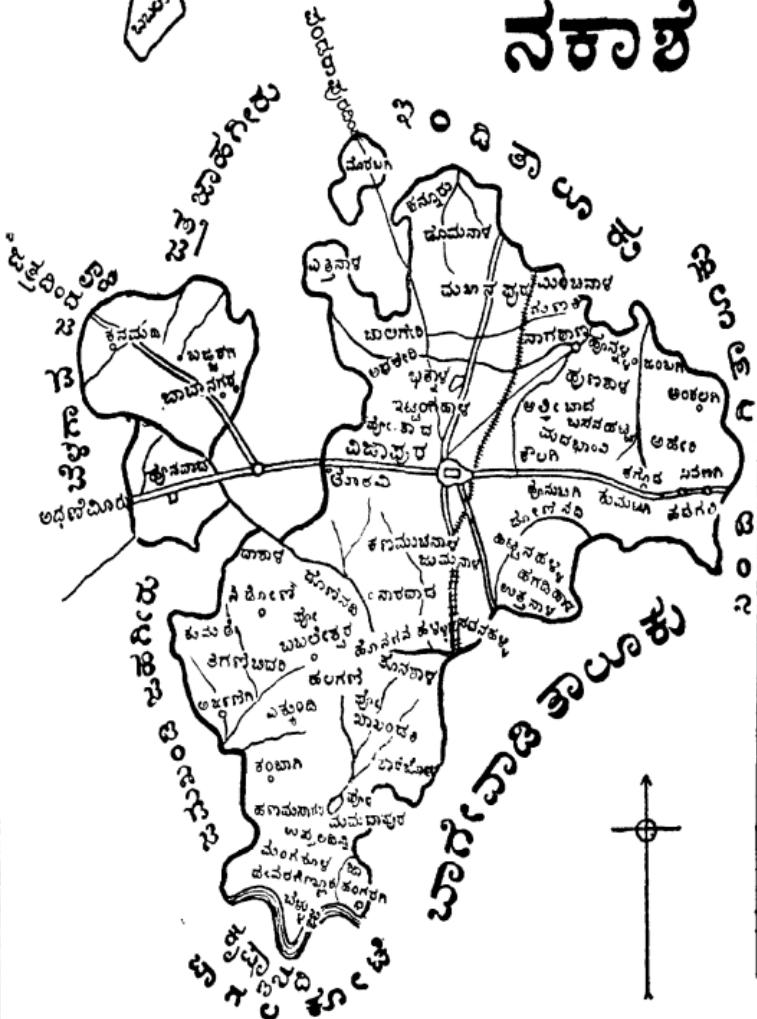
ಸ್ಥಾನ:— ಇದು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಾಯಂಗ್ಯ ಭಾಗದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವದು. ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೬೯ ಸರಕಾರಿ ಹಳ್ಳಿಗಳೂ, ೧೦ ದುರೂಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳೂ ಉಂಟು.

ಭೂಮಿ: ಡೋಣಿಯ ಎಡಬಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುಳ್ಳ ಎರೆಭೂಮಿಯುಂಟು. ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ತೀರ ಸಣ್ಣ ಗುಡ್ಡಗಳಿದ್ದು ಗರಸು ಭೂಮಿ ಅದೆ. ಮುಮ್ಮಡಾಪುರ ಹತ್ತರ ಗುಡ್ಡವಿದ್ದು ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ ಬೈಲುಭೂಮಿಯು.

ದೊಡ್ಡ ಉರುಗಳೂ, ಸಾಲೆಯಿದ್ದ ಉರುಗಳೂ:— ವಿಜಾಪುರ, ಬಬಲೀಕ್ಕರ, ಮುಮ್ಮಡಾಪುರ, ಹೊನವಾಡ, ಬಾಬಾನಗರ, ಬಬಲಾದ, ಬೆಳ್ಳಿಬ್ಬಿ, ಬಿಜ್ಜರಗಿ, ಹಿಟ್ಟಿನಹಳ್ಳಿ, ಹೊನ್ನಾಪುರ, ಜೈನಾಪುರ, ಜಂಬಿಗಿ, ಜಮನಾಳ, ಕಾಳಿಂಡಗಿ, ಕೆಳಮುಣ್ಣನಾಳ, ಕನ್ನಾರ, ಕಾರಜೋಳ, ನಾಗಲಾಳ, ನಿಡೋಣಿ, ಸಾರವಾಡ, ಶಿವಣಿ, ತೊರನಿ, ದೇವರಗಿಣ್ಣಿರ.

ಸಂತೋಷಗಂಧ ಉರುಗಳು:— ವಿಜಾಪುರ, ಮುಮ್ಮಡಾಪುರ, ಕನ್ನಾರ, ಬಬಲಾದ, ಬಬಲೀಕ್ಕರ.

ವಿಜಾಪುರ ತಾಲೂಕಿನ ನಕಾಶೆ

ಪ್ರೋಲೀಸಗ್ರಾಟಿ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:— ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಹೆಡ್‌ಕ್ಲಾಟ್‌ರ, ಶಾಣಾಪ್ರೋಸ್‌ನ್ಯಾಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಜಂಬಿಗಿ, ತಿಡಗುಂದಿ, ಹೊನವಾಡಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೋಸ್‌ನ್ಯಾ ಇರುತ್ತದೆ. ಬಬಲೀಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಶಾಣಾಪ್ರೋಸ್‌ನ್ಯಾ ಉಂಟು.

ಪ್ರೋಸ್‌ ಅಫೀಸು ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:— ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಹೆಡ್‌ಪ್ರೋಸ್‌ ಇರುತ್ತದೆ. ಮುಮದಾಪುರ, ಕಾಂಬಿಂಡಕಿ, ಬಬಲೀಶ್ವರ, ಹೊನವಾಡ, ಕನ್ನೂರ, ಬಬಲಾದ, ಕನ್ನಮದಿ, ಬಿಜ್ಜರಗಿ, ತೊರವಿ ಈ ಉರುಗಳಲ್ಲಿ ಬಾರ್ಚಿಂಚ ಪ್ರೋಸ್‌ ಅಫೀಸುಗಳು ಉಂಟು. ಬಾರ್ಚಿಂಚ ಪ್ರೋಸ್‌ ಅಫೀಸುಗಳ ಟವಾಲ ಕೆಲಸ ಶಾಲಾ ಮಾಸ್ತರ ಕಡೆಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪಗಾರ ಪ್ರೋಸ್‌ ಖಾತೆಯವರು ಬೇರೆ ಕೊಡುವರು. ತಾರ ಅಫೀಸು, ದೊಡ್ಡ ಪ್ರೋಸ್‌ನ್ಯಾಗಳಿಂದ ಉರಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ತಾರ ಅಫೀಸು ಅದೆ.

ಜಾತ್ರೀಯಾಗುವ ಉರುಗಳು

ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರನ ಜಾತ್ರೀಯು ಸಂಕ್ರಮಣ ದಿವಸ ಆಗುವದು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಕ್ಕುಲಕನ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆ ಸಾಮಾನುಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ಜರುಗುವವು. ಉತ್ತಮ ಶರಗತಿಯ ಸಾಮಾನುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ದನಕರುಗಳಿಗೆ ಇನಾಮು ಕೊಡುವರು. ಹತ್ತೀಂಟು ಸಾವಿರ ಜನರು ಕೊಡುವರು. ಬಬಲೀಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಅಂಬಿಲವಾತ್ಪು ಎಂಬ ದೇವರ ಜಾತ್ರೀಯು ಜ್ಯೇಷ್ಠ ವಢ್ಣ ಇಂಕ್ಕೆ ಆಗುವದು. ಕಾಂಬಿಂಡಕಿಯಲ್ಲಿ— ಎಹಿಕತಿಸ್ಯಾಮಿಗಳ ಜಾತ್ರೀಯಾಗುತ್ತದೆ. ತೊರವಿಯಲ್ಲಿ— ನರಸಿಂಹದೇವರ ಜಾತ್ರೀಯಾಗುತ್ತದೆ. ಉಪ್ಪಲದಿನ್ನಿಯಲ್ಲಿ— ಸಂಗಮನಾಥನ ಜಾತ್ರೀಯಾಗುತ್ತದೆ. ದೇವರಗೆಣ್ಣರಲ್ಲಿ— ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಜಾತ್ರೀಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಸ್ವೇಳನ್ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:— ಮಿಂಚನಾಳ, ವಿಜಾಪುರ, ಜಾಮನಾಳ.

ಕೆರೆ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು : — ವಿಜಾಪುರ ಹತ್ತುರ ಭೂತನಾಳ ಕೆರೆ, ಮನುದಾಪುರ, ಕುಮುಟಿಗಿ, ಈ ಉರುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆರೆಗಳುಂಟು.

ಹೊಳೆಗಳು

ಹೊಳೆ : — ಇದು ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಮುಖ್ಯದಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಬಾಗೇವಾಡಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ದುಡೆಯಲ್ಲಿ ದಾಶ್ಯಾಳ, ಧನ್ಯಾಳ, ಕಣಮುಚನಾಳ, ಸಾರವಾಡ, ಹೊನ್ಶಾಳ ಈ ಉರುಗಳುಂಟು.

ಕೃಷ್ಣಾ : — ಈ ತಾಲೂಕಿನ ದ್ವಿಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹರಿದು, ಬಾಗೇವಾಡಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ. ಇದರ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ದೇವರಗೆಣ್ಣಿರ, ಜೈನಾಪುರ, ಬೆಳ್ಳಬೀಪ್ಪ ಈ ಉರುಗಳಿವೆ.

ಲ್ಯಾನವಾಗ್ರೆ

೧. ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೊಗುವ ವಾಗ್ರೆ : — ಶೋರವಿ, ಹೊನವಾಡ ಮೇಲಿಂದ ಹೊಗಿದೆ.

೨. ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಶಂಥರಪುರ ವಾಗ್ರೆ : — ಅರಕೇರಿ, ಮೊರಬಗಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೊಗಿದೆ.

೩. ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಸೊಲ್ಲಾಪುರ ವಾಗ್ರೆ : — ಶಿಡಗುಂಡಿ ಮೇಲಿಂದ ಹೊಗಿದೆ.

೪. ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಅಕ್ಕಲಕೋಡಿಯ ವಾಗ್ರೆ — ನಾಗಲಾಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೊಗಿದೆ.

೫. ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಹಿನ್ನರಗಿ ವಾಗ್ರೆ : — ಕೌಲಗಿ, ಹೊನ್ನಿಟಿಗಿ, ಕುಮುಟಿಗಿ, ಶಿವಣಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೊಗಿದೆ.

೬. ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಬಬಲೇತ್ತರ ವಾಗ್ರೆ : — ಖತ್ತಿಜಪೂರ, ಸಾರವಾಡಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೊಗಿದೆ.

೭. ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಬಾಗೇವಾಡಿ ವಾಗ್ರೆ : — ಹಿಟ್ಟಿನಹಳ್ಳಿ ಮೇಲಿಂದ ಹೊಗಿದೆ.

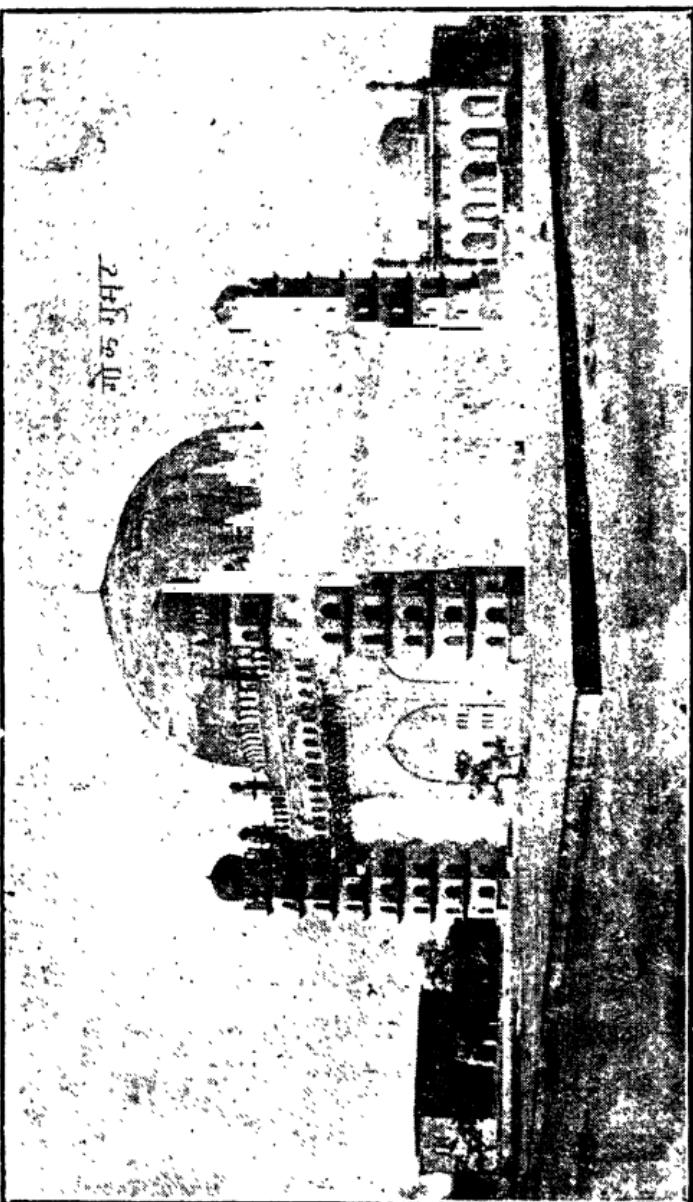
ಇ. ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಬಂಗಲಕೋಟಿ ವಾಗ್ಯ :—ಜುಮನಾಳ, ಹೊನಗನಹಳ್ಳಿ (ಡೊಡ್ಡಹಳ್ಳಿ) ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಉರುಗಳ ವಿಶೇಷ ವಣಿಗೆ

ವಿಜಾಪುರ :—ಇದಕ್ಕೆ ನೊದಲು ಬಿಜ್ಜನಹಳ್ಳಿ (ವಿಜಯಪುರ) ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇತ್ತು. ವಿಜಯಪುರ ಅನ್ನವ ಬದಲು ವಿಜಾಪುರ ಅನ್ನವರು. ಇದು ಪೂರ್ವಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪಟ್ಟಣ. ಆದಿಲಶಾಹಿ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ವೈಭವವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲದ ಅರಸರು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಬೋಳಗುಮಾಟಿ, ಜುವಾನ್ಯಾ ಮಂಸಿಂದೆ, ಆಸಾರಮಾಹಾಲ, ಮೆಹತರಿಮಹಾಲ, ಉಪ್ಪಲಿಬಂಡಜ, ಆರಕಳ್ಳಿ, ಇಬ್ರಾಹಿಮರೋಜಾ, ಮುತ್ತಿನವಂಸಿಂದೆ ಎಂಬ ಇಮಾರತಿಗಳೂ, ಮುಲಕನ್ಯಾದಾನ, ಲಾಂಡಕೆಸಾಲ ಎಂಬ ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ತೋರ್ಪಳಗಳೂ, ತಾಸಚಾವಡಿ, ಚಂಡಾಬಾವಡಿ ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಬಾವಿಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. **ತ್ರಿಂಬಕ್ಕೆ ರದೇವಾಲಯ**. ಪೂನೋಡತಕ್ಕಂತಹದು. ಇವು ಜನರನ್ನು ಅಕ್ಷಯಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಇದು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮತ್ತು ತಾಲೂಕಿನ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳ. ಇಲ್ಲಿ ಕಲೆಕ್ಟರರ ಆಫೀಸು, ಜಜ್ಜ ಕೋಟೀಗೆ, ಮುನಿಸಿಪಾಲೆಟ್‌ಕೋಟೀಗೆ, ಮಾನುಲೇದಾರರ ಕಚೇರಿ, ಇಂಜಿನಿಯರರ ಕಚೇರಿ, ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ ಕಚೇರಿ, ಪ್ರೇಸ್‌ಆಫ್‌ಇಸು, ದಾಖಾವಾನೆ, ಹೈಸ್‌ಕೂಲು, ಘಾರೆಸ್‌ಆಫೀಸು, ಪ್ರೇಲೀಸ ಹೆಡ್‌ಕಾಪ್ಟರ್‌ರು, ಜೇಲು, ಶಾಲಾ ಡೆಪೂಟಿ ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರರ ಆಫೀಸು, ದಿಸ್ಪ್ರೆಕ್ಟ ಲೇಕಲ್ ಬೋರ್ಡು ಹಾಗೂ ಸ್ಕೂಲಬೋರ್ಡುಗಳ ಆಫೀಸುಗಳು, ಆಯಂಟಿಫಾರ್ಮಿನಾ ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರ್‌ಟ್, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಅವೆ.

ತು ಉರಿಂದ ಎಲ್ಲ ತರದ ಕಾಳುಕದಿಗಳೂ, ಹತ್ತಿ, ಅರಳೆ ವೋದ ಲಾದವುಗಳೂ ಪರಸ್ಪರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಇಂಡಿ, ಸಿಂಡಿ, ಬಾಗೇವಾಡಿ, ಜತ್ತೆ, ಜಮಿಂದಾರಿ ಮುಂತಾದ ಉರುಗಳ ವಾಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಇದು ಪದ್ಧತಿಗೂಲಿ

ದೊಡ್ಡ ಗುಡ್ಡ (ವಿಜಯನಗರ)

ಆಗಿದೆ. ಈ ಉರಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಉತ್ತಮ ಉದಿನಕಡಿ, ಮಸಾಲಿ ಎಣ್ಣೆ, ಬುಕ್ಕಿಟ್ಟುಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಈಗ ಉತ್ತಮ ಚಮಚದ ಜೋಡು ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಉರಳ ಪಕ್ಕಿಮುಕ್ಕೆ ೧-೩ ಮೈಲು ಅಂತರವಿರುವ ಭೂತನ ಇ ಕೆರಿಯ ನೀರು ನಳಗಳ ಮೂಲಕ ಉರಲ್ಲಿಲ್ಲ ಪೂರ್ವಸಲ್ಪದು ವದು. ಈ ಕೆರಿ ಸೋಡತಕ್ಕಂತಹದಿದೆ.

ತೊರವಿ:—ವಿಜಾಪುರದ ಪಕ್ಕಿಮುಕ್ಕೆ ಇ ಮೈಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇದು ಮೊದಲು ವಿಜಾಪುರದ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಶಿನೆಯ ಇಬ್ಬರುಹಿಮನು ಇಲ್ಲಿ ಆರಮನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಒಂದು ನಾಯಿಯು ನರಿಯ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರಲಾಗಿ, ನರಿಯು ತಿರುಗಬಂದು ನಾಯಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದದ್ದರಿಂದ, ಬಾದಕಹನು ಅಪಕುನವಾಯಿತೆಂದು ಈ ಉರು ಬಿಟ್ಟು ವಿಜಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಉರ ಹೊರಗೊಂಡು ಕೆರಿಯು ಅದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಂದು ಯೋಂಡವು ೧,೩೦೦ ಪ್ರಾಟು ಚಚ್ಚೆಕು ಇದೆ. ಮೊದಲು ವಿಜಾಪುರಕ್ಕೆ ಈ ಕೆರಿಯಾಂದಲೇ ನೀರು ನಳದಿಂದ ಪೂರ್ವಸಲ್ಪದುತ್ತಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹದೇವರ ಗುಡಿಯು ಗವಿಯ ಹಾಗೆ ಇರುತ್ತದೆ.

ಬಬಲೇಶ್ವರ:—ವಿಜಾಪುರದ ಸ್ನೇಹಿಕ್ಕೆ ಇ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಈಗ ಉರು ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬಬುಲ (ಜಾಲಿಯ) ಬನ ವಿದ್ದ ಕಳ್ಳರಿಗೆ ಆಶ್ರಯಸ್ಥನವಾಗಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ನೆರಿಹಳ್ಳಿಯ ಜನರಿಗೆ ಬಹಳ ಉಪದ್ರವವಾಗಲು, ಅವರು ಜಾಲಿಯನ್ನು ಕಡಿದರು. ಮುಂದೆ ಜಂಗಮಕೆಟ್ಟಿಯವರ ಮರುಲಿಂಗಪ್ರಸಂಬಿವವನು ಸನ್‌ ಇಲಂರಲ್ಲಿ ಬಬಲೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಉರನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಈ ಉರ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತು ಏಳು ಹಳ್ಳಿಗಳು ಇದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿಯ ಜಾಲಿ ಬನ (ಗುಂಡು) ದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜ್ಯೇಷಣಿ ಇತ್ತು. ಆ ಬಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯಪುರದ ಬಬ್ಬಿ ಸಿಂಧುಪುರುಷ ಶಿವಕರಣರು ವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರು ಹಸಿವೆ, ನೀರಡಿಕೆಗಳಿಂದ ಬಳಲುವ ಹಾದಿಕಾರರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹತ್ತರೆವಿದ್ದ ಗುಂಡಿಗಿ ಅಂಬಲಿಯಾಂದ ಶೈವಿಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಆ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪಕ್ಕಾದರು. ಅದೇ

ನ್ಯಾ ಭದ್ರಲ್ಲಿಯೇ ಜಂಗವಶಿಟ್ಟಿಯ ಮರುಲಿಂಗಪ್ಪನು ಲಿಂಗಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿ, ಪೂಜಾ ಮುಂತಾಡ್ನ ನ್ಯಾ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಈ ಸಿದ್ಧಪುರುಷನಿಗೆ ಅಂಬಲಿಮುತ್ತಪ್ಪನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟುನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸಿದ್ಧಪುರುಷನು ಈ ಉರ ಮಹ್ಯದಲ್ಲಿರುವೆಂದು ಹೊಡ್ಡ ಹುತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಏಕ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಮರುಲಿಂಗಪಶಿಟ್ಟಿಯ ಸ್ವಪ್ಳದಲ್ಲಿ ಈ ಅಂಬಲಿಮುತ್ತಪ್ಪನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಆ ಹುತ್ತನ್ನು ಅಗಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಮೂರ್ತಿ ಇದ್ದು ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಪೂಜಿಸಹತ್ತಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಈ ಉರಿಗೆ (ಒಬ್ಬಲ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರ ಕೂಡಿಸಿ) ಒಬಲೇಶ್ವರ ಎಂದು ಕರೆಯಹತ್ತಿದರು. ಆಂಬಲಿಮುತ್ತಪ್ಪನ ಗುಡಿಯು ಉರ ಹೊರಗೆ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಅದೆ. ಈ ಇಚ್ಛರ ಜಾತ್ರೆಯು ಪ್ರತಿ ವರುಷ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ವಾರ್ಷಿಕ ಇಂದಿನ (ಅಮಾವಾಸಿಯಿಂದ) ಪಿಂದ ದಿವಸ ಒಮ್ಮ ವಿಜೃಂಭಣಯಿಂದ ಜರುಗುವದು. ಈ ಜಾತ್ರೆಯು ಅಲ್ಲಿಆದಿಲಕ್ಷಹಾರವರ ಕಾಲದಿಂದ ಈ ಹೊತ್ತಿನ ತನಕ ಜರುಗುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಈ ದೇವರಿಗೆ ಸರಕಾರದವರು ನಾಲ್ಕು ಜಮಿನುಗಳನ್ನು ದೇವರ ಪೂಜೆ, ಜಾತ್ರೆ ಮೊದಲಾದ ಖಚಿತ ಸಲುವಾಗಿ ಇನಾಮಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದೇವರ ಭಕ್ತರು ಜಂಗಮಶಿಟ್ಟರ ಮನೆತನದವರು.

ಹಲಗಣಿ:— ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಸ್ನೇಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಇಲ ಮೈಲನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತದೇವರ ಗುಡಿ ಅದೆ.

ಕಾಖಿಂಡಕಿ:— ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಇಲ ಮೈಲನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಹಿಷಾಸುರಿನಿಗಳ ವೃಂದಾವನ (ಸಮಾಧಿ) ಇರುವದು. ಇದರ ಆರಾಧನೆಯು ಮಾರ್ಗಶಿರಿಂದ ಪ್ರತಿವದೆಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಹಿಷಾಸುರಿನಿಗಳು ಮೊದಲು ಅಘಣಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಐಗಳಿಗೆ ಗ್ರಾಮದ ಕುಲಕಣಿಯಿರಿದ್ದರು. ಇವರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಬೈರಂಗಜೀಬ ಬಾದಕಹನಿದ್ವಾಗ ಅವನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಮುಸ್ತಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವೈದಾಗ್ಯ ಧಾರಣಮಾಡಿದರು. ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಹತ್ವ ನಡೆಯ ಹತ್ತಿತು. ಉರ ಹೊರಗೆ ದಸ್ತಗೀರನೆಂಬ ಹೀರನ ದಗ್ಗರ ಇದ್ದು, ಪ್ರತಿ ವರುಷ ಶುರುಸು ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕುಲತನದ ಕಾಲ್ಲಿ ಸು ಅದೆ.

ಸಾರವಾಡ :— ಇದು ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಸ್ಯೇಮತ್ಕೆ ಗಂ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭಾಸ್ಕರಸ್ವಾಮಿ ಎಂಬ ಸತ್ಯರುಷರಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಮಹಿವತಿಸ್ವಾಮಿಗಳ ಹೆಂಡಿಯಾದ ತಿಮ್ಮನ್ನ ಎಂಬವರು ಸೇನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಭಾಸ್ಕರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮಹಿವತಿಸ್ವಾಮಿಗಳವರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲು, ಅವರು ವಿಜಾಪುರದ ಮಂತ್ರಿ ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟು ವೈರಾಗ್ಯಧಾರಣ ಮಾಡಿ ಕಾಖಂಡಕಿರುಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡತ್ತಿದರು.

ಮಹಂದಾಪುರ :— ವಿಜಾಪುರದ ಸ್ಯೇಮತ್ಕೆ ಶಿಂ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಈ ಉಂಗಿ ಈ ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವೇನಂದರೆ—ವಿಜಾಪುರ ಮಹಮೂದಶಹನಿಗೆ ಕೊಂಕಣವನ್ನು ನೋಡುವ ಅನೇಕೆಯು ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ರಿಂದ ಅವನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಮುರಾರಿಪಂತನು ಈ ಉರು ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಹೊಸ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಗಿಡಗಳನ್ನೂ ಪೈರು ಗಳನ್ನು ಸ್ಪಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳಿಸಿ ಬಾಡಶಹನಿಗೆ ತೋರಿಸಲಾಗಿ, ಅರಸನು ಸಂತುಪ್ತನಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉರಸನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಆಂದರೆ ಮಹಮ್ಮದಪುರವೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟಿಸು. ಅದು ಈಗ ಮಹಂದಾಪುರವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವದು. ಈ ಕೆರೆಗಳಿಂದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ನಾಲ್ಕೆಯ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಇದ್ದವು. ಅವು ಕೆರೆಗಳಿಂದ ಕಿತ್ತಿದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತ್ರ ದೊಡ್ಡದುಂಟು. ಈ ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಭತ್ತದ ಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವರು. ಭೂಮಿಯು ಫಲವಾತ್ಮಾದದು. ಬಿಳಿಜೊಳಿ ಬಹು ಚನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವದು.

ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದರಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಕರೆಯು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಎರಡೂ ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಿಕಿರಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದಶಹನು ಬರೆಯಿಸಿದ ಲಿಂಗಳುಂಟು. ಆ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕರೆಗಳಿಗೆ ಅಂ ಸಾವಿರ ಹೊನ್ನು ವೆಚ್ಚವಾಯಿತೆಂದು ಬರೆದಿರುವರು. ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಮಾರುತಿ, ಸಿಂಹಿಶರ, ವಿಕೋಬಾ ಮೊದಲಾದ ಹತ್ತೆಂಟು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿರುವವು. ಕಮಾಲವಾಜ್ಞಾನೆಂಬ ಪೀರನ ಗೋರಿಯು ವೇಟೆಯಲ್ಲಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಉರಟ ಖಾದೀ ಬಟ್ಟೆಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ.

ಜ್ಯೇಂದ್ರಪುರ :—ವಿಜಾಪುರ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಅಂ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣೇಯ ದಂಡಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ದೇಸಾಯರ ಇನಾಮು ಗ್ರಾಮ. ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ದೇವಾಲಯಗಳು ನುಡಿರು ಅವೆ. ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೇಂದ್ರಪುರವೇಂದು ಹೇಸರಿತ್ತು. ಈಗ ಜ್ಯೇಂದ್ರಪುರವೇಂದು ಅನ್ನವರು.

ಪ್ರಶ್ನಗಳು:—ವಿಜಾಪುರ ತಾಲೂಕನ ಹೇರೆಗಳಾವವು? ತಾಲೂಕು ಇವುಗಳು ಕಾರಣವೇನು? ದೊಡ್ಡ ಉರುಗಳಾವವು? ಜಾತ್ರೆಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತವೆ? ದೇಹಿಯ ಸದಿಯ ದಂಡಯಲ್ಲಿಯ ಉರುಗಳು ಯಾವವು? ವಿಜಾಪುರ ವಿವರಿಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿ ಹೇಳಿರಿ? ಬಬಲೀಕ್ಷರವೇಂದು ಯಾಕೆ ಅನ್ನವರು? ಮಹಿಳಾಪುರ ಸಂಬಂಧ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿ ಹೇಳಿರಿ? ಭೂತನಾಳ ಕೇರೆ ಎಲ್ಲಿದೆ? ಅದರ ಉಪಯೋಗವೇನು?

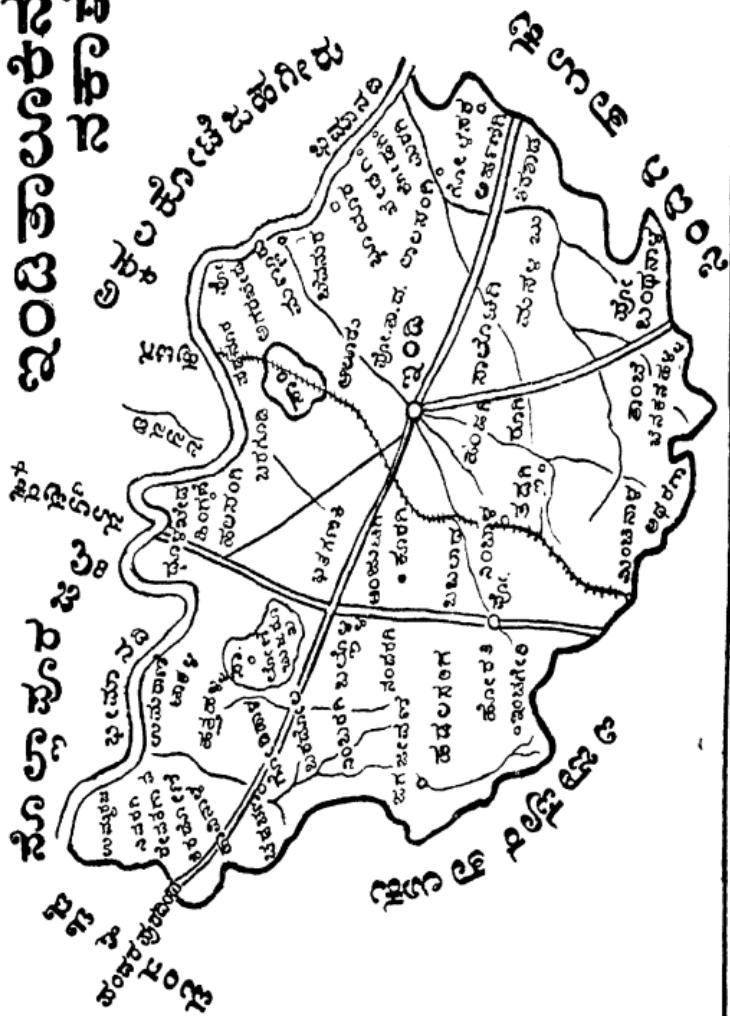
ಇಂದಿ ತಾಲೂಕು

ಹೇರೆಗಳು:—ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಭೀಮಾ ನದಿಯು, ಅದರಾಚಯಲ್ಲಿ ಸೂಲಾವುರ ಜಿಲ್ಲೆ, ಆಕ್ಕಲಕ್ಕೂರೀಟ ಸಂಸ್ಥಾನ; ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಸಿಂದಿಗ ತಾಲೂಕು, ನೊಗಲಾಯಿ ಇಲಾಖೆ; ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ವಿಜಾಪುರ ತಾಲೂಕು; ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಜತ್ತೆ ಜಹಾಗಿರ, ಸಾಂಗಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನ, ಮಂಗಳವೇಂದೆ ತಾಲೂಕು ಉಂಟು.

ಕ್ಷೇತ್ರಫಲ:—ಈ ತಾಲೂಕು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭೀಮಾ ನದಿಯ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಗಂಟ, ದುಮಾಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಗಳ ಇರುತ್ತವೆ. ಕ್ಷೇತ್ರವು ಉಗಿ ಚಚ್ಚಿ ಕು ಮೈಲು, ಜನಸಂಖ್ಯೆ ೨,೦೩,೮೬೦, ತೆರಿಗೆ ೩೩,೮೬೬ ರೂ. ಗಳು.

ಭೂಮಿಯ ಸ್ವರೂಪ:—ಭೂಮಿ ಬೈಲಾದದ್ದು. ಗಡಗಳಲ್ಲಿ. ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪ ಗುಡ್ಡಗಳಿವೆ. ಭೀಮಾತೀರದ ಪ್ರದೇಶವು

ପାତ୍ରବିନ୍ଦୁ

ಮಾತ್ರ ಬಹು ಬೆಳೆಯುಳ್ಳದ್ವು. ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜನವಸತಿಯು ಹೆಚ್ಚು ದಟ್ಟಾಗಿರುವದು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಎರೆಭೂಮಿಯು. ದಿನ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಗರಸು. ಇಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿ, ಬಾಳಿ, ಕಾಯಿಪಲ್ಲಿಗಳ ತೋಟಗಳಿರುವವು.

ಹನೆ, ವಾಳಿ, ನೀರು:—ಹವೆಯು ಅತ್ಯಷ್ಟುವು. ಎಪ್ರೀಲ, ಮೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಶಕೆಯು ಗಂಟ ಅಂಶದ ವರೆಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಶಕೆಯಂದ, ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಿದಿಂದ ಚಳಿಷ್ಟರ ಬರುವದು. ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹವೆಯು ಆರೋಗ್ಯಕರವಾಗಿರುವದು. ಇಲ್ಲಿ ಮಳೆಯು ಉತ್ತರದ ಕಡೆಗೆ ಅನಿಯಾವಿತ. ಇಲ್ಲಿ ಇರಿಂದ ಇಂಚಿನ ವರೆಗೆ ಸರಾಸರಿ ೩೨ ಇಂಚು ಬೀಳುವದು. ನೀರಿನ ಕೊರತೆ ಇಲ್ಲ. ಭೀಮಾನದಿಗೆ ಕೂಡುವ ಹಳ್ಳಿಗಳು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳೂ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಹಳ್ಳಿಗಳಿಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಭಾವಿ ನೀರಿನಿರದ ತಕ್ಕುಮಣಿಗೆ ತೋಟಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ನೀರಿನ ಆರಬು ಆಗುವಂತೆ ಇಲ್ಲ.

ದೊಡ್ಡ ಉರುಗಳೂ ಸಾಲೆಗಳಿದ್ದ ಉರುಗಳೂ:—ಇಂಡಿ, ಹೊಟಿ, ತಾಂಬಿ, ಅಥಗಾರ, ಶಿರಸಾಡ, ಸ.ಲೆಂಟಿಗಿ, ಸಾತೆಲಗಾಂವ, ಬೇವನೂರು, ಭಕ್ತಿಗುಣಕಿ, ಅಂಜುಟಿಗಿ, ಬಲೀಡ್ಲಿ, ನಿಂಬರಿಗಿ, ಬರಡೋಲ, ಚಡಚಣ, ಉನ್ನುರಚಿ, ನಿವರಿಗಿ, ಹಲಸಂಗಿ, ಬರಗುಡಿ, ಅಗರಬೀಡ, ಮಣ್ಣಿರ, ಭಾಯಾರ, ಬೀಡಿಗಿ, ರೋಡಿಗಿ, ಮನೆಳಿಖಿದ್ರ, ಜಗಜೀವನ.

ಸಂತೆಯಾಗುವ ಉರಾಗಳು:—ಇಂಡಿ, ತಾಂಬಿ, ಚಡಚಣ, ಹಲಸಂಗಿ.

ಜಾತ್ರೆಯಾಗುವ ಉರಾಗಳು:—ನಿಂಬರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಣಮಂತ ದೇವರ ಜಾತ್ರೆಯು ಜೈತ್ರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಆಗುವದು. ಹೊಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರ ಜಾತ್ರೆಯಾಗುವದು. ಇಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಂಧೀಶ್ವರ ದೇವರ ಜಾತ್ರೆಯಾಗುವದು. ಸಾಲೆಂಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಯೋಗಿಶ್ವರ ದೇವರ ಜಾತ್ರೆಯಾಗುವದು. ಅಗರಬೀಡವು ಆಡ್ಡರೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಣಿಗೆ

ಅಗ್ರಹಾರವಾಗಿದೆ. ಧೂಳಿಖೇಡದಲ್ಲಿ ತಂಕರಲಿಂಗದೇವರ ಜಾತ್ರೆಯು ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಈ ಉರು ತಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಮಾತರ ಇನಾಮ ಗಾರುಮವು.

ಪೋಣಿ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:—ಇಂಡಿ, ಅಗರಖೇಡ, ಹೊತ್ತಿ, ಹಲಸಂಗಿ, ನಿಂಬರಗಿ, ತಾಂಬೆ, ಚಡಚಣ, ಭೂಯಾರ, ಸಾಲೊಟಿಗಿ, ಭತ್ತೆಗುಣಕಿ, ನಿಂಬಾಳ, ಅಫಗಾರ.

ಪೋಣಿನ ಗ್ರಾಮಿ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:—ಇಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಣಾ ಪೋಣಿ, ಚಡಚಣ, ಹಲಸಂಗಿ, ತಾಂಬೆ, ಅಗರಖೇಡ, ಹೊತ್ತಿ.

ರೇಲ್ವೇ ಸ್ಟೇಶನ್ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:—ತಡವಲ, ಲಜ್ಜಾಣ, ಇಂಡಿ, ನಿಂಬಾಳ. (ಲಜ್ಜಾಣವು ಅಕ್ಕೆಲಕೋಟಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಾಗಿ ಗ್ರಾಮವು.)

ನದಿಗಳು:—ಭೀಮಾ ನದಿಯು ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಉತ್ತರ ಮೇರೆಯಾಗಿ ಹರಿದು ಸಿಂದಗಿ ಕಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ. ಇದರ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಉರುಗಳು:—ಉಮ್ಮೆರಜಿ, ಧೂಳಿಖೇಡ, ಅಗರಖೇಡ, ಮಣ್ಣಿರ, ಭೂಯಾರ, ಖೇಡಗಿ, ರೋಡಿಗಿಗಳುಂಟು.

ಕೆರೆ:—ಸಂಗೊಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ಉಂಟು.

ಲ್ಯಾನ್ವಾಗ್ರಂಥಗಳು

ಇಂಡಿಯಿಂದ ಹಂಡ್ರರಪುರ ವಾಗ್ರ: - ಬೀವನ್ನೂರ, ಅಂಜುಟಿಗಿ, ಬರಡೋಲ, ಚಡಚಣ, ಫಿರಡೋಣಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಇಂಡಿಯಿಂದ ಸೊಲ್ಲಾಪುರ ವಾಗ್ರ:—ಗುಣಕಿ, ಹಲಸಂಗಿ, ಧೂಳಿಖೇಡಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಇಂಡಿಯಿಂದ ಅಕ್ಕೆಲಕೋಟಿ ವಾಗ್ರ:—ಮಣ್ಣಿರ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಇಂಡಿಯಿಂದ ಅಲಮೇಲ ವಾಗ್ರ:—ಸಾಲೊಟಿಗಿ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಲಿಂಗವೂ ಉಂಟು. ಹನುಮಂತನ ಮೂರ್ತಿಯು ಕೆಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಮೂಡಿದ್ದು ಅದೆ. ಈ ಗುಡಿಯನ್ನು ಧನಾಯಿ ಎಂಬ ಕುರುಬನ ಹೆಂಗಸು ಕಟ್ಟಿಸಿದಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಧನಾಯಿಯ ಆಕಳು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಒಂದು ಹುತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಹಾಲು ಕರೆದು ಬರಿ ಕೆಚ್ಚಲವಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಧನಾಯಿಯ ಹೆಂಗಸು ಆ ಆಕಳನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದಳು. ಅದೇ ದಿವಸ ರಾತ್ರಿ ಅವಳಿಗೆ ಸ್ಪೃಹ ಬಿದ್ದು ದೇನಂದರೆ—ಆ ಹುತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಒಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳ ವರಿಗೆ ಬಾಗಿಲ ಇಕ್ಕೆಬಿಡಿಂದು ಸ್ಪೃಹ ಬಿದ್ದಿತು. ಆಕೆಯು ಕೂಡಲೇ ಮರುದಿನ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳ ಬಾಗಿಲ ಇಕ್ಕೆ ಬಳಿಕ ಸ್ತ್ರೀಸ್ಪೃಹಾವ(ಚಂಚಲ) ಮೂಲಕವಾಗಿ ಇತಿಂಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಬಾಗಿಲ ತೆರೆದಳು. ಆಗ ಗುಡಿಯೊಳಗಿನ ಮೂರ್ತಿಯು ಅರೇವಾಸಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಅದು ಅವ್ಯಾಕ್ಷ ನಿಂತಿತು.

ಸಾಲೋಟಿಗಿ :— ಇಂದಿಯ ಆಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶಿವಯೋಗಿಕ್ಕಾರನ ಪುರಾತನ ಗುಡಿಯು ದೊಡ್ಡದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಗುಡಿಗೆ ಶಿಖರವಿಲ್ಲ, ನಾಲ್ಕು ಗುಮುಟಗಳು ಮಾತ್ರ ಅವೆ. ಈ ಗುಡಿಯನ್ನು ಬೇದರ ಪಟ್ಟಣದ ಜಾಲುಕ್ಕೆ ಅರಸರು ಕಟ್ಟಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣಿತ್ತದೆ. ಆ ಅರಸರು ಕೊಟ್ಟ ಇನಾಮು ದೇವರಿಗೆ ಈಗಲೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಹಿಂದೂ ಜನರ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೆ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲ. ಈ ದೇವರ ಜಾತ್ರೆಯು ಜ್ಯೇಶ್ವರ ಶುದ್ಧ ಹುಣ್ಣಿವೆಯ ದಿವಸ ಆಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ಸವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಕೇಳು ಜಾತಿಯ ಜನರೂ ಸಹ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವರು. ಆಗ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಯವರು ಕೂಡಿಯೇ ಉಟಮಾಡುವರಂತೆ. ಈಗ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಗುಡಿಯೊಳಗಿನ ಲಿಪಿಯ ಕಂಬವನ್ನು ತಂದು ಅಗಸಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವರು. ಅದರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟದ ನಾಲ್ಕುನೆಯ ಕೃಷ್ಣರಾಜನ ಆಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಇಸ್ವಿ ಸನ್‌ ಇಂದನೆಯ ವರುಷ ಕಣಂಪುರಿ ಪಾರ್ಬತದಲ್ಲಿ ಪರಿಸ್ಥಿಗೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿದ್ಯಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಲೇಖವಂಟು. ಆ ವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಭೂಮಿಯನ್ನು

ಇನಾಮಾಗಿ ಕೊಟ್ಟುದ್ದು ಬರೆದಿದೆ. ಪವಿಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಈಗ ಸಾಲೋಟಿಗಾಗಿ ಅಂತಾ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಹೊತ್ತಿ:—ಇಂಡಿಯ ಸ್ಯೇಚೆಕ್ಕೆ ಇ ಮೈಲಿನ ಮೇಲಿ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ, ಮಲ್ಲಿಕಾಜುರ್ ಮುಂತಾದ ನಾಲ್ಕು ದೇವಾಲಯಗಳು ಉಂಟಿ.

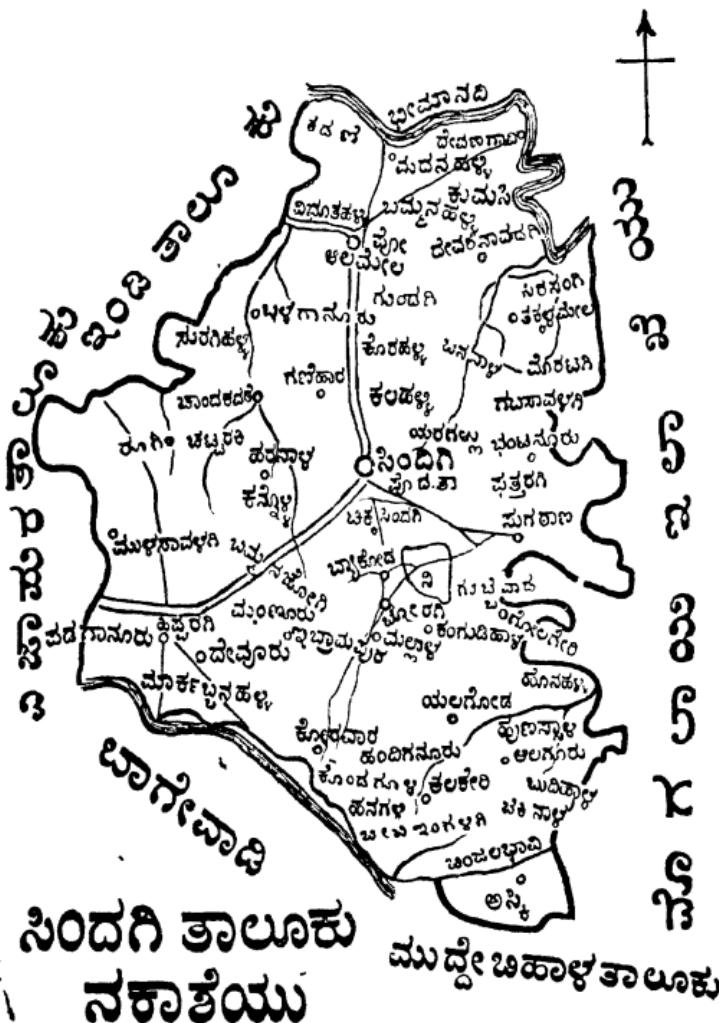
ಚಡಚಳಿ:—ಇಂಡಿಯಿಂದ ಇ ಮೈಲಿನ ಮೇಲಿ ವಾಯ್ವುಕ್ಕೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನೇಕಾರಿಕೆ ಉದ್ಯೋಗ ಹೆಚ್ಚು. ಬಣ್ಣದ ಕೆಲಸದ ಸಾಮಾನುಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ. ಇದರ ಸೀವಾಪಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಉರುಗಳಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ದನ ಗಳ ಹಾಗು ಇನ್ನಿತರ ಸಂತೆಯು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು:—ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಉತ್ತರಭಾಗವಲ್ಲಿ ಯಾವ ನದಿ ಹರಿದಿದೆ? ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಮೇರೆ ಹೇಳಿರಿ? ಭಾವಿಯ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಳಿರಿ? ಇಂಡಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರೆಯಾಗುವ ಉರುಗಳಾವವು? ಪೋಸ್ಟ್ ಇಡ್ ಉರುಗಳಾವವು? ಲಚ್ಚಾಣವು ಯಾವ ಸಂಖಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ? ಉಗಿಬಂಡಿಯ ಸ್ವೀತನ್ನು ಗಳಾವವು? ಇಂಡಿಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಗೂತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿ ಹೇಳಿರಿ? ಅಗ್ರಬೀಟ್ ಕವೆಂದು ಯಾವ ಉರಿಗೆ ಅನ್ನವರು? ನಿಂಬರಗಿಯಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಯು ಆರೋಗ್ಯ ಮಂಟ್ಲ ಕಾರಣವೇನು? ಸಾಲೋಟಿಗಿ ಉರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಗೂತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿ ಹೇಳಿರಿ?

ಸಿಂದಗಿ ತಾಲೂಕು

ಮೇರಿಗಳು:—ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮೇಗಲಾಯಿ ಇಲಾಖೆ; ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮುದ್ದೆಬಿಹಾಳ, ಬಾಗೇವಾಡಿ ತಾಲೂಕುಗಳು; ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಇಂಡಿ, ವಿಜಾಪುರ ತಾಲೂಕುಗಳುಂಟು.

ಕ್ಷೇತ್ರಫಲ:—ಈ ತಾಲೂಕು ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಈಶಾನ್ಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಭೀಮಾ ನದಿಯ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಇಂಜಿ, ದುಮಾಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಕ್ಷೇತ್ರವು ಒಟ್ಟ ಚೌರಿಸ ಮೈಲು; ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ೧,೩೬,೮೮೫; ತೆರಿಗೆಯು ೮೬,೭೪೨ ರೂಪಾಯಿಗಳುಂಟು.

ಭೂಮಿಯ ಸ್ವರೂಪ :— ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನ ಪಟ್ಟಿಗೆ ಅಂದರೆ ಭೀಮಾ ನದಿಯ ತೀರದ ಭೂಮಿಯು ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಹೇಳಿಯ ತೀರದ ಭೂಮಿಯು ಬೆಳೆಯುಳ್ಳದ್ದು. ಉಳಿದ ಭಾಗ ವೆಲ್ಲ ಸಾಧಾರಣ ಬೃಲುಪ್ರದೇಶವಿದ್ದು, ಗುಡ್ಡಗಳಿಲ್ಲ. ಭಾವಿಗಳ ಹಾಗು ಡೇಂಡ್ ನದಿಯ ನೀರಿನಿಂದ ತೈಟೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು. ನೇರಾರಿಕೆ ಉದ್ಯೋಗ ಕಡೆಮೆ, ಒಕ್ಕಲತನವೇ ಇಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ಯೋಗವು.

ಹನೆ, ಮಳೆ, ನೀರು :— ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಶಕೆ ಹೆಚ್ಚು. ಆದರೆ ಅದು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಮಳೆಯು ಆಲಮೇಲದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಮಳೆಯು ಗೀರಿಂದ ಇಂಜು ಅಂದರೆ ಸರಾಸರಿ ಇಂಚು ಬೀಳುವದು. ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಹ ಹರಿಯುವ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಅ-ಇ ಇರುತ್ತವೆ.

ನದಿಗಳು :— ಭೀಮಾನದಿಯು ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಉತ್ತರ ಮೇರೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಹೊಗಲಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ. ಇದರ ಧಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಉರುಗಳು— ಕಡಣಿ, ಮದನಹಳ್ಳಿ, ಬಾಡಿಹಾಳ, ದೇವಣಗಾವಿ, ಕುಮಸಿ, ಸಿರಸಂಗಿ.

ದೈರಣೆ :— ಈ ತಾಲೂಕಿನ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಮುದ್ದೇಬಿ ಹಾಳ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ. ಇದರ ಧಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಉರುಗಳು— ಕೊಂಡಗೂಡಿ, ಹಂಬಲಿ, ಬೀಬಿ ಇಂಗಳಿಗಿ.

ದೊಡ್ಡ ಉರುಗಳೂ ಸಾಲೆಗಳಿದ್ದ ಉರುಗಳೂ :— ಸಿಂದಗಿ, ಮೊರಟಗಿ, ದೇವರನಾವದಗಿ, ಕುಮಸಿ, ದೇವಣಗಾಂವಿ, ಮದನಹಳ್ಳಿ, ಕಡಣಿ, ಆಲಮೇಲ, ಬಳಗಾನೂರ, ಸುರಗೇಹಳ್ಳಿ, ಚಾಂಡಕವಲೆ, ರಾಗಿ, ಮುಳ್ಳಸಾವಳಿಗಿ, ಪಡಗಾನೂರ, ದೇವರಹಿಪ್ಪರಗಿ, ಕೊಂಡಗೂಡಿ, ಕಲಕೇರಿ, ತಿಳಗೂಳಿ, ಬೀಬಿ ಇಂಗಳಿಗಿ, ಬಿಂಜಲಭಾವಿ, ಅಸ್ಮಿ, ಕೋರವಾರ, ಕನ್ನೆಡ್ಲಿ, ಹಂಬಲಿ, ಮಲಫಾಳ, ಗೋಲಗೇರಿ, ಬಂಟನೂರ, ಯಂಕಂಚಿ, ಜಾಲವಾದಿ, ಆಲಗೂರ.

ಸಂತೇಯಾಗುವ ಉರುಗಳು:—ಸಿಂದಗಿ, ಆಲಮೇಲ, ಹಿಪ್ಪರಗಿ, ಕೋರವಾರ, ಕಲಕೇರಿ, ಗೋಲಗೇರಿ, ಬಂಟನ್ಹರ, ಮೊರಟಗಿ, ಮಲಫಾಣ, ಚಾಂಡಕವಲೆ.

ಜಾತ್ರೆಯಾಗುವ ಉರುಗಳು:—ಗೋಲಗೇರಿ (ಗೊಲ್ಲಗೇರಿ) ಯಲ್ಲಿ ಗೊಲ್ಲಾ ಶೈಕ್ಷರ ಜಾತ್ರೆ. ಕೋರವಾರದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತ ದೇವರ ಉತ್ಸವ. ಹಿಪ್ಪರಗಿಯಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಯ್ಯನ ಜಾತ್ರೆ. ಮಲಫಾಣದಲ್ಲಿ ಶರಣಬಸಪ್ನನ ಜಾತ್ರೆ. ಆಲಮೇಲದಲ್ಲಿ ಗಾಲಿಲ ಸಾಹೇಬನ ಉರುಸು. ಸಿಂದಗಿಯಲ್ಲಿ ನೀಲಗಂಗಮ್ಮನ ಜಾತ್ರೆ. ಕಲಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಮದಿವಾಳಪ್ನನ ಜಾತ್ರೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಪೋಂಷ್ಟ ಅಫೀಸು ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:—ಸಿಂದಗಿ, ಹಿಪ್ಪರಗಿ, ಆಲಮೇಲ, ಮೊರಟಗಿ, ಕೋರವಾರ, ಕಲಕೇರಿ, ಕನೆಂಬ್ರಿ, ಹಂಚಲ.

ಪೋಂಟಿಸ್‌ಗ್ಯಾಟಿ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:—ಸಿಂದಗಿಯಲ್ಲಿ ರಾಣಾ ಪೋಂಷ್ಟ, ದೇವಣಗಾಂವಿ, ಆಲಮೇಲ, ಮೊರಟಗಿ, ಆಲಗೂರು, ಹಿಪ್ಪರಗಿ, ಸರಗಿಹಳ್ಳಿ.

ಶೈನ ಮತ್ತು ರೇಲ್ವೆ ವಾಗ್ರಗಳು

ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ರೇಲ್ವೆ ವಾಗ್ರವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶೈನವಾಗ್ರ ಮಾತ್ರ ಬಹಳ ಉಂಟು. ಅವು ಯಾವವೆಂದರೆ:—

ಹಿಪ್ಪರಗಿಯಿಂದ ವೋಗಲಾಯಿ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ವಾಗ್ರ:—ಕನೆಂಬ್ರಿ, ಚಿಕ್ಕಸಿಂದಗಿ, ಸಿಂದಗಿ, ಕಲಹಳ್ಳಿ, ಕೋರಹಳ್ಳಿ, ಆಲಮೇಲ, ದೇವಣಗಾಂವಿ ಮೇಲಿಂದ ಹೊಗಿದೆ. ಇದರದೊಂದು ಶಾಶ್ವತಯು ಚಿಕ್ಕಸಿಂದಗಿ, ಯಂಕೆಂಚಿ, ಸುರತಾಣಗಳ ಮೇಲಿಂದ ವೋಗಲಾಯಿ ಸೇರಿದೆ.

ಹಿಪ್ಪರಗಿಯಿಂದ ಕಾಳೀಕೋಟಿ ವಾಗ್ರ:—ದೇವೂರು, ಕೋಂಡಗೂಡಿ, ಹಂಚಲ, ಬೀಬೀಇಂಗಳಿಗ ಮೇಲಿಂದ ಹೊಗಿದೆ.

ಹಿಪ್ಪರಗಿಯಿಂದ ಇಂಡಿಯ ವಾಗ್ರ:—ರಂಗಿ ಮೇಲಿಂದ ಹೊಗಿದೆ.

ಉರುಗಳ ವಿಶೇ� ವರ್ಣನೆ

ಸಿಂದಗಿ :— ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಮೇಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇದು ತಾಲೂಕಿನ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾಮಲೀದಾರರ ಕಚೇರಿ, ದವಾಖಾನೆ, ಫೌಜದಾರರ ಕಚೇರಿ ಅವೆ. ಈ ಉರುನ್ನು ಸಿಂಧುಬಲ್ಲಾಳ ನೆಂಬ ಅರಸನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಇದಕ್ಕೆ ಗಾನೆಯ ಇಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಧಪುರವೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟುನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಸಂಗಮೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯೆ ಲಂಗಗಳೂ, ಹಲವು ಜ್ಯೇಂದ್ರ ಮೂರ್ತಿಗಳೂ ಅವೆ. ಮೊದಲು ಇಲ್ಲಿ ಜ್ಯೇಂದ್ರ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸಂಗಮೇಶ್ವರನ ಜಾತ್ರೆಯು ಮಕರಸಂಕ್ರಾಂತಿ ದಿನ ಜರುಗುವದು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈ ಗುಡಿಯೇಳಿಗಳನ ಈಶ್ವರಸಿಗೂ ಪಾರ್ವತಿಗೂ ಮಡುವೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಉರ ಕುಲಕರ್ಣಿಯಾದ ಚಿಕ್ಕಪ್ರಯ್ಯನೆಂಬ ವನು ಸ್ಥಾಪಿತ ಆಶ್ರಮ ತೊಟ್ಟು, ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ದೇವರನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ಸತ್ಪುರುಷನೆನಿಸಿಕೊಂಡು, ಇದೇ ಉರಲ್ಲಿ ಮರಣಹೊಂದಿದನು. ಅವನ ಸಮಾಧಿಯ ಮೇಲೆ ಮರಣನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಶ್ವೀನ ಶಾಂತಿ ಪೌರ್ಣಿಮೆಯಿಂದ ಮೂರು ದಿನಸಗಳ ವರೆಗೆ ಜಕ್ಕಪ್ರಯ್ಯನ ಆರಾಧನೆ ಮಾಡುವರು. ಕಡೆಯ ದಿನ ಉಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬಾರಕ್ಕಳಿರ ಕಾಲು ತೊಳೆದ ನೀರು ಹರಿದು ಹೊಗಿ ಬಂದು ಬಿಂದಿಗಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಂಭುತ್ತವೆ. ಎಷ್ಟು ನೀರು ಬಿದ್ದದೂ ಆ ಬಿಂದಿಗಿಯು ತುಂಬುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಬಿಂದಿಗಿಯನ್ನು ಬಂದು ಜಗುಲಿಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದೊಂದು ಮಹತ್ವವಾದ ಸ್ಥಳವು. ಇದ್ದಿನ ಅಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಸೋದತಕ್ಕಂಥ ಮಹತ್ವವಾದ ದೊಡ್ಡ ದೇವಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಅದರ ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಂಗಾರದ ತಂಬಿಗೆ ಗಳನ್ನೂ, ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿಯ ತಂಬಿಗಿಯನ್ನೂ ನೀರು ತುಂಬಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಬಂಗಾರ ಹಾಗು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಲಂಗಗಳು ಇರುವವು. ಈ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಜಾತ್ರೆಯು ಪ್ರತಿವರುವ ಆವಾಧ ಶುದ್ಧ ಪೌರ್ಣಿಮೆಯ ದಿನ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಂದು ವೀರಶೈವ ಮತ್ತೊಂದೆಯರು ಶ್ರೀನಿಲಗಂಗಮ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಜಿಸಲು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲು ಇದು

ಮಂದಿ ಮುತ್ತೆಯೆಯರು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗಂತೂ ಪೂಜಿಸುವವರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಗಭರ್ಗನುಡಿಯು ಬಹು ವಿಸ್ತಾರವುಳ್ಳ

ಶಿಂಲಗಂಗಮೃನ ದೇವಶಾಸನ (ಸಿಂದಗಿ)

ದ್ವಿದ್ವಿರು ಕೂಡ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಜನದಟ್ಟಣೆಯಿಂದ ಮುತ್ತೆಯೆಯರು ಮೂರ್ಖ ಹೊಂದಿ ಬೀಳುವರು. ಅದರೆ ಇದೆಲ್ಲ ಶಿಂಲಗಂಗಮೃನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆಂದು ಜನರ ನಂಬಿಗೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಗುಡಿಗೆ ಭಕ್ತಜನರು ಪ್ರತಿವರುವ ಕಾಣಿಕೆ (ಮುಡುಪು) ಯನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಕಳಿಸುವರಂತೆ.

ದಿಘಾಕರ ದೀಪ್ತಿನೆಂಬ ದಾಳಿಗಾರನು ಸ್ನಾ ಗಲಾಳರಲ್ಲಿ ಸಿಂದಗಿ ಕೋಟಿಯನ್ನು ಮಂತ್ರ ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ನವ್ವು ಸರಕಾರದವರು ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಕೋಟಿ ಯನ್ನು ನೆಲಸಮ ಮಾಡಿದರಂತೆ.

ಗೊಲಗೇರಿ:—(ಗೊಲಗೇರಿ) ಇದು ಸಿಂದಗಿಯ ಆಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ಇ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಈ ಉರಸನ್ನು ಗಳಿಸೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಗೊಲಾಳ ಇ ನೆಂಬ ಕುರುಬನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವನು ಶ್ರೀಶೈಲ ಮಲ್ಲಿಕಾಚುರ್ನ ದೇವರ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗುವ ಜನರಿಗೆ, “ನನಗೂಂದು ಲಿಂಗವನ್ನ ತಂದುಕೊಡಿರಿ” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಒಬ್ಬನು ಚೇಷ್ಟೆಯಿಂದ ಒಂದು ಕುರಿಯ ಹಿಕ್ಕಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟನಂತೆ. ಆ ಕುರುಬನು ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಆ ಹಿಕ್ಕಿಯನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿಟ್ಟು ಬಹು ಭಕ್ತಿ ಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಲು, ಆ ಹಿಕ್ಕಿಯೇ ಸಿಜಲಿಂಗವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಈ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಗೊಲಾಳ ಇದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಈಶ್ವರ(ಗೊಲಾಳ ಶ್ರೀಶೈಲರ)ನೆಂದು ಕರೆಯಹತ್ತಿದರು. ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಯ ಜನರು ಈ ದೇವರಿಗೆ ಸದಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿವರುಷ ಷ್ಟೇತ್ರ ಬ. ಪ್ರತಿವರ್ದೆಗೆ ರಥೋಕ್ಷಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ೪೦-೫೦ ಸಾವಿರ ಜನರು ಕೂಡುವರು. ಎಲ್ಲ ತರದ ಅಂಗಡಿಗಳೂ ಬರುತ್ತವೆ.

ಹಿಪ್ಪರಗಿ:—ಸಿಂದಗಿಯ ಸ್ನೇಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಇ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಈ ಉರ ಹೊರಗೆ ಕಲ್ಲೀಶ್ವರ ಗುಡಿ ಅದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಗಣ ವರ್ಷದ್ವೇಂದು ಲಿಂಗಿಯಂಟು. ಇನ್ನೊಂದು ಲಿಂಗಿಯ ಮಾತಾರಂಡನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿಂಟು. ಕಲ್ಲೀಶ್ವರನ ಜಾತ್ರೆಯು ಆಶ್ವೀನ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಯನ ಜಾತ್ರೆಯೂ ಬಹು ವೈಭವದಿಂದ ಜರುಗುವದು. ಇದು ವಿಜಾವುರ, ಇಂಡಿ, ಸಿಂದಗಿ, ತಾಳಿಕೋಟಿಗಳ ಲೈನದಾರಿ ಕೂಡುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂತೇಯು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ನೆರೆಯುವದು. ವಾರ್ಷಿಕವಾರವು ತಕ್ಕುಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಗುವದು.

ದೇವಣಗಾಂವಿ:—ಸಿಂದಗಿಯ ಈಶಾನಕ್ಕೆ ಇ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಭೀಮಾ ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಉರಸನ್ನು ದೇವಭಟ್ಟನೆಂಬ

ಬಾರಹ್ಯಣನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪೀಕ್ಷರ್, ಮಲ್ಲಿ ಕಾಜಾನ, ಕಂಕರ್ಲಿಂಗ ಎಂಬ ದೇವರ ಗುಡಿಗಳುಂಟು.

ಚಟ್ಟರಕಿ:—ಸಿಂದರ್ಭಯ ಪ್ರಜ್ಞಮಕ್ಕೆ ಗಂ ಹೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಗುಡಯ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಆನೆ, ಸಿಂಹ ಮುಂತಾದ ಹಿಂಸ್ರಪಶುಗಳ ಕಲ್ಲಿನ ಮೂರ್ತಿಗಳುಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಸವೆದದ್ವು ಒಂದು ಲಿಪಿಯದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯ ಅಕ್ಷರಗಳು ತಿಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ಚಂದಕವತೀ:—ಸಿಂದಗಿಯ ವಾಯವ್ಯಕ್ಕೆ ಲ ಹೈಲಿನ ಮೇಲಿದೆ. ಈ ಉರುಲ್ಲಿ ರಾಮಲಿಂಗನ ಗುಡಿಯುಂಟು. ಪರಮಾನಂದನ ಗುಡಿಯು ಉರ ಹೊರಗೆ ಅದೆ. ಇವೆರಡೂ ಹಳೆಯ ದೇವಾಲಯಗಳು.

ಅಲಮೇಲ:—ಸಿಂದಗಿಯ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಅದೆ. ಈ ಉರನ್ನು ಬಿಜ್ಜಳಿದಾಜನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಮಾಲೋಜಿ ರಾಮ ಲಿಂಗನ ಗುಡಿಯು ಪ್ರಾತಸಂಧಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ಮೂರು ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಮುಖಗಳಿವೆ. ಸಭಾಮಂಟಪದ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಕಂಬಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಸುಂದರವಾದ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಶಾಲೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಲ್ಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಗಂಂಭೇಯಿ ವರುಷದ ಲಿಪಿಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಉರ ಹೊರಗೆ ಹಾಳಾದದ್ವೀಂದು ಹನುಮಂತನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಏರಡು ಆಸೆಗಳು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದ ಹಾಗೆ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೆತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮಹೇಶ್ವರಿಂದು ಅವಾಂಚಿನ ಕಾಲದ ಈಶ್ವರನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಸೇಕ ಚಿತ್ರಗಳುಂಟು. ಇದನ್ನು ರಾವಜೀ ನರಹರ ಬಿನ್ನೀ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಸನ್ ಇಲಂರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವರು.

ಮುಧೋಳಿದ ಮಾಲೋಜಿರಾವ ಫೋರ್ಮಡೆ ಎಂಬ ಸರದಾರನ ವಶದಲ್ಲಿ ಈ ಉರು ಇದ್ದಾಗ, ಅವನು ಇಲ್ಲಿ ಸನ್ ಗಳಂಂನೆಯ ಇಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಭವಾನಿಂದೇವಿಯ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ದೇಶವಾಂಡೆ ಶೀಷಗಿರಿದಾಯನು ಸನ್ ಗಳಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮದೇವರ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾನೆಂದೂ, ಇದಕ್ಕೆ ಪೇಶ್ಯ ಸರಕಾರದಿಂದ ಇನಾಮ ಜವಿಷನು ಹಾಕಿಸಿದ್ದಾನೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಆ ಜವಿಷನುಗಳು ಈಗಲೂ ಇರುವವು.

ಇವಲ್ಲದೆ ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತದೇವರ ಗುಡಿ, ಪಾವಾಡಿ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಗುಡಿ, ದೇವಪ್ರಯ್ಯನ ಸಮಾಧಿ, ಗಾಲಿಸಾಹೇಬನ ಗೋರಿ, ಶೀಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿಯ ಗುಡಿ, ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರ ಭಾವಿ ಮುಂತಾದ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ಸ್ತಾರಕ (ಗುರುತು) ಗಳುಂಟು.

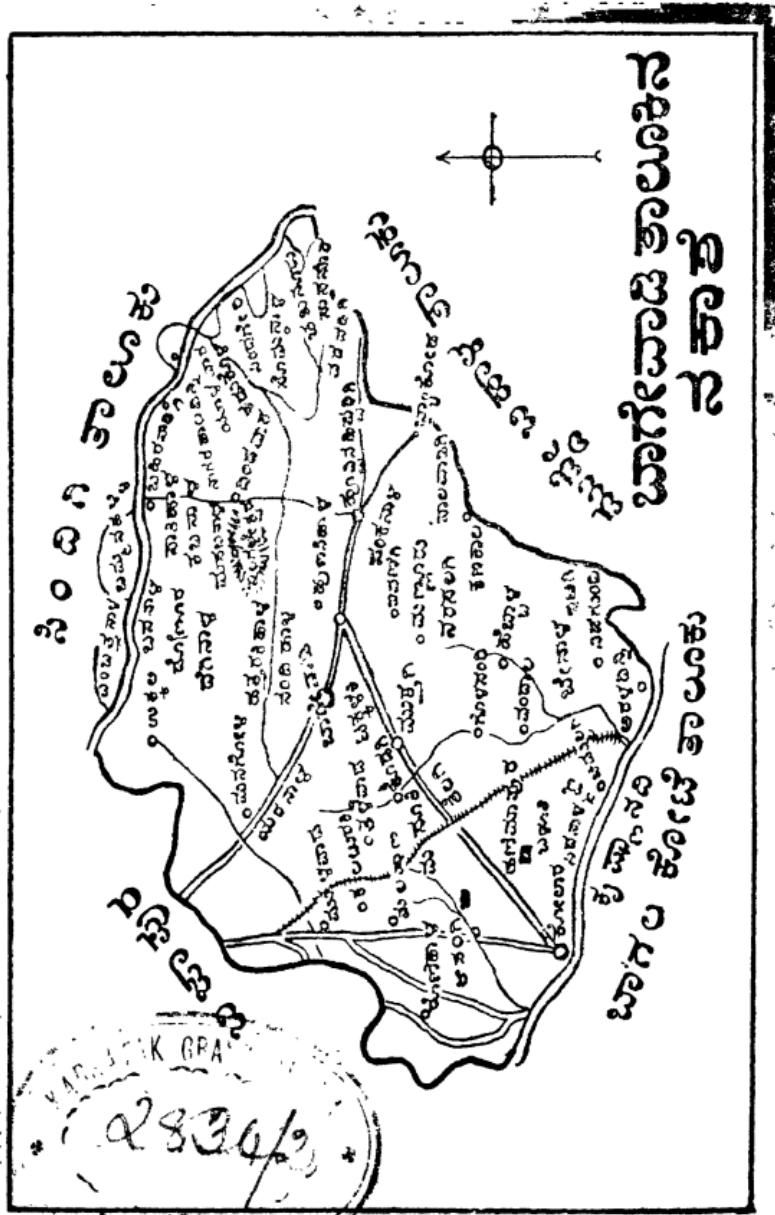
ದೇವರನಾವದಗಿ :—ಸಿಂದಗಿಯಿಂದ ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಇ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ವಾಸುದೇವ ಭಗವಂತ ಘಡಕೆ ಎಂಬ ದಾಳಗಾರನು ಸನಾ ಗಳಣಿಸೆಯ ಜಾಲ್ಯ ತಿಂಗಳ ಅಗಸೆಯ ತಾರಿಖಿನ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಈ ಉರಲ್ಲಿಯದೊಂದು ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವಾಗ, ಅವನನ್ನು ಪ್ರತೆಯ ಪ್ರೋಲೀಸ ಸುಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರೂ, ನಿಜಾಮ ಇಲಾಖೆಯ ಪ್ರೋಲೀಸ ಕರ್ಮಿಗಳನರರೂ ಕೂಡಿ ಹಿಡಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಈ ಉರು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು :—ಸಿಂದಗಿ ತಾಲೂಕಿನ ಮೇರಿಗಳಾವವು? ಈ ತಾಲೂಕು ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ? ಭೂಮಿಯ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಳಿರಿ? ಇಲ್ಲಿಯ ಉಮ್ಮೆಗೇಗೆ ಮೇನು? ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹರಿದ ನದಿಯು ಯಾವದು? ಆದರ ಘಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಉರುಗಳಾವವು? ಶಾಲೆಗಳಿಂದ ಉರುಗಳಾವವು? ಸಂತೆಗಳಾಗುವ ಉರುಗಳಾವವು? ಹಿಪ್ಪರಿಯಿಂದ ಮೊಗಲಾಯಿ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ಪಾರ್ಗಗಳೆಷ್ಟು? ಸಿಂದಗಿಯ ಮಾಹಿತಿ ಹೇಳಿರಿ? ಗೊಲಗೇರಿ ಅಂತಾ ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು? ಸಿಂದಗಿಯಿಂದ ಅಲಮೇಲ ಯಾವ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಆದೆ? ಇಲಂಂರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗುಡಿ ಕಟ್ಟಿಲ್ಪಟ್ಟಿತು? ದೇಶಪಾಂಡಿ ತೇವಗಿರಿ ರಾಮರು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಗುಡಿ ಯಾವದು?

ಬಾಗೇವಾಡಿ ತಾಲೂಕು

ಮೇರಿಗಳು :— ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ವಿಜಾಪುರ, ಸಿಂದಗಿ ತಾಲೂಕುಗಳು; ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ ತಾಲೂಕು; ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣಾನದಿ, ಅದರಾಚೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಗಲಕೋಟ ತಾಲೂಕು; ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ವಿಜಾಪುರ ತಾಲೂಕು ಗಳುಂಟು.

ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಹೈತ್ಯಫಲವು ಇಗಳ ಜೊರಸ ಮೈಲು, ಜನಸಂಖ್ಯೆ ೧,೧೦,೭೫೦. ತೆರಿಗೆ ಲ್ಕ್,೬೭೧ ರೂಪಾಯಿಗಳುಂಟು.

ಸ್ತಾನಿ:— ಈ ತಾಳಕು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ
ಗಳಿಗಳು ಸರಕಾರಿ ಹಳ್ಳಿಗಳೂ, ಏ ದುಸೂಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ.

ಭೂಮಿ ಸ್ವರೂಪ:— ಈ ತಾಳಕು ಕೃಷ್ಣಾ, ಡೋಣಿ ನದಿಗಳ
ನಡುವೆ ಅದೆ. ಇದರ ಉತ್ತರ, ಈಶಾನ್ಯ, ಪೂರ್ವಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಣಿಗೀ
ತೀರದ ಮೇಲಾದ ಎರಿಭೂಮಿಯೂ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾ ತೀರದ
ಎರಿಭೂಮಿಯೂ ಉಂಟು. ಉಳಿದ ಭಾಗವೆಲ್ಲ ಗರಸು ಭೂಮಿಯು.
ಹೂವಿನಹಿಪ್ಪರಿಗಿ, ಇಂಗಳೇಶ್ವರ, ದಿಂದವಾರಗಳ ನೇರಿಯಲ್ಲಿಂದು ಮರಡಿ
(ಸೆಣ್ಣ ಗುಡ್ಡದ) ಸಾಲು ಹೋಗಿದೆ. ಉಳಿದದ್ದೆಲ್ಲ ಬೆಲುಪ್ರದೇಶವೆ.

ಹವೆ, ಮಳಿ, ನೀರು:— ಇಲ್ಲಿಯ ಹವೆಯು ಉಷ್ಣವಾದದ್ದಿದ್ದರೂ
ಹಿತಕೆರವೆ. ಚರ್ಚಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರೋವೆದ ಗಾಳಿಯೂ, ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಉಗ್ರ
ವಾದ ಬಿರುಗಾಳಿಯೂ ಬೀಸುತ್ತವೆ. ಈ ತಾಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮಳಿಯು ಇಂ
ರಿಂದ ಇಲ ಇಂಚಿನ ವರಿಗೆ ಅಂದರೆ ಸರಾಸರಿ ಇಲ ಇಂಚು ಆಗುತ್ತದೆ.
ನೀರು ತಕ್ಕುಪ್ಪು ಇಲ್ಲ. ಹೊಣಿ, ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಗಳಿಗೆ ಕೂಡುವ ಹಳ್ಳಿಗಳು
ನುಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಕೆರೆಗಳೂ ಸಹ ಕಡಿಮೆ ಇವೆ.
ಉದೂರಿಗೆ ಭಾವಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಅವೆ. ಆ ಭಾವಿಗಳ ನೀರಿನಿಂದ ಹಲಕೆಲವು
ಹಳ್ಳಿ ಜನರು ಹೋಟಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ನಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರು.

ಈ ತಾಳಕಿನ ಜನರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ಯೋಗವು ಒಕ್ಕುಲತನ. ಆದರೆ
ವಂದಾಲ, ಗೊಳಿಸಂಗಿ, ಮುತ್ತಿಗಿ, ಕೊಲ್ಲಾರ, ನಿಡಗುಂದಿ, ನರಸಲಿಗಿ
ಮುಂತಾದ ಉರುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನೇರಾರಿಕೆಯು ತಕ್ಕುಮಟ್ಟಿಗೆ ನಡೆಯು
ತ್ತದೆ. ವಾಯಾವಾರಸ್ಥರು ತಕ್ಕುಮಟ್ಟಿಗೆ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡುವರು. ಈ
ತಾಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮುಂಗಾರಿ, ಹಿಂಗಾರಿ ಬೆಳಗಳು ಬರುವವು. ಕಳೆವಾಡ,
ಕೂಡಗಿಗಳಲ್ಲಿ ವೀಳಿದ ಎಲೆಯ ಹೋಟಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಕೊಲ್ಲಾರದಲ್ಲಿ
ದಾಳಿಂಬು, ವೇರಲಹಣ್ಣು ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಡೋಣಿಹಾಳ, ಮಸೂತಿ, ಆಸಂಗಿ,
ಕಲಬುರಕಿ ಉರುಗಳ ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ, ಉರುಳೀಗಡ್ಡಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಇವಲ್ಲದೆ
ಹತ್ತಿ, ಗೊಂದಿ, ಎಣ್ಣುಕಾಳು, ಹುಣಸಿಹಣ್ಣು ಮುಂತಾದ ಸಾಮಾನುಗಳು
ಈ ತಾಳಕಿನಿಂದ ಹೇರಗೆ ಮಾಡಾಟಕ್ಕೆ ಹೊಗುತ್ತವೆ.

ದೊಡ್ಡ ಉರುಗಳೂ, ಶಾಲೆಗಳಿಂದ ಉರುಗಳೂ :— ಬಾಗೇ ವಾಡಿ, ಉಕ್ಕಲಿ, ಮನಗೋಳಿ, ಕೊಲ್ಲಾರ, ನಿಡಗುಂದಿ, ಬಳ್ಳಾತಿ, ಭೈರವಾಡಿಗಿ, ಚಬನೂರು, ಚಿಮ್ಮಲಿಗಿ, ದಿಂಡವಾರ, ಗೋಳಸಂಗಿ, ಹತ್ತರಕ್ಕಿಹಾಳ, ಹೆಚ್ಚಾಳ, ಹೂವಿನಹಿಪ್ಪರಗಿ, ಹುಣಿಹಾಳ, ಇಂಗಳೀಶ್ವರ, ಇಟ್ಟಗಿ, ಕೂಡಿಗಿ, ಮಲಫಾಳ, ಮಣ್ಣಾರ, ಮಾರಕಿಬ್ಬಿನಹಳ್ಳಿ, ಮನೂತಿ, ಮುಳವಾಡ, ಮುತ್ತಿಗಿ, ರಬಿನಾಳ, ಸಾಲವಾಡಗಿ, ಸಾಸನೂರ, ಟಿಕ್ಕಳಕಿ, ತೆಲಿಗಿ, ವಡವಡಗಿ, ವಂದಾಲ, ಯಾಳವಾರ, ಯರನಾಳ, ಆಲಮಟ್ಟಿ.

ಪ್ರೋಷ್ಣ ಇಡ್ಡ ಉರುಗಳು :—ಬಾಗೇವಾಡಿ, ಉಕ್ಕಲಿ, ಮನಗೋಳಿ, ಕೊಲ್ಲಾರ, ನಿಡಗುಂದಿ, ಗೋಳಸಂಗಿ, ಮುತ್ತಿಗಿ, ಮುಳವಾಡ, ತೆಲಿಗಿ, ಚಿಮ್ಮಲಿಗಿ, ಆಲಮಟ್ಟಿ, ಹೂವಿನಹಿಪ್ಪರಗಿ.

ತಾರ ಅಷ್ಟೇನು :— ಬಾಗೇವಾಡಿ.

ಪ್ರೋಲೀಸ ಗಾಯಟಿ ಇಡ್ಡ ಉರುಗಳು :— ಬಾಗೇವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ತಾಣಾಪೋಸ್ತ. ಮನಗೋಳಿ, ಕೊಲ್ಲಾರ, ನಿಡಗುಂದಿ, ಹೂವಿನಹಿಪ್ಪರಗಿ.

ನ.ತೆಯನ್ನೇವ ಉರುಗಳು :— ಬಾಗೇವಾಡಿ, ಮನಗೋಳಿ, ಉಕ್ಕಲಿ, ಕೊಲ್ಲಾರ, ನಿಡಗುಂದಿ, ವಂದಾಲ, ಗೋಳಸಂಗಿ, ಹೂವಿನಹಿಪ್ಪರಗಿ.

ಜಾತ್ರೆಯಾಗುವ ಉರುಗಳು :— ಬಾಗೇವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಬಸವೇಶ್ವರ ಜಾತ್ರೆಯು ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅರಳಧಿನಿಯಲ್ಲಿ ಧವ.ರ ಜಾತ್ರೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮನಗೋಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಣವೇಶ್ವರ ಜಾತ್ರೆಯು ಶ್ರಾವಣದಲ್ಲಿಯೂ, ರಾಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಉಕ್ಕವನ್ನು ರಾಮನವಮಿಗೆಗೂ ಆಗುವನ್ನು. ಮುತ್ತಿಗಿ, ಮುಳವಾಡಗಳಲ್ಲಿ ಗೌರಿಜಾತ್ರೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಲ್ಯಾನ್ನವಾಗ್ರ ಮತ್ತು ರೀಲ್ಯಾನ್ನವಾಗ್ರ

ಬಾಗೇವಾಡಿಯಿಂದ ವಿಜಾಪುರ ವಾಗ್ರ :— ಎರನಾಳ, ಮನಗೋಳಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಬಾಗೇವಾಡಿಯಿಂದ ಕೊಲ್ಲಾರ ವಾಗ್ರ :— ಟಿಕ್ಕಳಕಿ, ಮುತ್ತಿಗಿ, ತೆಲಿಗಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಬಾಗೇವಾಡಿಯಿಂದ ವುಂದೆ ಇಬಿಹಾಳ ವಾಗ್ರಣಿಕಾಳ,
ಹೂವಿನಹಿಪ್ಪರಗಿ, ಬ್ಯಾಕೋಡಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೊಗಿದೆ.

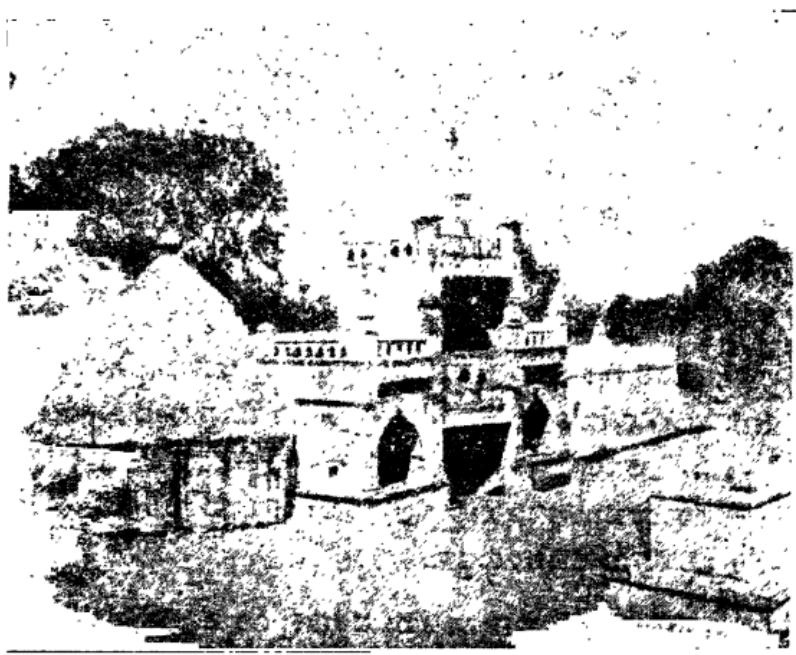
ಸೌಲಾಲ್ ಪ್ರದಿಂದ ದುಬ್ಬಳ್ಳಿ ವಾಗ್ರಣಿ—(ಕ್ರಿ.ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ)
ಮುಳವಾಡ, ಕೌಲಾಲ್ ರಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೊಗಿದೆ.

ಸೌಲಾಲ್ ಪ್ರದಿಂದ ಬಳಾರಿ ವಾಗ್ರಣಿ—(ಕ್ರಿ.ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ)
ಸಾತಿಹಾಳ, ಇಂಗಳೀಶ್ವರ, ರಹವಿನಿ & ಪ್ರದಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೊಗಿದೆ.

ಸ್ವೇಶನ್ ಇದ್ದ ಉದ್ದರಾಳಃ—ಆಲಮಟ್ಟಿ, ತಲಗಿ, ವುಳವಾಡ.

ಉರುಗಳ ವಿಶೇಷ ವಣಿನೆ

ಬಾಗೇವಾಡಿ—ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಅಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ಇಂ ಮೈಲಿನ ಮೇಲಿ
ಅದೆ. ಇದು ತಾಲೂಕಿನ ಮುಖ್ಯ ಉರು. ಇಲ್ಲಿ ನೂಮಲೀದಾರ, ಫೌಜ

ಬಾಗೇವಾಡಿಯ ಬಸವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ

ದಾರರ ಕಚ್ಚೇರಿಗಳೂ, ದನಾಖಾನೆಯೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಸಮೇಶ್ವರ, ಸಂಗಮೇಶ್ವರ, ಮಲ್ಲಿಕಾಜುರ್ನ, ಗಣಪತಿ, ಹನುಮಂತ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಗುಡಿಗಳುಂಟು. ಗಣಪತಿ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಾರಂಗ ಭಾವಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಲಿಂಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಇದೇ ಉರ್ಲಲ್ಲಿ ವಿರಶ್ವಿನ ಮತನನ್ನು ಪ್ರಾನರುಜ್ಞೀವನಗೊಳಿಸಿದ ಶ್ರೀಬಸಮೇಶ್ವರನು ಹಂಟಿದ್ದರಿಂದ ಇವಕ್ಕೆ ಬಸವನ-ಬಾಗೇವಾಡಿ ಎಂತಲೂ ಅನ್ನವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೆದಲು ಭೋಗವತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು. ಚಾಲುಕ್ಯರ ಆಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವಾಂಡಲಿಕನಿಡ್ಡನು. ಬಸವನ ಗುಡಿಯನ್ನು ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಂದರೆ ಒಂದು ನೂರು ಪರುಪಗಳ ಹಿಂದೆ ಕಟ್ಟಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ಹೇಳುವರು.

ಇಂಗಳೇಶ್ವರ :— ಬಾಗೇವಾಡಿಯ ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಉದ್ದೇಶಿತ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಗುನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಸೋಮೇಶ್ವರ, ನಾರಾಯಣ, ಕಲಮೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಮೂರು ಗುಡಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅನೆಯ ಶೋಭನ ದೇವರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಿಪಿಯುಂಟು. ಉರ ಹತ್ತರ ಗುಡ್ಡದೊಳಗೆ ಗುಡಿಗಳಿರದು ಇರುತ್ತವೆ. ಅಪ್ಯಾಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷನಾಗಮ್ಯನ ಗುಡಿಯು ಹಾಳಾಗಿದೆ. ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರನ ಗುಡಿಯು ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿರುವದು. ಇಂಗಳೇಶ್ವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ತಿಂಗಳೇಶ್ವರ ಎಂಬುದೊಂದು ಹಳೆಯ ಪಟ್ಟಣವಿಶೇಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನಾರಾಯಣ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಸೋಮೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಲಿಪಿಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ಮುತ್ತಗಿ :— ಬಾಗೇವಾಡಿಯ ಸ್ನೇಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಆರು ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇ ಗುಡಿಗಳಂಟು. ಮುತ್ತ ಒಂದು ದೊಡ್ಡದಾದ ಭಾವಿಯೂ ಉಂಟು. ಅದಕ್ಕೆ ಗೌರಿಭಾವಿ ಎಂದು ಅನ್ನವರು. ಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವ ಅರಸರು ಗಳಿಗಲ್ಲಿ ಬರೆಯಿಸಿದ ಲಿಪಿಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ಹೆಬ್ಬಾಳಿ :— ಬಾಗೇವಾಡಿಯ ದೃಷ್ಟಿಕ್ಕೆ ಗಂ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಈ ಉರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಳಗಳ್ಳಿಯೊಳಗೆ ಒಂದು ಜೈನಗುಡಿಯು ಅದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಜಕಣಾಜಾಯರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಶ್ರೀಮಲ್ಲಿಕಾಜುರ್ನ

ದೇವರ ಗುಡಿಯು ಉರು ಹೊರಗೆ ಉಂಟು. ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ವೀರಭದ್ರದೇವರ ಗುಡಿಯುಂಟು.

ಚಿಮ್ಮಾಲಿಗಿ:— ಬಾಗೇವಾಡಿಯ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣಾ, ಫಟಪ್ರಭಾ ನದಿಗಳು ಕೂಡುವಲ್ಲಿರುವ ಮೂರಮಟ್ಟಿ ಸಂಗಮದಿಂದ ಇ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಈ ಉರು ಪೂರ್ವಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಉರ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಕೂಡಿ ಗಂಗೆ ಲಿಂಗಗಳಿರುವದರಿಂದಲೂ, ಇದು ಹಿರೇಹೊಳೆ (ಕೃಷ್ಣಾನದಿ) ಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದದರಿಂದಲೂ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರವೆನಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಸವೆದ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಗಳುಂಟು. ಮೊದಲು ಈ ಉರು ಸಂಸ್ಕಾರಿಕರದಿತ್ತು.

ಅಲಮಟ್ಟಿ:— ಬಾಗೇವಾಡಿಯ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಗಂಗ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣಾನದಿಯ ಸಮಿಂಪಕ್ಕೆ ಅದೆ. ಮೊದಲು ಇದು ಹಾಳಾದ ಉರು. ಇತ್ತೀಚಿಗೆ ಶ್ರೀ ಹರಿಕರ ಮಂಜಪ್ವನವರು ಇಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಪ್ರೈಸ್ ಮೊದಲಾದವರು ಗಳನ್ನು ಸನ್ನಾಗಣಿಸಿರಲ್ಲಿ ಸಾಫ್ಟ್‌ಪಿಸಿದರು. ವಿದ್ಯಾಲಯವು ಸಾಫ್ಟ್‌ಪಿಡಿವಾದಂದಿನಿಂದ ಲ-ಗಂ ವರುಷಗಳ ವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆಯಿಂದ ನಡೆದು, ಮುಂದೆ ಅದು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ಬಂದಾಯಿತು. ಈಗ ತರಣಸಂದೇಶವೆಂಬ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯು ಮಾತ್ರ ಹೊರಡುತ್ತಿದೆ ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುಡಿಯುಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಪೋಷ್ಟ್ ಆಫೀಸು ಅದೆ.

ಮನಗೀರಳಿ:— ಈ ಉರು ಬಾಗೇವಾಡಿಯಿಂದ ಪಕ್ಕಿಮಕ್ಕೆ ಗಂಗ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮೇಶ್ವರ ದೇವರ, ಹನುಮಂತ ದೇವರ, ಬಸವೇಶ್ವರದೇವರ ಗುಡಿಗಳಿವೆ. ಹನುಮಂತದೇವರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಲಿಪಿಗಳುಂಟು. ಅವು ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ರಾಮದೇವರ ಗುಡಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗೋಳಿಪಲ್ಲಿಯ ಗಡ್ಡೆಯಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಕಿತ್ತು ತೂಕ ಮಾಡಲು ಅದು ಗಂಗಾ ಮಾನವಾಯಿತಂತೆ. ಕಾರಣ ಈ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಮನಗೀರಳಿ ಅಂತಾ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಒಕ್ಕೆಲತನದಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀ ಅರಿಯುವ ಎರಡು ಗಿರಣಿಗಳುಂಟು.

ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು:— ಬಾಗೇವಾಡಿ ತಾಲೂಕಿನ ಹೇಳಿರಿ? ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಎಷ್ಟು? ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡಗಳು ಎಲ್ಲಿವೆ? ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗೆ ಯಾವಾದು? ದೊಡ್ಡ ಉದ್ದೇಶಗಳಾವನ್ನು? ಶಿಂಚಿ ಬನ, ಎಲೆಬಳ್ಳಿ ತೋಟಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಆವೆ? ಜಾತೀಯಾಗುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಾವನ್ನು? ಬಾಗೇವಾಡಿಯಂದ ವಿಜಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ತು ನ ಉದ್ದೇಶಗಳಾವನ್ನು? ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸೈತನ್ಯಗಳಿದ್ದು ಉದ್ದೇಶಗಳಾವನ್ನು? ಬಾಗೇವಾಡಿ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿ ಹೇಳಿರಿ? ಇಂಗಳೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಹೊದಲು ಏನು ಅನ್ಯತ್ವದ್ದರೂ? ಒಮ್ಮೆ ಉದ್ದೇಶ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಹೇಳಿರಿ? ಮನಗೋಳಿ ಅಂಥಾ ಹೇಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು?

ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ ತಾಲೂಕು

ಹೇಳಿಗಳು:— ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸಿಂದಗಿ, ಬಾಗೇವಾಡಿ ತಾಲೂಕುಗಳು; ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮೋಗಲಾಯಿ ಇಲಾಖೆ; ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣಾನದಿ, ಅದರಾಚಿಯಲ್ಲಿ ಹುಸಗುಂದ, ಬಾಗಲಕೋಟ ತಾಲೂಕುಗಳು; ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಬಾಗೇವಾಡಿ ತಾಲೂಕು ಉಂಟು.

ಸಾಫ:— ಇದು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಗ್ನೇಯ ಭಾಗದ ನುಘ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಂದಗಿ ತಾಲೂಕಿನ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಸರಕಾರಿ ವಳಿಗಳೂ, ಇಂದುಮಾಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳೂ ಅವೆ. ಕ್ಷೇತ್ರ ಅಡಳಿತ ಜೋರದ ಮೈಲು, ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇಂ, ಲಂಟ, ತೆರಿಗೆ ಇಂ, ಲಂಟ ರೂಪಾಯಿಗಳುಂಟು.

ಭೂಮಿಯ ಸ್ವರೂಪ:— ಕೃಷ್ಣಾ, ಡೋಣಿ ನದಿಗಳ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸೆವಭೂಮಿಯಿದೆ. ನುಘ್ಯಭಾಗದ ಭೂಮಿಯು ಉಸುಕು, ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದಾಗ್ಲ್ಯಾ ತಕ್ಕುಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಳೆ ಬರುವದು. ಇಲ್ಲಿ ಹಾಸಿಗೆ ಕಲ್ಲುಗಳೇ ಬಹಳ. ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡಗಳಿಲ್ಲ. ಡೋಣಿ, ಕೃಷ್ಣಾಗಳ ಎಡಬಲಕ್ಕೆ ಹೇಳಾದ ಎರಿಭೂಮಿಯುಂಟು. ಉಳಿದ ಭಾಗವೆಲ್ಲ ಗರಸು ಭೂಮಿಯು.

ಹವೆ, ವಂಳಿ, ನೀರು, ಉದ್ದೇಶ್ಯ:— ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ವಿಜಾಪುರ, ಬಾಗೇವಾಡಿ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿಯಷ್ಟು ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ. ಮಳೆಯು ಗಂರಿಡೆ ಉತ್ತರ

ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳತಾಲೂಕನ ನೆರ್ಕಾಶೆ

ವರೆಗೆ ಅಂದರೆ ಸರಾಸರಿ ೭೨ ಇಂಚು ಆಗುವದು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಗೂ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಗೂ ಕೊಡುವ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಮಳಗಾಲ, ಚೆಳಿಗಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಕೆರಿಗಳು ಕಡಿಮೆ. ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಬಹುತರ ವಾಗಿ ಒಕ್ಕಲನವೇ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೋಜ. ವ್ಯಾಪಾರವು ತಕ್ಕುಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಗುವದು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೌದಿನ ಕಲ್ಲು, ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲು, ಸುಣಿದ ಕಲ್ಲು, ಹಾಸಿಗೆ ಕಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿದೆ ಜಾಟೀಮು, ಕರೆಳೀಹಜ್ಜೆದ, ಮುಂಡಾಸಗಳು, ಸೀರವಂಚಿಗಳು, ಕಾಳುಕಡಿ, ಹತ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಾನುಗಳು ಹೊರಗೆ ಹೊಳೆಗುತ್ತವೆ. ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯ ದೊಡ್ಡ ಉರುಗಳು ಸೈರನ್‌ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ದೊಡ್ಡ ಉರುಗಳು:—ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ, ತಾಳಿಕೊಳೆಟಿ, ನಾಲತ ವಾಡ, ಬಸರಕೊಳೆಟ, ಬಿದರಕುಂದಿ, ಧವಳಿಗಿ, ಆಲೂರ, ಇಂಗಳಗೇರಿ, ಹೇರೂರ, ಕಾಳಿಗಿ, ಕಂದಗನೂರ, ಕೆಡಗಾನೂರ, ಕೊಳೆಳೂರ, ಕೊಣ್ಣಿರ, ಕುಂಟೋಜಿ, ಮದರಿ, ನಾವದಗಿ, ಪಡೆಕನೂರ, ರಕ್ಕಸಗಿ, ಸರೂರ, ಸಾಲ ವಾಡಿಗಿ, ತಮದ್ದು, ತಂಗಡಿಗಿ, ತುಂಬಗಿ, ಎಲಗೂರು, ಹಿರೇಮುರನಾಳ.

ಸಂತೆಯಾಗುವ ಉರುಗಳು:—ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ, ತಾಳಿಕೊಳೆಟಿ, ನಾಲತವಾಡ, ಧವಳಿಗಿ, ಹಿರೇಮುರನಾಳ, ತಂಗಡಿ.

ಜಾತ್ರೆಯಾಗುವ ಉರುಗಳು:—ಎಲಗೂರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಿಲಗಾರ ಪ್ರೇನ (ಹನುಮಂತ ದೇವರ) ಜಾತ್ರೆ, ಬುದಿಹಾಳದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಣ್ಣನ ಜಾತ್ರೆ, ಕುಂಟೋಜಿಯಲ್ಲಿ ಬಸವೇಶ್ವರ ಜಾತ್ರೆ, ಖಾನಾಪುರ ಉಫ್ರ ಗಗನಾಷ್ಟರ ದಲ್ಲಿ ಮಾನಪ್ಪನ ಜಾತ್ರೆ, ತಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕನಾಗಮ್ಮನ ಉತ್ಸವ.

ಪೋಣಿ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:—ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ, ತಾಳಿಕೊಳೆಟಿ, ನಾಲತವಾಡ, ತಂಗಡಿ, ಕೊಣ್ಣಿರ.

ತಾರ ಅಖಿನ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:—ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ, ತಾಳಿಕೊಳೆಟಿ.

ಪೋಲಿನ ಗ್ರಾಟಿ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:— ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳದಲ್ಲಿ ಶಾಣಾಪೋನ್ಸ್. ತಾಳಿಕೊಳೆಟಿ, ನಾಲತವಾಡ, ಕುಂಚಕನೂರ, ತಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಪೋನ್ಸ್ ಉಂಟು.

ಡೊಳಿ-ಹಳ್ಳಿಗಳು

ಕೃಷ್ಣ ನದಿಯಂ:—ಇದು ಈ ತಾಲೂಕಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹರಿದು, ಮೋಗಲಾಯಿ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ. ಇದರ ಧಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಉಂಗಳು—ಎಲಗೂರು, ಮಸೂತಿ, ಕಾಳಗಿ, ಕುಂಚಕನೂರು, ತಂಗಡಗಿ, ರಕ್ಕಿಸಗಿ.

ಡೊಳಿ:— ಬಾಗೇವಾಡಿ ಸಿಂದಗಿ ತಾಲೂಕಿನ ಮೇರೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಈ ತಾಲೂಕಿನ ವಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಮುಂದೆ ಮೋಗಲಾಯಿ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ. ಇದರ ಧಡದಲ್ಲಿ ತಾಳಿಕೋಟಿ ಉಂಟು.

ಲೈನಮಾರ್ಗಗಳು

ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳದಿಂದ ಹೂವಿನಹಿಪ್ಪರಗಿ ಮಾರ್ಗ :—ಬಿದರ ಕುಂದಿ, ಘವಳಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳದಿಂದ ತಾಳಿಕೋಟಿ ಮಾರ್ಗ :—ಕುಂಟ್ಟೇಜಿ, ಹುಲಗಬಾಳ, ಮೂಕಿಹಾಳಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳದಿಂದ ನಾಲತನಾಡ ಮಾರ್ಗ :—ಹಿಡೇಮುರ ನಾಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳದಿಂದ ಅಲಮಟ್ಟಿ ಸ್ಕೈತನ್ ಮಾರ್ಗ :—ಗೆದ್ದಲನುರಿ, ಹುಲ್ಲೂರಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಉಂಗಳ ವಿಶೇಷ ವಣಿನೆ

ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ:—ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಆಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ಇಂಥಿನ ಮೇಲೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದು ತಾಲೂಕಿನ ಮುಖ್ಯ ಗ್ರಾಮವು. ಮುನಸೂರು ಕೋಟಿಗೆ, ಮಾಮಲೀದಾರ ಕಚೇರಿ, ದವಾಖಾನೆಗಳುಂಟು. ಈ ಉಂಗಳನ್ನು ಬಸರಕೇಡದಲ್ಲಿಯ ಈಗಿನ ನಾಡಗೌಡರ ಮೂಲಪ್ರಾಣಿಗಳಾದ ಪರಮಣ್ಣನೆಂಬವನು ಸ್ವಾಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನಂತೆ. ಹಳ್ಳಿದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಪರಮಣ್ಣ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯು, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳವು ಉಂಟು. ವಾತಾರವು ತಕ್ಕುಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಪಂಡಿಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ.

ನಾಲತೆ ನಾಡೆ:—ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳದ ಆಗೈಯಕ್ಕೆ ಇಂ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇ ಲಿಪಿಗಳುಂಟು. ಒಂದು ಲಿಪಿಯು ನಾತ್ರ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಜಗದೇಕವಲ್ಲಿನು ಬರೆಸಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ವೀರಯ್ಯನೆಂಬ ಶಿವಶರಣರು ಆಗಮೋದರು. ಅವರು ವರವಿ ಪುರುಷರು. ಅನೇಕ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಶಿನ್ಯೇಕ್ಕರಾದರೆಂದು ಹೇಳುವರು.

ತಾಳಿಕೊಟಿ:—ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳದ ಈಶಾನಕ್ಕೆ ಇಂ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಡೋಣಿ ನದಿಯ ಧಡದಲ್ಲಿದೆ. ಸನ್ ಗಡಾರಲ್ಲಿ ಬಾಳಾಜಿ ಬಾಜಿರಾವ ಪೇಶ್ಯೆಯು ಈ ಉರಣ್ಣ ತನ್ನ ಬೀಗನಾದ ಆಸಂದರಾವ ರಾಸ್ತೆ ಎಂಬವನಿಗೆ ಸರಂಜಾವಿಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿನು. ಅವನು ಇಲ್ಲಿ “ಆಸಂದರಾವ ಹೇಟ್”, “ಕೈಲಾಸ ಹೇಟ್”ಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಹೇಶ್ಯೆಯ ರಾಜ್ಯವು ಹಾಳಾದ ಒಳಕ ಇಲ್ಲಿ ಬಾಳಾಸಾರೇಬ ರಾಸ್ತೆ ಎಂಬವನು ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಪುರಾತನಕಾಲದ್ವೀಂದು ಈಶ್ವರ ಗುಡಿಯಿದೆ. ಪಂಚಪೀಠ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮುಸೀದೆ ಉಂಟು.

ವಿಜ್ಞಾಯನಗರದ ರಾಮರಾಜಸಿಗೂ, ವಿಜಾಪುರದ ಬಾವಶಿನಾದ ಅಲ್ಲಿ ಆದಿಲಕಹನಿಗೂ ಆದ ಯುಧಘ್ರಾ ತಾಳಿಕೊಟಿಯ ದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಇಂ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಬಾವಶಿನನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ವಢತಿ ಹಾಕಿದ್ದ ರಿಂದ ಆ ಯುಧಕ್ಕೆ “ತಾಳಿಕೊಟಿ ಯುಧಕ್ಕೆ” ಹೆಂಡಿನ್ನುವರು. ಇದೇ ಉರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಖಾಸಗಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಂಬವರು ಆಗಿ ಹೋದರು. ಅವರು ದೊಡ್ಡ ಯೋಗಿಗಳಿದ್ದರು. ಅವರ ಗದ್ದಿಗೆಯಾನ್ನು ಸಂಗಮರವರಿ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಗದ್ದಿಗೆಯೂ ಮತ್ತು ಮತ್ತೂ ಸೋಡತಕ್ಕಂಥವುಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಹೌದಿನ ಕಲ್ಲಾಗಳೂ, ಜಾಜಮಾಗಳೂ, ಕರಳಿ ಹಕ್ಕಡಗಳೂ ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಉರ ಪಗಡಿಬಾಜಾರವು ಸೋಡತಕ್ಕಂತಹದಿದೆ.

ಎಲಗೂರು:—ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಇಂ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣಾನದಿಯ ಧಡದಲ್ಲಿಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತದೇವರ ಗುಡಿಯು ಬಹಳ ಪರಸಿದ್ಧ ಉಂಟು. ಇದು ಬಹು ಭದ್ರಪುಳ್ಳದ್ದು, ವಿಸ್ತಾರಪುಳ್ಳದ್ದು ಅದೆ.

ಎಲಗೂರು ಶ್ರೀ ಐವಾಣತಿ ದೇವರು

ಈ ಗುಡಿರುನ್ನು ಸರದೇಶಾರ್ಥಿ ಎಂಬವನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವರು.
ಈ ಉರು ಸುತ್ತುಮುತ್ತುಲಿನ ವಿಳು ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಇವನೊಬ್ಬನೇ ದೇವಸಿರು
ವದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಏಳೂರಪ್ಪನೆಂದೂ, ಎಲಗೂರಪ್ಪನೆಂದೂ ಅನ್ನುವರು.

ತುಂಬಗಿ:— ಇದು ಮುದ್ದೆ ಬಿಹಾಳದಿಂದ ಈ ಶಾಂಕ್ಯಕ್ಕೆ ಅಂ ಮೈಲಿನ
ಮೇಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜಾಲುಕ್ಕು ರ ಆ ಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದಲೆ ಗಂನೆಯ ಶತಮಾನ
ದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಿಸಿದ ಎರಡು ಲಿಂಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಂದು ಹನಃಮಂತದೇವರ
ಗುಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರೋಲೀಸ ಚೌಕಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟು.

ಕುಂಟೋಡಿ:—ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಅ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಬಸವೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಸವೆದದ್ದೊಂದು ಲಿಪಿಯುಂಟು.

ಬಸರಕೋಡ:—ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳದಿಂದ ಉ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜೈಸರ ಒಂದು ಬಸ್ತಿ ಅದೆ. ಮಲ್ಲಿಕಾಜುರ್, ಮೂರ್ಚಂಗ ಎಂಬ ಗುಡಿಗಳೂ, ಒಂದೆರಡು ಲಿಪಿಗಳೂ ಉಂಟು.

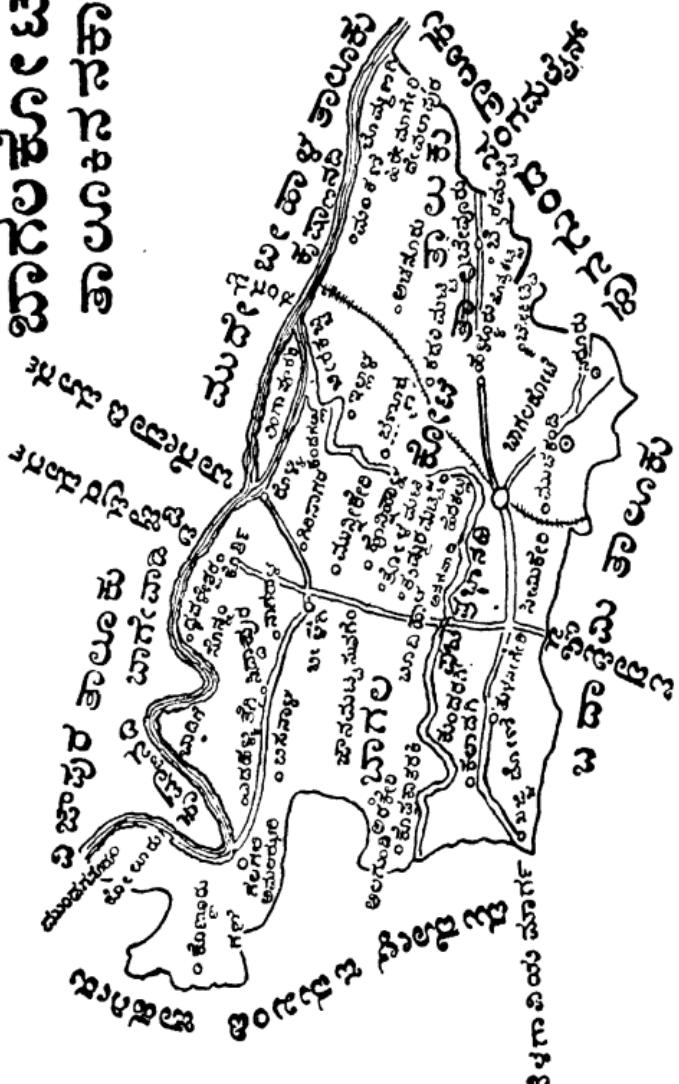
ತಂಗಡಿ:—ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳದಿಂದ ಇ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರು ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಂಗಮಕ್ಕೆ ಹೋದರೆಂದು ತಿಳಿದು ನೀಲಮೈನವರೂ ಸಹ ಕಲ್ಯಾಣ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದರು. ಅವರು ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಶಿವಪೂಜೆಗೆ ಕೂತಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸಂಗಮನಾಥನಲ್ಲಿ ಏಕ್ಕರಾದ ರೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ತಾವೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಏಕ್ಕರಾದರು. ಸಂಗಮನಾಥನ ತಂಗಿಯು ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಏಕ್ಕವಾದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ತಂಗಡಿ ಎಂದೆನ್ನವರು.

ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು:—ಮೇರಿಗಳಾವವು? ಹನೆ, ಮಳೆ ಸಂಬಂಧಿ ಗೊತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಹೇಳಿರಿ? ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವ ಸಾಮಾನುಗಳಾವವು? ದೊಡ್ಡ ಉರುಗಳು ಮತ್ತು ತಾರ ಆಫೀಸು ಇದ್ದ ಉರುಗಳು ಯಾವವು? ಅಲಮಟ್ಟಿಯಿಂದ ತಾಳಕೋಟಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹತ್ತುವ ಉರುಗಳಾವವು? ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳದ ವಣಿನೆ ಹೇಳಿರಿ? ತಾಳಕೋಟಿಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಹೇಳಿರಿ? ಎಲಗೂಪು ಅಂತಾ ಹೇಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು? ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೇವರ ಜಾತೀಯಾಗುವದು? ತಂಗಡಿ ಎಲ್ಲಿ ಅದೆ? ಆದಕ್ಕೆ ಈ ಹೇಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು?

ಬಾಗಲಕೋಟಿ ತಾಲೂಕು

ಮೇರಿಗಳು:—ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣನದಿಯು, ಅದರಾಚೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಗೇವಾಡಿ, ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ ತಾಲೂಕುಗಳು; ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮನಗುಂದ ತಾಲೂಕು; ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬದಾಮಿ ತಾಲೂಕು; ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಮುಘೋಳ, ಜವಾಹಂಡಿ ಜಹಾಗೀರುಗಳುಂಟು.

ಜ್ಯೋತಿರ್ ಶಾಸ್ತ್ರ ನಾಗಕಿರಿ ಶಾಲು ಕೆಂಪೆ

ಸಾಫ್ತನಿ:— ಈ ತಾಲೂಕು ಕೃಷ್ಣೀಯ ದ್ವಾರೆ ಮೇರೆಯಾಗಿ ಹಬ್ಬಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಗಡಿ ಸರಕಾರಿ ಹಳ್ಳಿಗಳೂ, ಇಂದು ಮಾನ್ಯ ಹಳ್ಳಿಗಳೂ ಉಂಟು. ಕ್ರೇತ್ರೆ, ಟಿಎಚ್ ಜೋರಸ ಮೈಲು, ಜನಸಂಖ್ಯೆ ೧೯,೦೦೭, ತೆರಿಗೆ ಗ್ರಾಮ, ರೂಪಾಯಿಗಳು.

ಭೂಮಿಯ ಸ್ವರೂಪ:— ಕೃಷ್ಣಾನದಿಯ ಎಡಬಲದಲ್ಲಿ ಮೇಲಾದ ಏರೆಭೂಮಿಯಾದೆ. ಬಹುತರವಾಗಿ ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರವ ಭೂಮಿಯುಂಟು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಗುಡ್ಡಗಳಿವೆ. ಗುಡ್ಡಗಳ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಂಪೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಹನೆ, ಮಳೆ, ನೀರು:— ಹನೆಯು ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದದ್ದು. ಗುಡ್ಡ, ಹೊಳೆಗಳ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಹೆಚ್ಚು; ಉಳಿದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಧಾರಣ. ಬಾಗಲ ಕೊಟಿಯಲ್ಲಿ ೨-೪೦ ಇಂಚಿನ ವರೆಗೆ ಸರಾಸರಿ ೨೨ ಇಂಚು ಮಳೆಯಾಗುವ ವದು. ಈ ತಾಲೂಕಿಗೆ ನೀರಿನ ಅರಬು ಬಹಳ. ಘಟಪ್ರಭಾ, ಕೃಷ್ಣಾ ಇನೆರಡೇ ನದಿಗಳು ನೀರಿನ ಮುಖ್ಯ ಆಧಾರಗಳಾಗಿರುವವು. ಈ ಹೊಳೆಗಳ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಬಹಳ. ಕೆಲವು ಜನರು ಈ ನದಿಗಳ ಎಡಬಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ತೋಟಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರು.

ನದಿಗಳು ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಿಗಳು

ಕೃಷ್ಣಾ:— ಈ ನದಿಯು ತಾಲೂಕಿನ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹರಿದು, ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ, ಹುನಗುಂದ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ. ಇದರ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಉರುಗಳು: ಗುಗಲಿ, ಬಾಡಗಿ, ಸೊನ್ನೆ, ಕೊಟಿ, ಹೊಳೆ, ಹಿರೇಗುಳಬಾಳ, ಹೊಸೂರ, ನಾಯಿನೇಗಲಿ, ಮಂಕಣಿ, ಬೊಮ್ಮಣಿ, ಹಿರೇಮಾಡ್ಯಗೇರಿ.

ಘಟಪ್ರಭಾ:— ಈ ನದಿಯು ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಮುಖ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹರಿದು, ಹಿರೇಗುಳಬಾಳ ಹತ್ತು ಕೃಷ್ಣೀಗೆ ಕೂಡಿದೆ. ಇದರ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಉರುಗಳು:—ಕಲಾಡಗಿ, ಕುಂದರಗಿ, ಮುರನಾಳ, ಬಾಗಲಕೊಟಿ, ಹೆರಕಲ್ಲ, ಬೆಣ್ಣಾರ, ಕಂದಗಲ್ಲ.

ಕರೆ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:— ಮುಚಿಂಡಿ, ಶಿರೂರ್..

ಜಾತ್ಯರ್ಯಾಗುವ ಉರುಗಳಃ—ಸೀತಿಮನಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮರ ಜಾತ್ರೆ; ಮುಖಂಡಿಯಲ್ಲಿ ವೀರಣ್ಣದೇವರ ಜಾತ್ರೆ; ಹಳ್ಳಿರ, ಬಾಗಲಕೋಟಿಗಳಲ್ಲಿ

ಮುಖಂಡಿಯ ಶ್ರೀವೀರಭದ್ರದೇವರು

ಶ್ರೀಬಸವೇಶ್ವರ ಜಾತ್ರೆ; ಬೀಳಿಗಿಯಲ್ಲಿ ದಗಾದ ಉರುಸು; ತುಳಸಿಗೇರಿ ಯಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತದೇವರ ಜಾತ್ರೆ; ಮುರನಾಳದಲ್ಲಿ ಮಾನಪ್ಪಯ್ಯನ ಜಾತ್ರೆ.

ಸಂತೀಯಾಗುವ ಉರುಗಳಃ— ಬಾಗಲಕೋಟಿ, ಬೀಳಿಗಿ, ನಾಗರಾಳಿ, ಗಿರಸಾಗರ, ಕೆಲಾದಗಿ, ಗಲಗಲಿ, ಶಿರಂದ.

ದೊಡ್ಡ ಉರುಗಳೂ ಸಾಲೆಗಳಿದ್ದ ಉರ್ನಿಗಳೂ :— ಬಾಗಲ ಕೋಟಿ, ಕಲಾದಗಿ, ಬೀಳಗಿ, ಶಿರೂರು, ಗಲಗಲಿ, ಬಾಡಗಿ, ಬೆನಕಟ್ಟಿ, ಬೇವೂರು, ಹಳ್ಳಿರು, ಬೆಣ್ಣಿರು, ಭಗವತ್ತಿ, ಅರಕೇರಿ, ಚಿಕ್ಕತೆಲ್ಲಿಕೇರಿ, ಗರಸಾಗರು, ಹೆರಕಲ್ಲಿ, ಚಿಕ್ಕಾಲಗುಂಡಿ, ಜಾನಮಟ್ಟಿ, ಅಜ್ಞದೋಣಿ, ಕುಂದರಗಿ, ಮುರನಾಳ, ನಾಗರಾಳ, ಸಿಮಿಕೇರಿ, ಸಿದ್ದಾಪುರ, ಸೋನ್ನಿ, ಸುನಗ, ತೋಳಮಟ್ಟಿ, ತುಳಿಸಿಗೇರಿ, ತುಮ್ಮರಮಟ್ಟಿ, ದೊಲ್ಲಿ, ಅನಗವಾಡಿ.

ಪೋಷ್ಟ್ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು :— ಬಾಗಲಕೋಟಿ, ಶಿರೂರು, ಬೀಳಗಿ, ಕಲಾದಗಿ, ಬೇವೂರು, ಗಲಗಲಿ, ಭಗವತ್ತಿ, ಗರಸಾಗರು.

ತಾರ ಅಫೀಸ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು :— ಬಾಗಲಕೋಟಿ, ಕಲಾದಗಿ.

ಪೋಲೀಸಗ್ನಾಟಿ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು :— ಬಾಗಲಕೋಟಿ, ಬೀಳಗಿ ಗಳಲ್ಲಿ ತಾಣಾಪೋಸ್ತು. ಕಲಾದಗಿ, ಸಿಮಿಕೇರಿ, ಬೇವೂರು, ಶಿರೂರು, ಗಲಗಲಿ, ಆಲಗುಂಡಿ, ದೊಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪೋಷ್ಟ್ ಉಂಟು.

ಸ್ಟೇಶನ್ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು :— ಬಾಗಲಕೋಟಿ, ಕಡ್ಡಮಟ್ಟಿ, ಸೀತಿಮನ್ನಿ.

ಲ್ಯಾನ ವಾಗ್ರಗಳು

ಬಾಗಲಕೋಟಿಯಿಂದ ಬೆಳಗಾಂವ ವಾಗ್ರ :— ಗದ್ದನಕೇರಿ, ತುಳಿಸಿಗೇರಿ, ಕಲಾದಗಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಬಾಗಲಕೋಟಿಯಿಂದ ಹುಸಗುಂದ ವಾಗ್ರ :— ಶಿರೂರುದ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಸೊಲಾಪ್ಪರದಿಂದ ರುಬ್ಬಿಲ್ಲಿ ವಾಗ್ರ :— ಕೊತ್ತಿ, ಸುನಗ, ಅನಗವಾಡಿ, ಎಡಹ್ಲಿ, ಸಿಮಿಕೇರಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಬಾಗಲಕೋಟಿಯಿಂದ ಜವಾಖಿಂಡಿ ವಾಗ್ರ :— ಗದ್ದನಕೇರಿ, ಎಡಹ್ಲಿ, ಅನಗವಾಡಿ, ಬೀಳಗಿ, ಸಿದ್ದಾಪುರ, ತೆಗ್ಗಿ, ಗಲಗಲಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಬಾಗಲಕೋಟಿಯಿಂದ ಸಂಗಮ ವಾಗ್ರ :— ಭಗವತ್ತಿ, ಹಳ್ಳಿರು, ಬೇವೂರಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಉರುಗಳ ವಿಶೇಷ ವಣಿನೆ

ಬಾಗಲಕೋಟಿ:- ವಿಜಾಪುರದಿಂದ ಅಡ್ಡ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಫಂಟಪ್ರಭಾ ಸದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇದು ತಾಲೂಕಿನ ಮುಖ್ಯ ಗ್ರಾಮವು. ಇಲ್ಲಿ ಮಾಮಲೀದಾರರ ಕಚ್ಚೆರಿ, ಮುನಸುಫು ಕೋಟೀ, ರಾಧಾಬಾಸೆ, ಮುನಸಿಪಾಲಿಟಿ ಅಧೀಕ್ಷ, ಹಾಯಸ್ಕ್ಯಾಲುಗಳು, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ಜೂನ್ ಇಂಧರಿಂದ **ತೀರಿಬಂಧನೆತ್ವರ ನಿದ್ಯಾವಧಿ** ಕ್ಷಣಿತವರು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಕರ ಟ್ರೇನಿಂಗ್ ಕಾಲೀಜವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉಗಿಬಂಡಿಯ ಸ್ವೇಶನವಿದ್ದು, ವ್ಯಾವಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ದ್ವಿಳಾಗಿದೆ. ಅರಳಿ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಬಂಗಾರ, ರೇಶ್ಮೆ, ಕಾಳುಕದಿಗಳ ವ್ಯಾವಾರವು ಚನ್ನಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯಾವಾರಕ್ಕೆ ಕನಾರಟಕದಲ್ಲಿ ಹುಬ್ಬಿ ತರುವಾಯ ಇದೊಂದೇ ಹೆಸರಾಗಿರುವದು. ಇಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ ಅರೆಯುವ ಗಿರಣಿಗಳು, ಅರಳಿ ಗಂಟುಕಟ್ಟಿವ ಜೀನುಗಳು, ಸೇಂಗಾ ಒಡೆಯುವ ಮುಶಿನ್ನುಗಳು ಉಂಟು. ಮೊದಲು ಕಿಲ್ಲೆಯ ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ಕೋಟಿ, ಕಂಡಕಗಳಿಧ್ವನಿ. ಆದರೆ ಆವು ಈಗ ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಉರಿಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಪೇಟೆ, ಹೊಸಪೇಟೆ, ಜೈನ ಪೇಟೆಗಳಿಂದು ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಪೇಟೆಗಳುಂಟು. ಹಳ್ಳಿಪೇಟೆಯು ಬಹುವುರಾತನದ್ದು. ಜೈನಪೇಟೆಯನ್ನು ಸವನೂರ ನಾಬರ ಆಳಕೆಯಲ್ಲಿ (ಗಡ್ಡಾ-ಗಡಿಜಾ) ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಹೊಸಪೇಟೆಯನ್ನು ಗಡಿಗರಲ್ಲಿ ಜೈನರಿಗೂ ಲಿಂಗಾಯತರಿಗೂ ಜಗಳ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ, ಲಿಂಗಾಯತರು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಇವಲ್ಲದೆ ಕೌಲಪೇಟೆಯು ಆಸಂದರಾವ ರಾಸ್ತೆ ಇವರ ಆಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲ್ಪ ಟೀತು. ಗೋವಾಳಪುರವೆಂಬುದು ಗಲಾಜರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ವೆಂಕಟಪೇಟೆಯನ್ನು ರಾವಬಹಾದ್ದೂರ ತಿರುಮಲರಾವ ಇನಾಮದಾರರು ಸನಾಗಿತ್ತರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಈ ಉರು ಮೊದಲು ರಾವಣನ ಬಜಂತ್ರಿ ಗ್ರಾಮವಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಪ್ರೇರಣಕಾಲದ್ದೆಂದು ತೆಗೆರುತ್ತದೆ. ಇದು ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಗ್ರಾಮವು. ಮೊದಲು ಈ ಉರು ವಿಜಯನಗರಕ್ಕೆ ಸೇರಿತ್ತು. ನಂತರ ವಿಜಾಪುರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿ, ಸವನೂರ ನಾಬನ ವಕ್ಕೆ

ಹೊರಿಯಿತು (ಗಡ್ಡಲ_ಗಳಾಗಿ). ಆಮೇಲೆ ಹೈದರಾಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪೇಸ್ಟೀರ್ ರೆಕ್ಕೆಸೇರಿತು. ಮುಂದೆ ರಾಸ್ತೇನ ಜಹಾಗೀರದೊಳಗೆ ಕೂಡಿತು. ರಾಸ್ತೇನ ಅಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಟಂಕೆಸಾಲಿ ಇತ್ತು. ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಶಾಹರು ಇದನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಗಳ ಬಳೆಯ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ಇನಾಮ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿದೆ ಎಂದು ಅದೆ. (ಮುಸಲ್ಮಾನಿ ಭಾವೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಂಗಡಿ ಅಂದರೆ ಬಳೆ ಎಂದು ಅಫ್.) ಅದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಬಾಂಗಡಿಕೋಟಿ ಎಂದು ಹೇಸರು ಬಿತ್ತು. ಈಗ ರೂಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಗಲಕೋಟಿಯಿಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಬೀಳಿಗಿ:— ಬಾಗಲಕೋಟಿಯಿಂದ ವಾಯವ್ಯಕ್ಕೆ ಗಳ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಕ್ಷಣ ಕಡೆಗೆ ಅದೆ. ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಮುನ್ಬಾರು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಗುಡಿಗಳೂ, ಭಾವಿಗಳೂ ಉಂಟು. ಉರ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಆರೆತ್ತಿನ ಭಾವಿಯೇಂಬುವದು ಗಳಿಂ ಘೂಟು ಉದ್ದ್ವಾಟು, ಇಂ ಘೂಟು ಅಗಲವಿದೆ. ಈ ಭಾವಿಯೋಳಗೊಂದು ಈಶ್ವರನ ಗುಡಿಯುಂಟು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪರ್ಣಿಯನ್ನಾ ಭಾವೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಲಿಪಿಗಳಿವೆ. ಈ ಭಾವಿಯನ್ನು ಮಾಥವಜೀ ವಿಸಾಜೀ ಎಂಬವನು ಸನ್ನ ಗಳಂತರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಆ ಲಿಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ.

ಉರೋಳಿಗಿನ ಅರಸರ ಭಾವಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಲಿಪಿಗಳಿವೆ. ಉಡಿರ ಹತ್ತರ ಸುಮಾರು ಗ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೊಂದು ಸಿದ್ದೇಶ್ವರನ ಗುಡಿಯುಂಟು. ಅದರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹೊಂಡದಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡದೊಳಗಿಂದ ನೀರು ಹರಿದುಬಂದು ಬೀಳುತ್ತಿವೆ. ಸಿದ್ದೇಶ್ವರನ ಮುಂದಿನ ದೀಪಸ್ತಂಭವು (ಅಖಂಡ ಕಲ್ಲಿನದು) ಸುಮಾರು ಇಂ ಘೂಟು ಎತ್ತರವಿವೆ. ಅದರ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಸನ್ನ ಗಳಂಜನೆಯ ವರುಷದ ಲಿಪಿಯುಂಟು.

ಬೀವೂರ:— ಬಾಗಲಕೋಟಿಯ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಗಳ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಮೂರು ಹಳೆಯ ಗುಡಿಗಳಿವೆ. ಅನ್ನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಗಳಿನೆಯ ಶತಕದ ಲಿಪಿಯಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ ಅರೆಯುವ ಜೀನು ಉಂಟು.

ಕೆಲಾದಗಿ :— ಇದು ಬಾಗಲಕೋಟಿಯ ಪಟ್ಟಮಕ್ಕೆ ಗಳಿ|| ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಗ್ರಂಥವಿದು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಆಳಿಕೆಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದವರು ಇಲ್ಲಿದ್ದ ರಾವುತ (ಮಿಲಿಟರಿ ಜನ) ರನ್ನ ತೆಗೆದ ಬಳಿಕ ರಾವುತರ ಭಾವಣಿಯು ಹಾಳಾಯಿತು. ಇಸ್ತೀ ಸನ್ನ ಗಳಳಿಲಿಂಥ ಇದು ಜಿಲ್ಲೀಯ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಈ ಉರು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತೆ ನಡೆದಿತ್ತು. ಅದರೆ ಗಳಳಿಲಿಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೀಯ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ವಿಚಾಪುರಕ್ಕೆ ಒಯ್ದಿದ್ದರಿಂದ, ಇದು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಸ್ವರೂಪ ಹೊಂದಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಹೋಪ್ ಮತ್ತು ತಾರ ಆಫೀಸುಗಳು, ದವಾಖಾನೆ, ಸಾಲೆ, ಜೀನ್ಸುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ವ್ಯಾಪಾರವು ತಕ್ಷಾಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಗುವದು. ದನಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸರೀಯುವದು. ಇಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ತರಹದ ಪಾಟಿಗಳೂ, ನಾದಿಗರ ಕತ್ತಿ ಮಸೆಯುವ ಕಲ್ಲುಗಳೂ, ಕಂಬಳಿಗಳೂ ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ.

ಮಂಕಣಿ :— ಬಾಗಲಕೋಟಿಯ ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಅಂ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಈಶ್ವರನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿಂದು ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವರು ಬರೆಯಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯಂಟು. ಕೃಷ್ಣೀಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿಂದು ವಿಷದ ಶುಂಡವಿರುತ್ತದೆ. ಅದರ ನೀರೊಳಗೆ ವಿಷ ವಿರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದು ಉರವರು ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಬೇಲಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿರುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀರೂರ :— ಇದು ಬಾಗಲಕೋಟಿಯ ಆಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ಇ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮಲಿಂಗ, ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ, ಗಣಪತಿ, ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ, ಬಸವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಗಳು ಉಂಟು. ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಗಂ-ಗಣನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿಯ ಲಿಪಿಗಳು ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ವಾಂಡಲಿಕರ (ಶಿಲಾಹಾರರ) ಕಾಲದವು ಇರುತ್ತವೆ. ಈ ಉರು ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಹನುಮಂತನ ಮೂರ್ತಿ ಉಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಜೈಸರ ಕಾಲದ ಕಂಬಗಳು ಬಹಳ ಇರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಕೆರಿಯು ಬಹು ಚಂದವಾಗಿದೆ. ಈ ಉರಿಗೆ ನೀರಿನ ಅರಬು ಬಹಳ.

ಗಲಗತಿ:—ಬಾಗಲಕೋಟಿಯ ವಾರುವ್ಯಕ್ತೆ ಇತಿ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣರೂಪ ದಂಡಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಗಾಲವಕ್ಕೇತ್ತವೆನ್ನವರು. ಉರಹತ್ತರ ಕೃಷ್ಣರೂಪ ದಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಎತ್ತರವಾದ ಬಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಇ ಫೂಟು ಎತ್ತರವುಳ್ಳ ಕವಾನಿಸಂಧ ಏಳು ಗುಡಿಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಅವು ಗಾಲವ ಮುಂತಾದ ಏಳು ಖುಷಿಗಳ ಸ್ಥಾನಗಳೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಕೃಷ್ಣರೂಪ ಪ್ರವಾಹ ದೊಳಗಿನ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಬಂಡಿಗೆ ಖುಷಿಗಳ ಬಾಡೆಯೆಂದೆನ್ನ ತಾರೆ. ಒಂದೂವರಿ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಹೊಳಿಯ ಪ್ರವಾಹದ ಕೆಳಗೆ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಗುಡಿಯಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಹಳ್ಳಾರ:—ಬಾಗಲಕೋಟಿಯ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಇತಿ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಗುಡಿಯನ್ನ ಚೋಳ ಅರಸನು (ಜಾಲುಕ್ಕರ ಕ್ಷಿಂತ ನೋದಲು ಆಳಿದವರು) ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಬಸವೇಶ್ವರನು ದೊಡ್ಡವನಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಂಡಪೂರ್ವ ಒಂದು ಭಾವಿಯೂ ಇರುವವು. ಉರಹತ್ತರಕ್ಕೆ ಮರಡಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳುತ್ತಾನ್ನಿಡಿಯೆಂಬ ಈಶ್ವರನ ಗುಡಿಯುಂಟು. ಈ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಜೈನ ಶಿಥಿಂಕರರ ಮೂರಿಗಳಿವೆ. ಕೆಲವು ಬಡೆದಿರುತ್ತವೆ. ಮಾರ್ಗಶಿರಮಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಜಾತ್ರೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಉರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸವೆದ ಲಿಂಗಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ ಅರೆಯುವ ಜೀನಾಗಳುಂಟು.

ಗದ್ದನಕೀರಿ:—ಬಾಗಲಕೋಟಿಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಇ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉರಹತ್ತರವಿದ್ದ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಯನನರ ಪದ್ಧತಿಯ ಏರಡು ಗೋರಿಗಳೂ, ಗುಡಿಗಳೂ ಉಂಟು. ಒಂದು ಗೋರಿಯು ಬಾಗೇವಾಡಿತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಲಿಯ ಮಳಿಯಪ್ಪಯ್ಯನೆಂಬ ಪಂಚಾಳ (ಪತ್ತಾರ) ಜಾತಿಯ ಸತ್ಪರುವನನು, ಇನ್ನೊಂದು ಗೋರಿಯು ಅವನ ಮಗನಾದ ಮಾನಪ್ಪಯ್ಯನನು. ಈ ಗೋರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಗುಡಿಯನ್ನ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಳಿಗಳು ತಪ್ಪಿದರೆ ದೈತರು ಮಳಿಯಪ್ಪಯ್ಯನನ್ನ ಪೂಜಿಸಿ ಅನ್ನಸುತ್ತ ಪರಣೆ ಮಾಡಿ, ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ಕುಂದರಕಿ:— ಇದು ಬಾಗಲಕ್ಕೊಟೆಯಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಿನಿಸೆಯ ಶಡಕದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಈಶ್ವರನ ಮತ್ತು ಹನುಮಂತನ ಗುಡಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ತರದ ಜನಗು ಕಂಬಳಿಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ.

ప్రత్యేగళు :— ఈ తాలూకిన మేరి హేళిరి ? భామి, వెనె, మళిగళ విషయచే గొత్తి ద్వాదస్తు హేళిరి ? కృష్ణ, ఘటిప్పభాగళ సంగమవెల్లి ? కేరి గలిడ్డ లూరుగళావవు ? సాలేగళిడ్డ లూరుగళావవు ? బాగలకేణియింద చేలగాంవియ శివేగే కోఱగువ ర్యైలుమాగ్ఫదల్లి వక్కువ స్టేశన్సుగాడ్డ లూరు గళావవు ? సొల్లు శ్రూరదింద ముఖ్యుల్లిగే కోఱగువ ర్యైనమాగ్ఫదల్లి వక్కువ లూరుగళావవు ? బాగలకేణియ విషయచే నేను గొత్తిదే ? అల్లి వ్యాపార చేలియలు కారణవేను ? కలాదగియల్లి చాట్పువ సానూనుగళావవు ? శిరూప కళ్ళారుగళ మాపిక హేళిరి ?

ಬದಾನಿ ತಾಲ್ಕೂಕು

మేరిగళు:— ఈ త్రయ్యే బాగలకోట తాలూకు; పళ్ళముక్కే రామదుగు, తొరగల్ల జకాగిదుగళు; దశాలక్కే ధారవాడ జిల్లా, రామదుగు సంస్కృతనెగళు; పూర్వక్కే హనగుండ తాలూకు లుంటు.

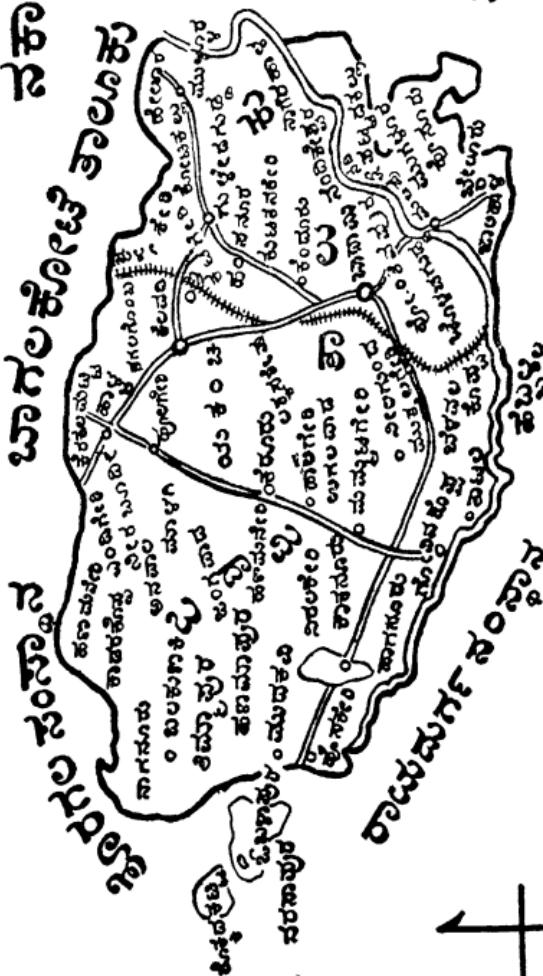
స్వానః—ఇదు జల్లీయ ఆగ్నేయక్కె బాగలచోట తాలూకిన దక్కణ భాగదల్లిదే. ఇదరల్లి ఉఱ సరకారి వర్ణగళ్లు, ఈ దునూలి కుల్లగళ్లు ఇరుడైని. క్షేత్రవు ఇఱ జౌరస మ్యులు, జనసంఖ్య १०,१५५, తేరిగే १,१०,१५५ రూపాయిగళుంటు.

ಭೂಮಿಯ ಸ್ವರೂಪ:— ಈ ತಾಲುಕಿನಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡಗಳು ಬಹಳ ಇದ್ದು ದರಿಂದ ಮಳೆಯು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಗುವದು. ಅದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪುಲೀನಾಡು ಅನ್ನಬಹುದು. ಬದಾಮಿಯ ಗುಡ್ಡಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿ ನೋಡಲು, ಸಮಿಶ್ಲವಾದ ಕೊಳ್ಳ—ಕಂದರಗಳೂ, ಹೊಲ—ಗದ್ದೆಗಳೂ ಬಹಳ ಚಂದ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಭೂಮಿ ಉಸುಕಿನದು, ಎರಿಭೂಮಿ ಕಡಿಮೆ.

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ

ಪುನರ್ನುಂದ ತಾಯಾಸ್

੫੮

ಹನೆ, ಮಳೆ, ಸೀರು:— ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡಗಳೂ ಉಸುಕಿನೆ ಭೂಮಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಇರುವದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಹನೆಯು ಅತ್ಯಷ್ಟ ವಾದುದೂ ದೋಗಕರವಾದುದೂ ಉಂಟು. ಮಳೆಗಾಲ, ಜ್ಞಾಗಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಮಲೇರಿಯಾ ಉಪದ್ರವವು ಬಹಳ. ಮಳೆಯು ಗರಿಂದ ಇಂಜಿನ ವರೆಗೆ ಅಂದರೆ ಸರಾಸರಿ ಅಳಿ ಇಂಚು ಬೀಳುವದು. ಇಲ್ಲಿ ಹಲ್ಮಿಗಳೂ ಕೆರೆಗಳೂ ಕಡಿಮೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಾನಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವು ಬೇಗ ಬತ್ತುವವು.

ಚೆಳಿ ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗ:— ಮುಂಗಾರಿ ಪೀಕು, ಸೇಂಗಾ, ಹತ್ತಿ, ಬಿಳಿಜೊಳಿ ಇವು ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಮುಖ್ಯ ಚೆಳಿಗಳು. ಜೊಳಿಂಗುಡ್ಡದ ವೀರ್ಯದ ಎಲೆಗಳೂ, ಬೆಳವಲಕೊಷ್ಟದ ಸಾಣೆಕಲ್ಲುಗಳೂ, ಬದಾಮಿ, ಗುಳೆದಗುಡ್ಡಗಳ ಇವಾರ್ತಿಯ, ಹೌದಿನ, ಪರಸಿ ಕಲ್ಲುಗಳೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಜಾಲಿಹಾಳ, ಕೆರೂರ, ಬೇಲೂರ, ಮುದಕವಿ, ಬಟಕರಕಿ, ಕಟಗೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ನೇಕಾರಿಕೆ ಹೆಚ್ಚು. ಕೆಲವರು ತೋಟದ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡುವರು. ಜೇನು ಬಿಡಿಸುವ, ಅಂಟು ಬಿಡಿಸುವ ಉದ್ಯೋಗವೇ ಕೆಲವರದಾಗಿರುವದು. ಒಡ್ಡರು ಕಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವರು. ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕರು ಹೆಚ್ಚು. ಇದು ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶವಿದ್ದ ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಹೆಚ್ಚು ಗಟ್ಟಿಗರೂ, ಸುಖಿಗಳೂ ಇರುವರು.

ದೊಡ್ಡ ಉರುಗಳೂ, ಸಾಲೆಗಳಿಂದ ಉರುಗಳೂ:— ಬದಾಮಿ, ಕೆರೂರ, ಗುಳೆದಗುಡ್ಡ, ಬಟಕರಕಿ, ಮುದಕವಿ, ಬೇಲೂರ, ಜಾಲಿಹಾಳ, ಜೊಳಿಂಗುಡ್ಡ, ನಂದಿಕೆಶ್ವರ, ನೀಲಗುಂದ, ಕಟಗೇರಿ, ಕೆರಕಲಮಟ್ಟಿ, ಅನವಾಲ, ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲು, ಲಾಯದಗುಂದಿ, ಕುಟಕನಕೇರಿ, ಎಂಡಿಗೇರಿ, ಎಂಕಂಚಿ, ಮಣಿನಾಗರ, ಹೇಲೂರ, ಹೆಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಗೋವನಕೊಪ್ಪ ಇದಲ್ಲದೆ ಶಿವಯೋಗಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಶಿವಯೋಗಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕರಿತ ಪಾಠಶಾಲೆ ಉಂಟು.

ಸಂತೋಷಾಗುವ ಉರುಗಳು:— ಬದಾಮಿ, ಗುಳೆದಗುಡ್ಡ, ಕೆರೂರ, ನೀಲಗುಂದ, ಮುದಕವಿ, ಗೋವನಕೊಪ್ಪ, ಹೆಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಬೇಲೂರ, ಕಟಗೇರಿ.

ಜಾತ್ರೆಯಾಗುವ ಉರುಗಳು:— ಜೊಳಿಚಗುಡ್ಡದ ಹತ್ತರ ಕ್ರಿಬನಶಂಕರೀ ದೇವಿಯ ಜಾತ್ರೆಯು ಪ್ರಸ್ಯಾ ಶುದ್ಧ ನಿಕ್ಕೆ (ಬನದ ಹುಣ್ಣಿವೆಗೆ) ಆಗುತ್ತದೆ. ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನ ಜಾತ್ರೆ. ಕೆಲವಡಿ ಯಲ್ಲಿ ರಂಗನಾಥನ ಜಾತ್ರೆ. ಶಿವಯೋಗಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ ಜಾತ್ರೆಯು ಶಿವರಾತ್ರಿಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಕೆರೂರಲ್ಲಿ ರಾಜೀವೇಂತ್ರೇಶ್ವರ ಜಾತ್ರೆ. ನಂದಿಕೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕೊಟೀಶ್ವರನ ರಥೋಷ್ಠವವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪೋಷ್ಟ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:— ಬದಾಮಿ, ಗುಳೀದಗುಡ್ಡ, ಶಿವಯೋಗಮಂದಿರ, ಜೊಳಿಚಗುಡ್ಡ, ಕೆರೂರ, ಗೋವನಕೊಪ್ಪ, ಬೇಲೂರ, ಮುದಕವಿ, ನೀಲಗಂಂಡ.

ತಾರ ಅಷ್ಟೀಸ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:— ಬದಾಮಿ, ಗುಳೀದಗುಡ್ಡ, ಕೆರೂರ.

ಪೋಲೀಸ ಗ್ರಾಟಿ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:— ಬದಾಮಿಯಲ್ಲಿ ತಾಣಾ ಪೋಲ್ಸ್ಟ್ರು, ಬಟಕುರಕಿ, ಮುದಕವಿ, ಗೋವನಕೊಪ್ಪ, ಬೇಲೂರ, ಕೆರೂರ, ಗುಳೀದಗುಡ್ಡ.

ಸ್ವೇತನ್ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:— ಬದಾಮಿ, ಕಟಗೇರಿ.

ಹೊಳೆ-ಹಳ್ಳಿಗಳು

ಮಲಾಪಹಾರಿ:— ಇದು ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ದ್ವಾರ್ಣಿ, ಪೂರ್ವಭಾಗ ಗಳಲ್ಲಿ ಹಾರಿದು, ಹುನಗುಂದ ತಾಲೂಕಿನೊಳಗೆ ಸೇರಿ, ಸಂಗಮದ ಹತ್ತರ ಕೃಷ್ಣಗೆ ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಇದರ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗನೂರ, ಗೋವನಕೊಪ್ಪ, ತಾಟಲಿ, ಹೆಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಖೇಡ, ಮಂಗಳೂರ, ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲು, ನಂದಿಕೇಶ್ವರ, ಲಾಯದಗುಂದಿ, ಹೇಲೂರ, ಶಿವಯೋಗಮಂದಿರಗಳುಂಟು.

ಸರಸ್ವತಿ ಹಳ್ಳಿ:— ಬನಶಂಕರೀ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹತ್ತರಿದ್ದ ತಪ್ಪಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಮುಂದೆ ಮಲಪ್ರಭಾ ನದಿಗೆ ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಈ ಹಳ್ಳಿದಿಂದ ಕಾಲುವೆಗಡ್ಡೆ ತೆಕ್ಕಿಂಡು, ಅನೇಕ ತೋಟಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಇಲ್ಲಿ ರೂಪರೂಪ ಯಾವಾಗಲೂ ಹರಿಯುತ್ತವೆ.

ಕೆರಿಗಳಿದ್ದ ಉರುಗಳು:— ಕಟಗೇರಿ, ಕಂಢಾರು, ನೀಲಗಂಂಡ, ಪರ್ವತಿ, ಮುದಕವಿ, ಕೆರೂರ.

ಲ್ಯಾನವಾಗರಗಳು

ಬದಾಮಿಯಂದ ಕಲಾಡಗಿ ವಾಗರ್:—ಕಟಗೇರಿ, ಕರಕಲಮಟ್ಟಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಬದಾಮಿಯಂದ ಶಿರಾರ ವಾಗರ್:—ಕುಟಕನಕೇರಿ, ಗುಳೀದ ಗುಡ್ಡಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಬದಾಮಿಯಂದ ರೋಣ ವಾಗರ್:—ಚೊಳಿಜಗುಡ್ಡ, ಬೇಲೂರ್, ಜಾಲಹಾಳಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಬದಾಮಿಯಂದ ಹುಬ್ಬಳಿ ವಾಗರ್:—ಮುತ್ತಲಗೇರಿ, ಬೆಳವಲ್ ಕೊಪ್ಪ, ಗೋವನಕೊಪ್ಪಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಉರುಗಳ ವಿಶೇಷ ವಣಿಕೆ

ಬದಾಮಿ:—ವಿಜಾಪುರದ ದಸ್ಸಿಣಕ್ಕೆ ಇಂ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದು ಇದು ತಾಲೂಕಿನ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾಮಲೇದಾರರ ಕಡೆಗಳಿಂದಿರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.

ಬದಾಮಿಯ ಮೇಳಬಸ್ತಿಗಳು

ಈ ಉರು ಎರಡು ಗುಡ್ಡಗಳ ನಡುವಿನ ಕಂದರದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಗುಡ್ಡದ ಬುಡದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದರ ಪರಿಗೆ ಒಡ್ಡು ಹಾಕಿ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಕೆರೆಯನ್ನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಗುಡ್ಡಗಳ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಕೋಟಿಗಳು ಇರುವವಲ್ಲದೆ ಬಂಡೆಗಲ್ಲಾಗಲ್ಲಿ ಕೂರೆದ ನಾಲ್ಕು ಗಿಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಮೇಣಬಸ್ತಿಗಳಿನ್ನವರು. ಇವು ಬಹು ಭವ್ಯವಾಗಿರುವವು.

ಈ ನಾಲ್ಕು ಮೇಣಬಸ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶೈವರದು, ಎರಡು ವೈಷ್ಣವರವು, ಒಂದು ಜ್ಯೇನರದು. ಈ ಗುಹಾಸ್ಥಾನಗಳು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಕೆಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯತ್ಯನುವಾದ ಚಿತ್ರಗಳೂ, ಶಿಲಾಲಿಪಿಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಇದು ಹೊದಲು ಚಾಲುಕ್ಯರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಈ ಉರಿಗೆ “ನಾತಾಪಿತ್ರರ” ಎಂದು ಅನ್ವಯಿತ್ತಿದ್ದರು. ಇತಿಹಾಸ ಧೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದು ವಿಜಾಪುರಕ್ಕೆಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು.

ಗುಳೀದಗುಡ್ಡ :— ಬದಾಮಿಯ ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಗಳ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮೇಲಾದ ಖಣಗಳು ತಯಾರಾಗುವವಲ್ಲದೆ ಇವಾರತಿಯ ಕಲ್ಲುಗಳೂ, ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲುಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಉರಿಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿ ಮಿಶನರಿ (ಪಾದಿ) ಗಳ ವಾಸಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಅವರು ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವರು. ಇಲ್ಲಿಯ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿದ್ದ ಕೋಟಿಯನ್ನು ವಿಜಾಪುರದ ಸರದಾರನಾದ ನಿಂಗಪ್ಪನಾಯಕ ದೇಸಾಯಿ ಎಂಬ ವನು ಸನ್ ಗಳಿಗಿರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಇಲ್ಲಿ ಮುನಸಿಪಾಲಿಟಿ ಅದೆ. ನೂಲು ಶೀತಿಮೆಯ ವಾತಾವರವು ಇಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ನಡೆಯುವದು.

ಕೌರ:— ಬದಾಮಿಯ ವಾಯವ್ಯಕ್ಕೆ ಗಳ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಸೊಲಾಲ್ ಪ್ರರದಿಂದ ಹುಬ್ಬಿಗೆ ಹೊಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸಮಗಾರನು ಗುಡಿಸಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಹಾದಿಕಾರರ ಹರಕು ಕೆರವುಗಳನ್ನು ಹೊಲಿದು ಹೊಟ್ಟಿ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಕ್ಷಯಾತ ಒಂದು ದಿನ ಸಲಾಬತ್ತಾನನೆಂಬ ಪಳಾಣನು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತ ಹೊಗಿ ಆ ಸಮಗಾರನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಕುಡಿದನು. ಇಲ್ಲಿ ಹಾದಿಕಾರರ ಶುಳ್ಳಕಲು ಇರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವನು ಆ ಸಮಗಾರನ ಸಹಾಯದಿಂದ

ಈ ಉರನ್ನ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಈ ಕೋಟಿಯ ಕೊತ್ತಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೆಲ್ಲಿನ ಮೇಲಿ ಆ ಕೆರವಾರನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನ ಕಟ್ಟಿದು ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವನಿಂದಲೇ ಈ ಉರು ಸಾಫಿತವಾದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಕೆರವಿನ ಉರು (ಕೆರೂರ) ಎಂದು ಅನ್ನವರು. ಉರು ಸುತ್ತಲಿನ ಕೋಟಿಯು ಹಾಳಾಗಿದೆ. ಕೋಟಿಯ ಹೊರಗೆ ಸಂತೆ ನೇರಿಯುವದು. ನಗರೀಶ್ವರ, ರಾಚೋಟೀಶ್ವರ ಗುಡಿಗಳು ಉಂಟು. ರಾಚೋಟೀಶ್ವರನ ರಥೋತ್ಸವವು ರಾಮನವಮಿಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಲಿನಿಗಳುಂಟು. ಈ ಉರು ಬೆಳಗ್ಗಾಂವಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದಾಗ ಇಲ್ಲಿ ಮಹಾಲ ಕಡೇರಿ ಇತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಅಣಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಮತ್ತು ದನಗಳ ಸಂತೆಯೂ ಆಗುತ್ತವೆ.

ಮಂದಿರವಿ:— ಬದಾವಿಯ ಈಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಳಿದ ಮೈಲನ ಮೇಲಿ ಅದೆ. ಮೊದಲು ಈ ಉರಿನ ಸುತ್ತಲೂ ಕೋಟಿಯೂ ನಡವೂರಲ್ಲಿ ಭಾಲೆ, ಕಿಲ್ಲೆಗಳೂ ಇದ್ದವಂತೆ. ಈಗ ಹಾಳಾಗಿವೆ. ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಗಹನದುಗರವೆಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಉರುಟ ಬಟ್ಟಿಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ.

ನಂದಿಕೇಶ್ವರ:— ಬದಾವಿಯ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಇ ಮೈಲನ ಮೇಲಿ ಅದೆ. ಇದು ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳು ಕೂಡಿ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಹಾಕೋಟೀಶ್ವರನ ದೇವಾಲಯವು ಉಂಟು. ಈ ದೇವಾಲಯವು ಬಹು ಪೂರಾತನದು. ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಖಣಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ಗುರುತಂಗಳಿವೆ. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಹೊಂಡಗಳೂ, ಅನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳೂ, ಲಿಂಗುಗಳೂ ಉಂಟು. ಈ ಹೊಂಡಗಳ ಕಾಲುವೆಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಶೋಟಗಳನ್ನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

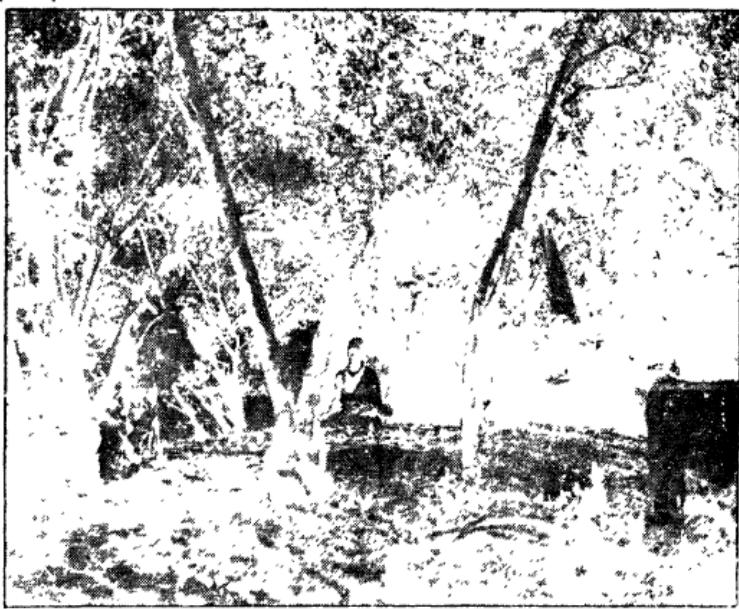
ಮಹಾಕೋಟೀಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಸುತ್ತಲೂ ಆವಾರದ ಗೋಡೆ ಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಗುಡಿಯೊಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಅಸಂಖ್ಯೆ ಲಿಂಗುಗಳೂ, ನಾಗರ ಹಾವಿನ ಕಲ್ಲುಗಳೂ ಉಂಟು. ಆವಾರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಪುಷ್ಟಿರಣಿ ತೀರ್ಥವೆಂಬುದೊಂದು ಹೊಂಡವಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿಯ ನೀರು ಯಾವಾಗಲೂ ಇದ್ದಷ್ಟೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಅಗಸ್ತ್ಯಖಣಿಯು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹೊಂಡದಿಂದೊಂದು ಕಾಲುವೆ ಹೊಗಿದೆ. ಕೋಟಿಶಂಕರವೆಂಬ ಲಿಂಗವೂ, ಮಹಾಕೋಟೀಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವೂ ಈ ಹೊಂಡದ ದಂಡೆಯು

ಮೇಲಿವೆ. ಕೋಟಿಶಂಕರವೆಂಬದಿನೊಂದು ಈಶ್ವರನ ಗುಡಿಯು ಈ ಹೊಂಡದ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿಂಟು. ಈಶ್ವರನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದಾದರೆ ಆ ಹೊಂಡದ ನೀರಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವದು. ಈ ಹೊಂಡದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೋಂದು ಕಲ್ಲಿನ ಮಂಟಪದೊಳಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮುಖವು ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಯುಂಟಿಂದು ಹೇಳುವರು.

ಕಾಶಿಯ ಅರಸನಾದ ದೇವಿದಾಸನಿಗೆ ಮಂಗನ ಮೋರಿಯದೊಂದು ಮಗಳು ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ಆ ಕಾಸನ್ನು ವಿಷ್ಣುಪುಷ್ಟಿರಣಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಮಾಡಿಸ ಬೇಕೆಂದು ದೇವಿದಾಸನಿಗೆ ಸ್ವಷ್ಟವಾಯಿತು. ಅವನು ಅದರಂತೆ ಮಾಡಲು ಮಗಳ ಮುಖವು ಸುಂದರ ರೂಪ ಹೊಂದಿತಂತೆ. ಕಾರಣ ದೇವಿದಾಸನು ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಂಟೀಶ್ವರ, ಮುದಮಲ್ಲಿಕಾಜುನ, ವಿರೂಪಾಳ್ಕಣಗಳೆಂಬ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಅವಾರದ ಹೊರಗೆ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ‘ಪಾಪನಾಶನಿ’ ಅಥವಾ ‘ಕಾಶಿ’ ಎಂಬ ಹೊಂಡನನ್ನು ಇವನೇ ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಮಹಾಕಂಟೀಶ್ವರನ ಗುಡಿಯ ಕಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಆರು ಲಿಂಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಇವು ಒನ್ನೆಯ ಶತಕದಿಂದ ಗಂನೆಯ ಶತಕದ ಜಾಲುಕ್ಕರ ಆಳಕೆಯಲ್ಲಿಯವು. ಈ ಮಹಾಕಂಟೀಶ್ವರನ ರಥೋಷ್ನವನ್ನು ಆಗುವದು.

ನಂದಿಕೇಶ್ವರದಿಂದ ಬದಾಮಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದ ಮೇಲೊಂದು ತೊಂಡಚಿಂಚಿಯೆಂಬ ಹೊಂಡವಿರುತ್ತದೆ. ಕೋಷ್ಠರಾಯನೆಂಬ ಕುಷ್ಣದೋಗ ಹತ್ತಿದ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಈ ಹೊಂಡದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಮಾಡಲು, ಅವನ ರೋಗ ವಾಸಿಯಾಯಿತು. ಕಾರಣ ಅವನು ಆ ಹೊಂಡದ ಹತ್ತರ ಎಷ್ಟೋ ಹೊಂಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ತೊಂಡಚಿಂಚಿ ಹೊಂಡದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದು ಗವಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಕೋಷ್ಠರಾಯನ ಗುಡಿಯಾದೆ. ಅದರ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅವನ ಹೊಂಡತಿಯಾದ ಎಲ್ಲಮೃಷಣ ಗುಡಿಯಾದ್ದು, ಅದರ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಸವೆದದ್ದೆಂದು ಲಿಂಗಿಯಾದೆ. ಈ ಮಹಾಕಂಟೀಶ್ವರನ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತೆಲಿನ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ತರಹದ ಜೀವಧರ ತಪ್ಪಲು ಸಿಗುವದು. ಇವೆಲ್ಲ ಸೌಕರ್ಯದ ಮೂಲಕ ಇದು ದಕ್ಷಿಣಕಾಶಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದೆ.

ಶಿವಯೋಗಮಂದಿರ:— ಇದು ಬದಾಮಿಯಿಂದ ಪ್ರಾವರ್ಚ್ಯಕ್ತಿ ಮೇಲಿನ ಮೇಲೆ ಮಲಪ್ರಭಾ ನದಿಯ ಧಡದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಯೋಗಾಭಾಯಸಕ್ಕೆ ಪವಿತ್ರ ಸ್ಥಳವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಇಲಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಶಿವಮನ್ಮಿಶ್ವರಂಜನ ವಹಾಂತ ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ, ಹಾನಗಲ್ಲದ ಶಿವಮನ್ಮಿಶ್ವರಂಜನ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ಕೂಡಿ ಸನ್ ಗಂಭೀರನೆಯ ಇಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವಯೋಗಮಂದಿರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದರು. ಇಲ್ಲಿ ಯೋಗಸಾಧಕರಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಗವಿಗಳೂ, ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಲತಾಮಂಟವನಗಳೂ ಇರುವವಲ್ಲದೆ, ಒಂದು ಗೇಣ (ಆಕಳ)

ಶಿವಯೋಗಮಂದಿರದ ಲತಾಮಂಟಪ

ಶಾಲೆಯೂ ಉಂಟು. ಪ್ರತಿವರುವ ಮಾಫೆ ಬಹುಳ ಶಿವರಾತ್ರಿ ಅವಾವಾಸ್ಯ ದಿವಸ ಜಾತ್ರೆಯಾಗುವದು. ದಿನಾಲು ಶಿವಕೀರ್ತನೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಧೀಗಳು ಜರುಗುವವು. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸೈತಿಕ ಸಂಬಂಧವಾದ ಶಿಕ್ಷಣವು ಕೊಡಲ್ಪಡುವದು. ಇದು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ವಟಗಳ ಆಶ್ರಮವು. ಇಲ್ಲಿ ಪೋಷಣ ಅಭಿಸು ಉಂಟು.

జొళజెగుడ్ :— ಬದಾಮಿಯಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಇ ಮೈಲನ ಮೇಲೆ
ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶಿಖರಕಂಕರಿ ದೇವಾಲಯವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಉಂಟು. ಈ
ದೇವಿಗೆ ಶಾಕಂಬರಿಯೆಂತಲೂ ಅನ್ನವರು. ಬನಕಂಕರಿಯ ಹಳೆಯ
ಗುಡಿಯು ಹಾಳಾಗಿದೆ. ಈಗಿದ್ದ ಗುಡಿಯನ್ನು ಸಾತಾರೆಯ ಪರಶುರಾಮ
ನಾಯಿಕ ಅಗಳೇ ಎಂಬವನು ಸನ್ನಾ ಇಡಿಂರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಶಿಖರಕಂಕರಿ ದೇವಾಲಯ

ಹಳೆಯ ಗುಡಿಯು ಜಾಲುಕ್ಕೂರ ಕಾಲ (ಒ-ರನೆಯ ಶತಕ) ದ್ವಿರುತ್ತದೆ.
ಅದರ ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ಘರ್ಮಾಶಾಲೆಗಳಿವೆ. ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋಂದಿನ
ನಷ್ಟಗಳಿವರಿಗೆ ಮಳೆಯು ಬೀಳದ್ದರಿಂದ ಭಕ್ತರು ದೇವಿಯ ಮೋರಿಹೆಕ್ಕಿರು.
ದೇವಿಯು ಅವರಿಗೆ ಶಾಕಂಬರಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನಾಗಿ, ಗುಡಿಯ
ಮುಂದಿರುವ ಹೊಂಡದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದಳಿಲ್ಲದೆ, ತಾನು
ನಿಂತ ಹೊಂಡದ ನೀರು ಯಾವಾಗಲೂ ಇದ್ದಪ್ಪೇ ಇರಬೇಕೆಂದು
ಸೂಚಿಸಿದಳು.

ಈ ಹೊಂಡದ ಸುತ್ತುಳತೆಯು ಇಡೀ ಚೌರಸ ಫೋಟು ಇರುತ್ತದೆ.
ಅದರ ನೆಲೆಯು ಎಷ್ಟೇಂಬುದು ಕಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಅದು ಸುಮಾರು ಲಗ ಫೋಟು

ಇರಬಹುದೆಂದು ಕೆಲವರ ತಕ್ಷವಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹರಿಕ್ಕಿಂದು ಶಿಫ್ರವೆಂದು ಹೇಸರಿತ್ತಂತೆ. ಸನ್ ಗಡಲಂರಲ್ಲಿ ಶಂಕರಶೀಟ್, ಜಂದ್ರಶೀಟ್ ಎಂಬ ಜ್ಯೇಂದ್ರರು ಈ ಹೊಂಡದ ಸುತ್ತಲೂ ಭದ್ರವಾದ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಹರಿದು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಮೂರು ಮಾರ್ಗ (ಕಾಲುವೆ) ಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನೀರಿನಿಂದ ಶೋಟಗಳಿಗೆ ಕಾಲುವೆಗಳು ಹೋಗಿವೆ. ಈ ಹೊಂಡಕ್ಕೆ ಸರಸ್ವತಿ ಹಳ್ಳಿದಿಂದೊಂದು ಕಾಲುವೆಯು ಒಂದು ಕೂಡಿದೆ. ಇದರ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಅಣ ಕಂಬಗಳು ಲ್ಯಾಂಡ್‌ಫೀಲ್ಡ್‌ಒಂದು ಮಂಟಪವಿದೆ. ಅದರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ದ್ವಾರ್ಪಂದ ಕಂಬಕ್ಕೆ ಮೂರು ಅಂತಸ್ಕರ್ಗಳಾಂಟು. ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಯೂ ಮೂರು ದೀಪದ ಕಂಬಗಳಿವೆ. ಗುಡಿಯ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಅರಿಷಿಣಗೊಂಡ, ಎಣ್ಣೆಗೊಂಡಗಳಂಬ ಎರಡು ಕೊಂಡ (ಹೊಂಡ) ಗಳಾಂಟು. ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹರಿಯುವದೊಂದು ಹಳ್ಳಿಕ್ಕೆ ಒಡ್ಡುಹಾಕಿ ರಹದಾರಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಬನಶಂಕರೀ ದೇವಿಯ ಭವ್ಯಾವಾದ ಸುಂದರ ರಥವು ಪ್ರಷ್ಟ ಶುದ್ಧ ಗಳಕ್ಕೆ (ಬನದಹುಣಿಗಿರೆ) ಎಳೆಯುವದು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸುವರ್ಣಾರು ಲ-ಗು ಸಾವಿರ ಜನರು ನೆರಿಯುವರು.

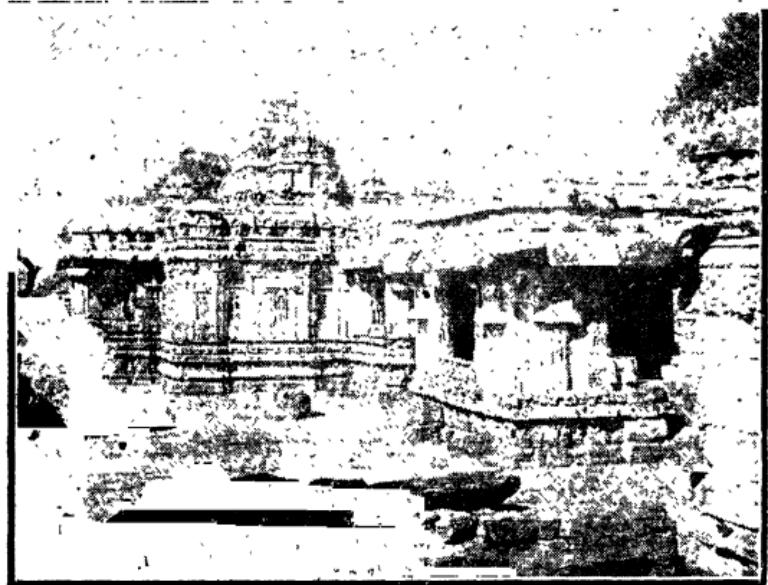
ಕಟಿಗೇರಿ:— ಬದಾಮಿಯ ವಾಯವ್ಯಕ್ಕೆ ಗಳ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಉರ ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ಕೆರೆಗಳಿಂದ್ವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಕೆರೆಯ ಮೇಲೆ ಜಾಲುಕ್ಕರ ಕಾಲದ ಎರಡು ಲಿಸಿಗಳಾಂಟು. ಬದಾಮಿಯು ಜಾಲುಕ್ಕ ಅರಸರ ರಾಜಧಾನಿ ಇದ್ದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇದಕ್ಕೆ ಕಡಿಗೇರಿ ಎಂಬ ಹೇಸರಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಈಗ ಕಟಿಗೇರಿ ಅನ್ನವರು.

ಕೆಲವಡಿ:— ಬದಾಮಿಯ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಗಳ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ರಂಗನಾಥನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಧುನಂಬ ಮಾಂಡಲೀಕ ಅರಸನು ಬರೆಯಿಸಿದ್ದೊಂದು ಲಿಸಿಯುಂಟು. ಈ ಉರಲ್ಲಿ ರಂಗನಾಥನ ಜಾತ್ರೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಚೀಲೂರ:— ಬದಾಮಿಯ ಆಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ಇ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಶೋಟಯೋಳಗೆ ನಾರಾಯಣನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಯೂ, ಹನುಮಂತದೇವರ

ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಯೂ ೧೦-೧೧ ಶತಕದ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದ ಲಿಪಿಗಳಿವೆ.
ಇಲ್ಲಿ ಉರುಟ ಬಟ್ಟೆಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ.

ಪಟ್ಟಿದಕಲ್ಲು:— ಬದಾಮಿಯ ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಇದ್ದು ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ.
ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು (ಕಿಸುಪೋಳಲು) ಎಂದು ಹೆಸರಿತ್ತು. ಆದರೆ ಬದಾಮಿ
ಚಾಲುಕ್ಯ ಅರಸರ ಪಟ್ಟಿವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಪಟ್ಟಿದಕಲ್ಲು
ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಿಡ್ಡಿತೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇದು ದೊಡ್ಡ

ಪಟ್ಟಿದಕಲ್ಲು ಲೋಕೇಶ್ವರ (ಬಸವೇಶ್ವರ) ದೇವಾಲಯ

ಕ್ವೀತ್ರವೆನಿಸಿತ್ತು. ಈಗಲೂ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಗುಡಿಗಳೂ, ಶಿಲಾಲಿಪಿಗಳೂ
ಬಹಳ ಉಂಟು. ಸ್ವಾ ಗಜಂರಲ್ಲಿ ಇಜಿಪ್ತದೇಶದ ತಾಲಿಮೆ ಎಂಬ
ಗ್ರಂಥಕರ್ತನು ತಾನು ಬರೆದ ಒಂದು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ “ಪೇತಿಕೆಲ್” ಎಂಬ
ಶಿರಬರಹದ ಕೆಳಗೆ ಈ ಉರ ವಣಿನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿಯ
ಪಾವನಾಭನ ಗುಡಿಯನ್ನು ಇನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇವನೇ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ
ಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಹಳೆಯ ಇಮಾರತಿಯ ಕನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ

ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯ ಲೋಕೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಬಸವೇಶ್ವರ ಮೂರ್ತಿಯುಂಟು. ಪ್ರತಿ ವರುಷ ಜಾತ್ರೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಅನವಾಲ:— ಬದಾಮಿಯ ವಾಯವ್ಯಕ್ಕೆ ಗಡ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಎಡಾ ಅಂತಸ್ತಿನ ಸಣ್ಣ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಅನಂತಶಯನನ ಬಹು ಸುಂದರವಾದ ಮೂರ್ತಿ ಇರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರತೀಗಳು:— ಬದಾಮಿ ತಾಲೂಕನ ಮೇರೆ ಹೇಳಿ? ಇದು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ? ಭೂಮಿಯ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಳಿ? ಇವೆ ಹ್ಯಾಗೆ? ಬೆಳೆ, ಉದ್ದೋಷಗಳು ಯಾವವು? ದೊಡ್ಡ ಉದುಗಳಾವವು? ಜಾತ್ರೆಯಾಗುವ ಉದುಗಳಾವವು? ಹೊಳೆ ಪಳ್ಳಗಳಾವವು? ಸುಲಕ್ಷಭಾ ನಡಿಯ ಧಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಉದುಗಳಾವವು? ಕೆರೆ ಇದ್ದ ಉದುಗಳಾವವು? ಬದಾಮಿಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಏನು ಗೊತ್ತಿದೆ? ಗುಳೆದಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಖುಖ್ಯ ಉದ್ದೋಷಗಳಾವವು? ಏನು ಚರ್ಮಪುತ್ತವೆ? ಕೆಡುರ ಅಂತಾ ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣ ವೇನು? ಪಟ್ಟದಕ್ಕು, ಶಿವಯೋಗಪುಂಡಿರ, ಸುಹಾಕಾರಿಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಏನು ಗೊತ್ತಿದೆ? ಈ ತಾಲೂಕನಲ್ಲಿ ತೋರಿಗಳಿಂದ ಏನೇನು ಬೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವರು?

ಹೆನಗುಂದ ತಾಲೂಕು

ಮೇರೆಗಳು:— ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯು, ‘ಅದರಾಚೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ ತಾಲೂಕು; ಪ್ರವರ್ಚಣ್ಣ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೂ ವೋಗಲಾಯಿ ಇಲಾಖೆ; ಪಟ್ಟಮಕ್ಕೆ ಬದಾಮಿ ಬಾಗಲಕ್ಕೇಟ ತಾಲೂಕುಗಳುಂಟು.

ಸ್ಥಳ:— ಇದು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣಾನದಿಯ ದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಇವಿ, ದುಮಾಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಅಂ ಇರುತ್ತವೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಫಲ ಅಗಲ ಚೌ. ಮೈಲು. ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಗಡ, ಗಡ, ಹಳ್ಳ. ತೆರಿಗೆ ಅ, ಅ, ಇಗಳ ರೂಪಾಯಿ ಉಂಟು.

ಭೂಮಿಯ ಸ್ವರೂಪ:— ಪಟ್ಟಮ, ದ್ವಾರಿ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪ ಗುಡ್ಡಗಳವೆ. ಉದ್ದದ್ದೆಲ್ಲ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುಳ್ಳ ಎರೆ ಭೂಮಿಯ ಬೈಲು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯೋಳಗೆ ಬೆಳೆಯುಳ್ಳ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಈ ತಾಲೂಕು ಇನೆಯ ನಂಬರ ಬಂದಿದೆಯೇಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗ

ಬಾಗಲ ಕೊಡ್ಡು

ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ

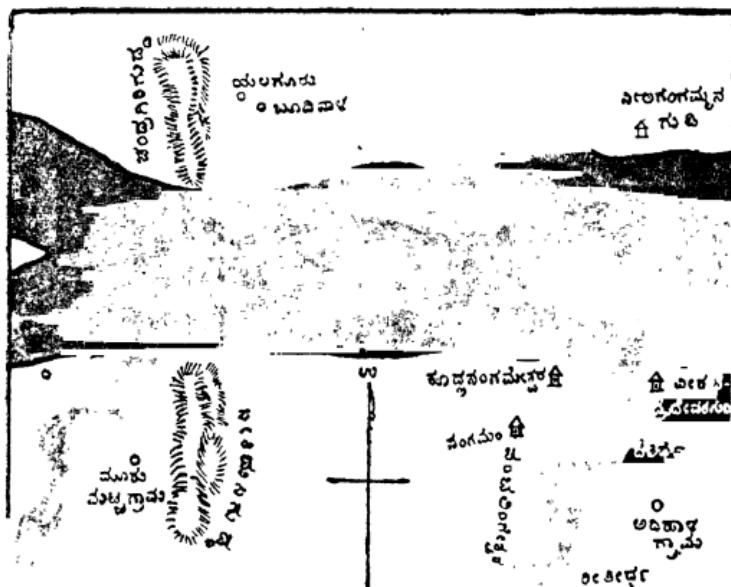

ಮೇಗಲಾಯ ಇಳಾವಿ

ಹನ್, ಮಳೆ, ನೀರು:— ಇಲ್ಲಿ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹವೆಯು ಅತ್ಯಾಪಿ;
ಉಂದ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾತ್ಮಮಾಡದ್ದು. ಸ್ವೇಶಕ್ಕೆ ದಿಕ್ಕಿನ ಮಳೆ
ಅನಿಯಮಿತ. ಇಲ್ಲಿ ಲರಿಂದ ಇಗ ಇಂಚನ ವರೆಗೆ ಸದಾಸರಿ ಇಂ
ಮಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ತರ ಮೇಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ
ಮಲಾಪಹಾರಿ ನದಿಗಳು ನವಲ್ಲದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಹರಿಯುವ ಹಳ್ಳಗಳು
ಉಂಟು. ನೀರಿನ ಸಮ್ಮದ್ದಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುತ್ತದೆ.

ಹೊಳೆ-ಹಳ್ಳಿಗಳು

ಕೃಷ್ಣಾ:—ಇದು ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹರಿದು, ಮೊಗ ಲಾಯಿ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಇದರ ಧಡದಲ್ಲಿ ಕಟಗೊರು, ಸಂಗಮ, ಧನ್ಯುರು, ಮಹೇಶ, ಹಾವರಿಗಿ, ಇಸಲಾಂಪುರ

ಕೃಷ್ಣ ನದಿಗೆ ಮಲಪ್ರಭಾ-ಫಟಪ್ರಭಾ ನದಿಗಳ ಸಂಗಮವು ಗಳಂಬ ಉರುಗಳುಂಟು. ಈ ನದಿಗೆ ಹಿರೇಯೊಳಿಯೆಂಡೂ, ಉತ್ತರ ಹೀಂದುಸ್ತ್ರಾನದಲ್ಲಿರುವ ಗಂಗಾ, ಯಮುನಾ ನದಿಗಳ ಸಂಗಮ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ

ಪ್ರಯಾಗ ಮತ್ತು ಕಾಶಿಗಳಿಂಬ ಪವಿತ್ರ, ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದಂತೆ, ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕಿರುವ ಈ ನದಿಗೆ ಫಟಪ್ರಭಾ, ಮಲಪ್ರಭಾ ನದಿಗಳು ಈದುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಂಗಮ, ಕಪ್ಪಡಿಂಗಮಂಗಳೀಂಬ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿರುವದೊಂದ ದಕ್ಷಿಣಗಂಗಾ ಎಂದೂ ಅನ್ವಯವರು.

ಮಲಪ್ರಭಾ:—ಇಮು ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹರಿದು, ಸಂಗಮವ ಹತ್ತರ ಕೃಷ್ಣಾನದಿಗೆ ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಇದರ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಐಹೋಳಿ, ಮುಳ್ಳಾರ, ಕಮತಗಿ, ವಾಗಿ, ಚಿತ್ತರಗಿ, ಗಂಜಿಹಾಳ, ಬೆಳಗಲ್ಲಿ, ಹೂವನಹಳ್ಳಿ, ಇದ್ದಲಗಿ, ಸಂಗಮಗಳಿಂಬ ಉರುಗಳುಂಟು.

ಉದ್ಯೋಗ:—ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ಯೋಗ ಒಕ್ಕುಲತನ. ಆವರೂ ಈ ತಾಲೂಕಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗವಲ್ಲಿರುವ ಗುಡೂರು, ಅವಿಽವರ್ನೆ, ಕಮತಗಿ, ಸೂಳಿಭಾಂವಿ, ಬಲಕುಂದಿಗಳಲ್ಲಿ ನೇರಾರಿಕೆಯು ತಕ್ಕನುಷ್ಣಿಗೆ ನಡೆವಿದೆ. ಗುಡೂರು ಕಾಜಿನ ಬಳಿ, ಎರಕವಾತ್ಯೇಗಳನ್ನು ವಾಡುವರು. ಕೆಲವು ಕಡೆಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಉದ್ಯೋಗ ಉಂಟು. ಅಂತು ಈ ತಾಲೂಕು ಸುಖ-ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತದೆ. ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಎರೆಭೂತಿಯೇ ಹೆಚ್ಚಿಗೆದ್ದುದ್ದಿಂದ ಹಿಂಗಾರಿ ಬೆಳೆಯು ಹೆಚ್ಚಿಗಿ ಬರುವದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಷೋಳ, ಹತ್ತಿ, ಗೋದಿ, ಕಡಲೆ, ಕುಸುಬಿ, ಅಗಸೆ ಇವೇ ಮುಖ್ಯ ಪೈರುಗಳು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ತಾಲೂಕಿನಿಂದ ಹತ್ತಿ, ಅರಳೆ, ಎಣ್ಣೆಯ ಕಾಳುಗಳು ವಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಿಗಿ ಪರಷ್ಪರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ ಅರೆಯುವ ಗಿರಣಿಗಳುಂಟು.

ದೊಡ್ಡ ಉರುಗಳೂ ಶಾಲೆಗಳಿಂದ ಉರುಗಳೂ:—ಹುನಗುಂದ, ಇಲಕ್ಕಿ, ಅವಿಽನಗಡ, ಕಮತಗಿ, ಐಹೋಳಿ, ಗುಡೂರ, ಕೆಲೂರ, ಕರಡಿ, ಕೋಡಿಹಾಳ, ಸಂದವಾಡಗಿ, ಕಂದಗಲ್ಲಿ, ಓತಗೇರಿ, ಹಿರೇಸಿಂಗನಗುತ್ತಿ, ಗಂಜಿಹಾಳ, ವಾಗಿ, ಚಿತ್ತರಗಿ, ಇದ್ದಲಗಿ, ಧನ್ಯಾರ, ಸಂಗಮ, ಮರೋಳ, ಹಾವರಗಿ, ಅಮರಾವತಿ, ಇಸಲಾಂಪೂರ, ನಾಗೂರ, ರಕ್ಕಸಗಿ, ಗಂಗೂರ, ಬೇವಿನಮಟ್ಟಿ, ಹಿರೇಬಾದವಾಡಗಿ, ಸೂಳಿಭಾಂವಿ, ಚೀಲಾಪೂರ, ಗೊರಬಾಳ.

ಸಂತೇಯಾಗುವ ಉರುಗಳು:—ಹನಗುಂದ, ಇಲಕ್ಕಿ, ಗುಡೂರು, ಅಮಿನಗಡ, ಕಮತಗಿ, ಸಂಗಮ, ಕರಡಿ, ಕೋಡಿಹಾಳೆ, ಮರೊಳೆ, ಸೂರಿಭಾವಿ, ಅಮಿನಗಡ. (ಅಮಿನಗಡದಲ್ಲಿ ದನಗಳ ಸಂತೇಯಾಗುತ್ತದೆ.)

ಜಾತ್ರೆಯಾಗುವ ಉರುಗಳು—ಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಸಂಗಮೇಶ್ವರ ರಥೋಽನ್ವವನವು ಚೈತ್ರ ವಾರ್ಷಿಕ ಪಂಚಮಿಗೆ ಆಗುವದು. ಗುಡೂರಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲಪ್ಪ ಚಂದಪ್ಪನ ಜಾತ್ರೆಯು ವೈಶಾಖ ಶುಕ್ಲ ಹಣ್ಣಿನೆ ದಿವಸ ಆಗುವದು. ಕಮತಗಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಪ್ಪಯ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಜಾತ್ರೆಯಾಗುವದು. ಮಾಗಿಯಲ್ಲಿ ಹುಲಗವನ್ನನ ಜಾತ್ರೆ. ಇಲಕ್ಕಿದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಹಾಂತಸ್ವಾಮಿಗಳ ಉತ್ಸವವೂ, ಬನಕಂಕರಿಯ ಜಾತ್ರೆಯೂ, ಮುತ್ತುಜಿಖಾದರಿಯ ಉರುಸೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಗಂಜೀಹಾಳದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಆನ್ನದಾವಿಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಉತ್ಸವವು.

ಪ್ರೋಷ್ಟ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:—ಹನಗುಂದ, ಇಲಕ್ಕಿ, ಅಮಿನಗಡ, ಕಮತಗಿ, ಸೂರಿಭಾವಿ, ಗುಡೂರು, ಕರಡಿ, ಕೋಡಿಹಾಳೆ, ಮರೊಳೆ, ಸಂಗಮ, ಧನ್ಯೂರ.

ತಾರ ಆಂತಿಕ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:—ಹನಗುಂದ, ಇಲಕ್ಕಿ, ಅಮಿನಗಡ.

ತೋಲಿಸ ಗ್ಯಾಟಿ ಇದ್ದ ಉರುಗಳು:—ಹನಗುಂದ, ಇಲಕ್ಕಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಾಪೋಸ್ತ. ಅಮಿನಗಡ, ನಂದವಾಡಗಿ, ಕಂದಗಲ್ಲ, ಗುಡೂರು ಗಳಲ್ಲಿ ತೋಷ್ಟಗಳುಂಟು.

ಲ್ಯಾನ ಮಾರ್ಗಗಳು

ಸೊಲ್ಲುಪುರದಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಮಾರ್ಗ:—ಧನ್ಯೂರ, ಹನಗುಂದ, ಇಲಕ್ಕಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಹನಗುಂದದಿಂದ ಬಾಗಲಕೋಟಿ ಮಾರ್ಗ:—ರಕ್ಕಿಸ್ಕಾ, ಅಮಿನಗಡ, ಕಮತಗಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಹನಗುಂದದಿಂದ ನಂದವಾಡಗಿ ಮಾರ್ಗ:—ಹಿರೇಷಾಶ್ವರ, ಕುಂಬಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಬಾಗಲಕೋಟಿಯಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಮಾರ್ಗ :— ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕೆಮತಗಿ, ಅವೀನಗಡ, ಹುನಗುಂದ, ಇಲಕ್ಕಲ್ಲಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

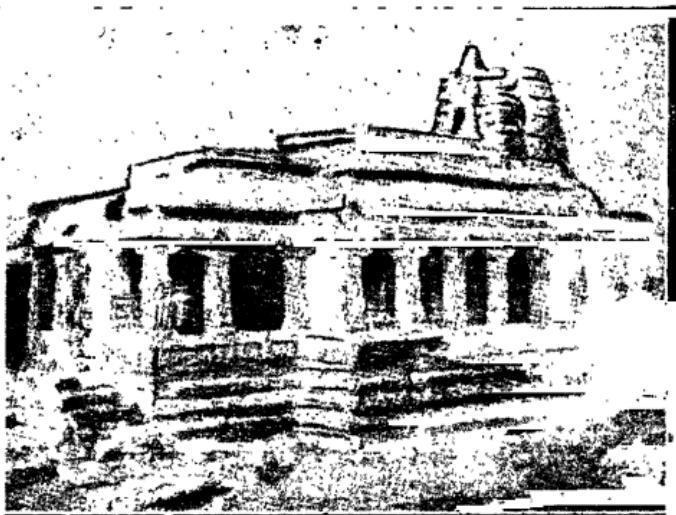
ಬಾಗಲಕೋಟಿಯಿಂದ ಸಂಗಮ ಮಾರ್ಗ :— ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಗಂಜಿಹಾಳ, ನಂದನೂರ, ಹೂವನೂರ, ವರಗೋಡದಿನ್ನು, ಖಜಗಲ್ಲಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಉರುಗಳ ವಿಶೇಷ ವಣಿನೆ

ಹುನಗುಂದ :— ವಿಚಾಪುರದಿಂದ ಆಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ಹಾ ವ್ಯೇಲನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇದು ತಾಲೂಕಿನ ಮುಖ್ಯ ಗ್ರಾಮವು. ಉರ ಹತ್ತೆರವಿದ್ದ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲರುವ ಮೇಗುಡಿಯೆಂಬ ಜ್ಯೇಸಂಗುಡಿಯು ಹಾಳಾದದ್ದುರುತ್ತದೆ. ಈ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬಹು ಸುಂಪರವಾಗಿ ಚಿತ್ರ, ಕೊಡೆದ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಒಯ್ದು ಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಹಳೆಯ ಕಚೇರಿಯು ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಯೊಳಗೆ ಕೊರೆದು ಮಾಡಿದ್ದೆಂದು ಗವಿಯುಂಟು. ಉರೊಳಗೆ ರಾಮಲಿಂಗನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲಾ ಶನ ಮನೀತನದ ಅಯ್ಯನೋವೆನು ಬರೆಯಿಸಿದ್ದೆಂದು ಲಿಪಿಯಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾಮಲೇದಾರರ ಹಾಗು ಘೋಜದಾರರ ಕಚೇರಿಗಳು, ದವಾಖಾನೆ, ಬ್ಯಾಂಕು, ಹತ್ತಿ ಅರೆಯುವ ಗಿರಣಿಗಳುಂಟು.

ಇಲಕ್ಕಲ್ಲ :— ಇದು ಹುನಗುಂದದ ದಕ್ಕಿಣಕ್ಕೆ ತ ವ್ಯೇಲನ ಮೇಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಮಹಾಲಕರಿ ಕಚೇರಿ (ಮಹಾಲಕರಿಯು ಮಾಮಲೇದಾರ ಹುದ್ದೇದವನು) ಇತ್ತು. ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಮುನಸಿವಾರಿಟಿ ಆಫೀಸ್, ದವಾಖಾನೆ ಗಳುಂಟು. ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಮೇಲಾದ ಉಡುತರವ ಪಕ್ಕಾಬಣ್ಣದ ಶೀರೆಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ದೇಶಿಮೆ ಶೀರೆಗಳು ಮುಂಬಯಿ ವರ್ಗೊ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅಜಮಾಸು ಎರಡು ಸಾವಿರ ಮನುಗಳುಂಟು. ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಇದೂಂದೇ ದೊಡ್ಡ ಉರು. ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಬನಶಂಕರಿ, ಬಸವಣ್ಣ, ವಿಂಡೊಬಾ ಎಂಬ ಅವಾರ್ಚಿನ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳುಂಟು. ಈ ಉರಿಗೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ “ಅನಂತಪುರ” ಎಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಈ ಉರ ಸುತ್ತುಲೂ ಇಳುವೋರೆಯಾದ, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ತೆಗ್ಗು ಪ್ರದೇಶವಿದ್ದ ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ “ಇಳುಕೆಲು” ಅಂತಾ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ರೂಢಿ ಯಲ್ಲಿ ಇಲಕ್ಕಲ್ಲಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಮೊಗೆಲಾಯಿ ಜನರ ವ್ಯಾಪಾರ ಬಹಳ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ.

ಇಹೋಳಿ:—ಇದು ಹುನಗುಂದದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಗು ಮೈಲಿನೆ ಮೇಲೆ ಮಾರಾವಹಾರಿ ನದಿಯ ಧಡದಲ್ಲಾಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯು ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಹರಿಯುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಜನರು, “ಅಯ್ಯ ಹೊಳೆ” ಎಂದು ಅನ್ನವದರಿಂದ ಈ ಉರಿಗೆ, ‘ಅಯ್ಯ ಹೊಳೆ’ ಎನ್ನು ವರಿಪಾಠ ಬಿಡ್ಡಿತು. ಈಗ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಇಹೋಳಿ ಅನ್ನವರು. ಈ ಉರು ಬಹು ಪುರಾತನದು.

ಇಹೋಳಿಯ ರಾಮಲಿಂಗನ ದೇವಾಲಯ

ಇಲ್ಲಿಯ ರಾಮಲಿಂಗನ ಗುಡಿಯೂ ಬಹು ಪುರಾತನದು. ಈ ಗುಡಿಯಿಂದ ಉರಿತನಕ ಕಲ್ಲುಹಾಸಿಗೆಯ ಹಾದಿಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ನದಿಯ ಧಡದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಹಾಳುಗುಡಿಗಳುಂಟು. ಉರಿ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆಯಂದು ಮೇಲುಗುಡಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ದೇವಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಎರಡನೆಯ ಪುಲಿಕೇಶಿಯ ಆಳಕೆಯಲ್ಲಿ ರವಿವರ್ಮನ್ ಸೆಂಬವನು ಶಕೇ ಅಂತರಲ್ಲಿ ಮೇಗುಡಿ ಎಂಬ ಜಿನಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಲಿಪಿಯುಂಟು. ಈ ಲಿಪಿಯು ಕನಾರಕದಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಲಿಪಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲಿದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಬದಾಮಿ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವೆಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತೆಂದು ಈ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಶಿಖಿಗಳ ಗುಡಿ

ಗಳಲ್ಲಿ ದುರ್ಗವ್ಯಾನ ಗುಡಿಯು ಶ್ರೀಷ್ಟಿ ವೆಸಿಸಿದೆ. ಇದು ಕನಾರ್ಕ ಕಡೋಳಗೆ ಹಳೇ ಗುಡಿಯೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಇದರ ಬಾಗಿಲದ ಮೇಲೆ ಚಾಲುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮನ ಹೇಸರು ಬರೆದಿದೆ. ಈ ಅರಸನು ಶ್ರೀ. ಕೆ. ಇಂರಿಂದ್ರಾಜಂ ವರೆಗೆ ಆಳಿದನು. ಈ ಗುಡಿಯ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಷ್ಟು, ಗರುಡ ಮುಂತಾದ ದೇವತಾ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಈ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ “ಜಿನೇಂದ್ರನ ಪವಿತ್ರವಾದ ಆಸ್ಥಾನವು” ಎಂದು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದದ್ವೈಂದು ಲಿಪಿಯು ಒನೆಯ ಶತಕದ್ವಾರುತ್ತದೆ. ಈ ಉರಿ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೂರೆದ ಎರಡು ಗುಡಿ (ಬಸ್ತಿ) ಗಳುಂಟು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜ್ಯೇಂದ್ರರದು, ಇನ್ನೊಂದು ಹಿಂದೂ ಜನರದು. ಎರಡೂ ಗುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾದ ಮೂರಿಗಳುಂಟು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಲಿಪಿಗಳುಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಹುಣ್ಣಮಲ್ಲಿಯ ಗುಡಿ, ನಾರಾಯಣನ ಗುಡಿ, ಕೊಂಟದೇವನ ಗುಡಿಗಳೇಂಬ ಬೇರೆ ಹಲವಾರು ಗುಡಿಗಳುಂಟು. ಆ ಎಲ್ಲ ಗುಡಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇನೆಯ ಶತಕದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯ ಲಿಪಿಗಳಿವೆ. ಉರಿ ಹೊರಗೆ ಅಸಂಖ್ಯ ಲಿಂಗಗಳಿರುವವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಪವಿತ್ರವಾದ ಉರೆಂದು ಜನರ ತಿಳಿವಳಿಕೆ. ಮೊದಲು ಈ ಉರಿ ಜನರು ಹಾಳುಗುಡಿಯಲ್ಲಿಯ ಕಲ್ಲಾಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ನಮ್ಮ ಸರಕಾರದವರು ಆ ಕಲ್ಲಾಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ಹಿಡಿಯಕೂಡದೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕರಡಿ:—ಹುನಗುಂದದಿಂದ ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಗಂ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪ್ರಾಚೀನ ಗುಡಿಗಳೂ, ಮೂರು ಲಿಪಿಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಈ ಉರಿಲ್ಲಿಯದೊಂದು ಗುಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಮೂರಿಗಳು ಕರಡಿಯ ಹಾಗೆ ಇರುವದರಿಂದ ಈ ಉರಿಗೆ “ಕರಡಿ” ಎಂದು ಹೇಸರು ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಶಿಲಾಲಿಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಜಯನಗರದ ಸದಾಶಿವರಾಯನು ಸನಾ ಗಾಖಿರಲ್ಲಿ ಬರೆಯಿಸಿದ್ದು ಇರುತ್ತದೆ.

ನಂದವಾಡಿ:—ಹುನಗುಂದದ ಆಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ಗಳ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಅದೆ. ಈ ಉರಿಗೆ ಕೋಟಿ, ಪೇಟೆ ಎಂಬ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಿವೆ. ಇದು ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂದರಾಜನೆಂಬ ಅರಸನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆದ ಕಾರಣ ಇದಕ್ಕೆ ಸಂದರಾಜನ ವಾಸಸ್ಥಾನವೇ “ನಂದವಾಡಿ” ಎಂದು

ಕರೆಯಾಳ್ಜುಡುತ್ತದೆ ಈ ಉರಿ ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಕ್ಕುತುಂಬುವ ಭಾಂವಿಖ ಮೇಲೆ ಇರುವ ನಾರಾಯಣದೇವರ ಗಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಆರ್ಥಿಕ್ಯಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಕ್ಕೊಂದು ಲಿಪಿಯುಂಟು. ಸಂಗಮೇಶ್ವರನ ಗುಡಿಯು ದೂಡೆದು ಅದೆ. ಇದರ ಹತ್ತರ ಬಿದ್ದಿರುವ ಏ ಪೂಟು ಉದ್ದವಾದ ವೀರಗಲ್ಲಿನಂಥ ಕಂಬದ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಗಳಿವೆ. ಈ ಉರು ಇಂಗೇಜೆ, ಮೊಗೊಲಾಯಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಹದ್ದಿಗೆ ಅದೆ.

ಸಂಗಮ:— ಹುನಗುಂದದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಗಂ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣಾ ಮಳಾಪಹಾರಿ ನದಿಗಳ ಸಂಗಮದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗಮೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಈ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸುಮಾರು ೧೦೦ ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ

ಇಸಂಗಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ (ಸಂಗಮ)

ದ್ಯಾವನಾಯಕನೆಂಬ ಜೈನನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಲಿಪಿಗಳುಂಟು. ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಾನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿವ ಯೋಜನೆಯು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆದುದನ್ನು

ನೋಡಿ, ಶ್ರೀಬಸನೇಶ್ವರನು ಇಂತಹ ಹಾವಕ್ಕೆತ್ಯನನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಶ್ರೀಸಂಗಮನಾಥನಲ್ಲಿ ಏಕೈನಾದುದರಿಂದ ಈ ಉರಿಗೆ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮ, ಕಪ್ಪಡಿಸಂಗಮವೆಂದು ಹೇಳರು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಜಾತ್ರೆಯು ಚೈತ್ರ ಶುಕ್ಲ ಪಂಚಮಿ ದಿವಸ ರಘೋಷವನ್ನು ಸುರುವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ವರ್ಣಗೂ ಬಹು ಚೆಂದವಾಗಿ ಜರುಗುವದು. ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಯ ಜನರೂ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬರುವರು. ಈ ದೇವರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ವಿಧಿಪರು ಶ್ರೀಕಾಲಿಂದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡುವರು.

ಗುಡೂರ: — ಹುನಗುಂದದಿಂದ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಮೈಲಿನ ಮೇಲಿಲ್ಲಿ ಅದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಖಣಗಳೂ, ತಾಮ್ರ, ಹಿತ್ತಾಳಿಯ ಪಾತ್ರಗಳೂ ಎರಕದ ಸಾಮಾನುಗಳೂ, ಮೂರ್ತಿಗಳೂ, ಕಾಜಿನ ಬಳಿಗಳೂ ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ.

ಅರಸಿಂಬಿಂಡಿ: — ಹುನಗುಂದದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಮೈಲಿ ಇತ್ತು. ಈಗ ಹಾಳಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ವಿಕ್ರಮಪುರವೆಂದು ಅನ್ನತ್ವಿದ್ದರು. ಈಗ ಜಾಲುಕ್ಕೂರ ಪ್ರವ್ಯಾತ ವಿಧಿನಾದ ಒನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಈ ಉರಿನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದೂ, ಇದನ್ನೇ ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ನೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಚೂರಿ ಬಿಜ್ಜಳನು ಜಾಲುಕ್ಕೂರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಈ ಉರು ಹಾಳಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವರು.

ಶ್ರೇತ್ರೀಗಳು: — ಹುನಗುಂದ ತಾಲುಕನ ಮೇರಿಗಳಾವನ್ನು? ಇದು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ? ಈ ತಾಲುಕು ಯಾಕರ ಸಲುವಾಗಿ ಗನೆಯ ನಂಬಿಯ ಬಂದಿದೆ? ಸಂಗಮದ ಇತ್ತರ ಕೂಡಿದ ಹೊಳೆಗಳಾವನ್ನು? ಕೃಷ್ಣಾನದಿಗೆ ಯಾವ ಹೇಸರು ಗಳಿವೆ? ಇಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ಯೋಗ ಯಾವದು? ಯಾವ ಬೆಳೆ ಹೆಚ್ಚು ಬಧುವದು? ಬಾಗಲಕೋಟಿಯಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಹೊಗುವಾಗ ಈ ತಾಲುಕನಲ್ಲಿ ಇತ್ತುವ ಉರುಗಳಾವನ್ನು? ದೂಡ್ಳ ಉರುಗಳಾವನ್ನು? ಜಾತ್ರೆಯಾಗುವ ಉರುಗಳು ಯಾವನ್ನು? ಯಾವಾಗ ಆಗುವನ್ನು? ತಂತ್ರಿಯಿಂದ ಸುದ್ದಿ ತಳಿಯುವ ಉರುಗಳಾವನ್ನು? ಇಲಕಲ್ಲಿಗೆ ಮೂದಲು ಯಾವ ಹೇಸರಿತ್ತು? ಈ ಉರು ಯಾಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧವದೆ? ಕರಡಿ ಅಂತಾ ಹೇಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು? ಐಹೊಳ್ಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರಿ? ನಂದವಾಡಿಗಿಯು ಎಲ್ಲಿದೆ?

ಉನೆಯ ಭಾಗ

ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಣನೆ

ವಿಜಾಪುರ, ಬೆಳಗಾಂವಿ, ಧಾರವಾಡ, ಕಾರವಾರ ಈ ನಾಲ್ಕು ಜಿಲ್ಲೆಗಳೂ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೂ ಕೂಡಿ ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಾರ್ಂತವಾಗಿದೆ. ಈ ಭಾಗವು ಮುಂಬಯಿ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ಅಡರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಭಾಷೆಯು ಕನ್ನಡವಾದುದರಿಂದಲೇ ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕವೆಂದು ಅನ್ನು ನರು.

ನೇರೀಗಳು:— ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸಾತಾರಾ, ಸೊಲಾಲ್ಲಿ ಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಆಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷೋಟ ಸಂಸ್ಥಾನ; ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮೊಗಲಾಯಿ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ ಇಲಾಖೆಗಳು; ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮದ್ರಾಸ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರ ಸಂಸ್ಥಾನ; ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಗೋವ ವಾರ್ಂತ, ಸಾವಂತವಾಡಿ ಸಂಸ್ಥಾನ, ರತ್ನಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ಅರಬೀ ಸಮುದ್ರ.

ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕ್ಷೇತ್ರವಲ ಅಜವಾಸು ೨೫,೨೭೫ ಚೌರಿಸ ಮೈಲು ಇದೆ. ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಸ.ಮಾರು ೪೩,೮೩,೪೩೯ ಇರುವದು.

ಪ್ರಾಕೃತಿಕ:— ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಧೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಅವು ಯಾವನೆಂದರೆ:—

೧. ಸಮುದ್ರ ತೀರದ ಪ್ರದೇಶವು ಇದಕ್ಕೆ ಕೊಂಕಣವೆನ್ನುವರು.
೨. ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಪ್ರದೇಶವು ಅಂದರೆ ಮಲ್ಲಾಡವು. ೩. ಮಲ್ಲಾಡ ಕೆರಗು.
೪. ಬಯಲು ಸೀಮೆ.

೧. ಕೊಂಕಣವು:— ಇದರಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದ ಕಡೆಗಿರುವ ಭೂಮಿಯು ಉಸುಕಿನದು. ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತ ಮಾಸಾರಿಯ ಭೂಮಿಯಿದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಗರಸಿನ ನೆಲವೂ ಉಂಟು. ಇಲ್ಲಿಯ ಭೂಮಿ ನಿಸ್ಪಾರವಾದದ್ದು. ಗೊಬ್ಬರವಿಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆಯುವದಿಲ್ಲ. ನಡನಡುವ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಗುಡ್ಡಗಳು

ಸಮುದ್ರದ ವರೆಗೆ ಸಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಭಾಗದಿಂದ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಬಹು ಎತ್ತರವಾದ ಗೊಡೆಯಂತೆ ಕಾಣುವದು. ಅಂದರೆ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯು ಪಶ್ಚಿಮಾದ ಕಡಿದಾಗಿತ್ತಲ್ಲದೆ. ಕಾನಡಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವು ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ.

೩. ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಪ್ರದೇಶವು (ಮಲ್ಲಾಡ):—ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶವೇ ಅಂದಮೇಲೆ ಕೇಳುವದೇನು? ಗುಡ್ಡಗಳ ಮಯವಾಗಿದೆ. ಕೊಳ್ಳುಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಶ್ರವಾದ ಕೆಂಪು ನೆಲವಿರುವದು. ಮೂರು ತಿಂಗಳುಗಳ ವರೆಗೆ ಮಳೆಯು ಸತತವಾಗಿ ಸುರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ನಡುನಡುವೆ ಕೊಳ್ಳುಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಬೈಲುಪ್ರದೇಶವಂಟು. ಬೆಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಫೆಟ್ಟದ ಮೇಲನೆ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಹು ದಟ್ಟಾದ ಅಡವಿಯು ಬೆಳೆದಿದೆ. ಈ ಅಡವಿಗಳಲ್ಲಿ ತೆಂಗು, ಶಿಸೆಕಟ್ಟಿಗೆ, ಶ್ರೀಗಂಧ, ಚಂದನ, ಬಿದರು ಇವೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಒಳ್ಳೇ ಕಸುವಿಸಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ ಈ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಪದಾರ್ಥಗಳಾದ ಸಾಗವಾನಿ ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಮೇಣಸು, ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ಶೀಗೆಕಾಯಿ, ಕಾಜು, ಆಂಟು, ಜೀನು ತುಪ್ಪ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಉತ್ಪನ್ನವದೆ. ಕಾರವಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಭಾಗಗಳು ಈ ತರಹದ ಅರಣ್ಯಗಳ ಮಯವಾಗಿವೆ.

೪. ಮಲ್ಲಾಡ ಶರಗು:—ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಪೂರ್ವ ಭಾಗದಿಂದ ಸುಮಾರು ೪೦-೫೦ ಮೈಲು ಅಗಲವಾಗಿರುವ ದಕ್ಕಿಸೇತ್ತುವಾದ ಪಟ್ಟಿಗೆ “ಮಲ್ಲಾಡ ಶರಗು” ಎಂಬ ಹೆಸರು. ಇದು ಬೈಲುಭಂಗಿಯೂ ಅಲ್ಲ; ಪರ್ವತಪ್ರದೇಶವೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಧ್ಯಮ ತರಗತಿಯ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಭಂಗಿಯು ಮತಿಕಟ್ಟಿನದು. ಗರಸು ಭಂಗಿಯು ಬಹಳ. ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ಎರಿಯು ಕೆಡಿದೆ. ನಡುನಡುವೆ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಶಾಖೆಗಳಾದ ಗುಡ್ಡಗಳು ಪೂರ್ವ - ಪಶ್ಚಿಮವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾನಡಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಫೆಟ್ಟದ ಮೇಲನೆ ಶಿರಸಿ, ಸಿದ್ದಾಪುರ, ಎಲ್ಲಾಪುರ, ಹಳಿಯಾಳ ಎಂಬ ತಾಲೂಕುಗಳೂ, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗವೂ, ಬೆಳಗಾಂವ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನೈಮಿತ್ತ ಭಾಗವೂ ಸೇರಿವೆ.

೪. ಬಯಲುಸೀಮೆ:—ಧಾರವಾಡ, ಬೆಳಗಾಂವ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಪೂರ್ವ ಭಾಗಗಳೂ, ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯೂ, ದಕ್ಷಿಣ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಪ್ರದೇಶದ ಪೂರ್ವಭಾಗವೂ ಸೇರಿ ‘ಬಯಲುಸೀಮೆ’ ಎಂಬ ಭಾಗವಾಗಿ ರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಭೂಮಿಯು ಎಲ್ಲವೂ ಬೈಲಾದದ್ದು. ಕೆಲವು ಕಡೆಗೆ ತೆರಿಗಳ ಹಾಗೆ ತೆಗ್ನು-ದಿನ್ನೆಗಳುಳ್ಳದಾಗಿದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಗುಡ್ಡಗಳಿವೆ. ಉತ್ತಮ ವಾದ ಎರಿಯು ಮುಖ್ಯವು. ಸ್ವಲ್ಪ ಗರಸಿನ ನೆಲವುಂಟು. ಗುಡ್ಡಗಳ ಸೆರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಸಾರಿಯ ಭೂಮಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ.

ಪರ್ವತ:—ಮುಂಬಿಯ ಕನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪರ್ವತ ಅಥವಾ ಪಶ್ಚಿಮಫಳ್ಟ್ವಪೂ, ಅದರ ಶಾಖೆಗಳಾದ ಕಪ್ಪತಗುಡ್ಡ, ಎಲ್ಲಮ್ಮೆನ ಗುಡ್ಡಗಳೂ ಹಬ್ಬಿರುತ್ತವೆ. ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪರ್ವತವು ದಕ್ಷಿಣತ್ವರವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗದ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮುದ್ರವುಂಟು. ಈ ಪರ್ವತದ ಪೂರ್ವಭಾಗವೇ ಇಲುಕಲಾಗಿದ್ದ ದರಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಫಳ್ಟ್ವದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನದಿಗಳು ಆ ಭಾಗದ ಕಡೆಗೆನೇ ಉದ್ದವಾಗಿ ಹರಿದಿರುತ್ತವೆ. ಪಶ್ಚಿಮಫಳ್ಟ್ವದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಾರ್ಗಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳಿಗೆ ಘಟ್ಟಿದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನುವರು. ಅವು ಯಾವವೆಂದರೆ:—

೧. ಅಂಬೆಫಳ್ಟ್ವ:—ಇದು ಕೊಲ್ಲಾವುಪುರದಿಂದ ರತ್ನಾಗಿರಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿದೆ.

೨. ಅಂಬೋಲಿಫಳ್ಟ್ವ:—ಇದು ಬೆಳಗಾಂವಿಯಿಂದ ನೆಂಗುಲೀಕೆಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿದೆ.

೩. ತಿನ್ನಫಳ್ಟ್ವ:—ಇದು ಬೆಳಗಾಂವಿಯಿಂದ ಗೋವೆಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿದೆ.

೪. ಅರಬೀಲಫಳ್ಟ್ವ:—ಇದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಕಾರವಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿದೆ.

೫. ದೇವೀಮನಿಫಳ್ಟ್ವ:—ಇದು ಸಿರಸಿಯಿಂದ ಕುಮತೆಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿದೆ.

೬. ಮಲೆನಾಡಫಳ್ಟ್ವ:—ಇದು ಸಿದ್ದಾಪುರದಿಂದ ಗೆರಸೊಪ್ಪೆಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿದೆ.

ಹೊಳಿಗಳು:—ಕೃಷ್ಣ, ಭೀಮಾ, ಘಟಪ್ರಭಾ, ಮಲಪ್ರಭಾ, ಬೆಣ್ಣಿಹಳ್ಳಿ, ತುಂಗಭದ್ರಾ, ವರದಾ, ಧರ್ಮಾ, ಶಾಲ್ಯಲಾ, ಶರಾವತಿ, ಧರ್ಮಾ, ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಗಳಿಂದ ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ನಾಡಿಕೊಂಡು ಹೆಚ್ಚುಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಾಗುನಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ಮಳೆಯು:—ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಬರುವ ಮುಂಗಾರಿ ಮಳೆಯು ಗಾಳಿಗಳು ಅರಬೀ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಬೀಸುವ ಕಾರಣ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಎತ್ತರ ವಾದ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪರ್ವತವಿದ್ದು ದರಿಂದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಗುವದು. ಎತ್ತರವಾದ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಮೋಡಗಳು ದಾಟುವಾಗ ತಂಪು ತಗಲಲು, ಅಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೀಳುವದು. ಮಲ್ಲಾಡ ಶಿರಿಗಿನಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೀಳಲು ಇದೇ ಕಾರಣ. ಬೈಲುಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಮಳೆಯು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಬೀಳುವದು.

ಹವೆಯು:—ಕೊಂಕಣದ ಹವೆಯು ಉಷ್ಣಪೂರ್, ತೇವೆಳ್ಳಿದ್ದ್ವಾಗಿ ಇದ್ದು ಸಾಫಾರಣ ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದದ್ದು, ಸೌಮ್ಯಪೂರ್ ಆಗಿದೆ. ಮಲ್ಲಾಡದ ಹವೆಯು ತಂಪೂ, ರೋಗಕಾರಕವೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಿತಕರ. ಬೈಲುಸೀಮೆಯು ಹವೆಯು ಉಷ್ಣ ತೆಯುಳ್ಳಿದ್ದು. ತೇವೆ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದು, ಆರೋಗ್ಯಕಾರಕವಿರುತ್ತದೆ. ಮಲೆನಾಡ ಹವೆಯು ಸಾಫಾರಣ ವಿಷಮಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಬೆಳಿಗಳು:—ಇಡೀ ಮುಂಬಯಿ ಕನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಳೆ, ಹವೆ, ಭೂಮಿಗಳು ಚನ್ನಾಗಿವೆ. ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಬೆಳೆ ತಕ್ಕುಳ್ಳುವರು. ಅವು ಯಾವವೆಂದರೆ—ಅಡಿಕೆ, ತೆಂಗು, ಭತ್ತ, ಕಬ್ಬಿ, ಯಾಲಕ್ಕಿ, ಮೆಣಸು; ಹತ್ತಿ, ರಾಗಿ, ಗೊಳಿ, ಜೊಳಿ, ಕಡಲೆ, ಎಣ್ಣೆಕಾಳು, ಸಾವಿ, ನಾರು, ಸೇಂಗಾ, ಸಾಗವಾನಿ ಮತ್ತು ತಿಸವೇ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳು.

ಪ್ರಾಣಿ ಮುಂತಾದವುಗಳು:—ಎತ್ತು, ಆಕಳುಗಳು ಬೈಲುಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ. ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ, ಹವೆ ತಡೆಯಲಾರದ್ದರಿಂದ ದನೆಗಳು ಬದುಕುವುದಿಲ್ಲ. ಕುದುರೆಗಳಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಾಳುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಲ್ಲಾಡ ಶಿರಿಗಿನಲ್ಲಿ ಎಮ್ಮೆ, ಕೊಣಗಳು ಹೆಚ್ಚು. ಕೃಷ್ಣ ತೀರದ ಎತ್ತು

ಬಹು ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಿಲಾರೆ ಎತ್ತು, ಹೊಳೆಸಾಲ ಎತ್ತುಗಳು ಬಹು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವವು. ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಆನೆ, ಹುಲಿ, ಕರಡಿ, ಹೊನಗ್ಗಾಳಿ, ಕಾಡಾನೆ, ಕಾಡಹಂದಿ, ಜಿಗರಿ, ಒಂಟಿಗಳು ಬಹಳ. ಬೈಲು ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತು, ಆಕಳು, ಎಮ್ಮೆಗಳು ಮುಖ್ಯ.

ಜನರ ನಡಾವಳಿ ಮತ್ತು ಇರುವೀಕೆ:— ಕೊಂಕಣ, ಮಲೆನಾಡು ಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ ಕಡಿಮೆ ಇರುವದರಿಂದಲೂ, ಅಲ್ಲಿ ಆನೆ, ಕಾಡಹಂದಿ, ಮಂಗ, ಜಿಗರಿಗಳ ಉಪದ್ರವ ಬಹಳವಿರುವದರಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲಿ ಬಡತನವೇ ಹೆಚ್ಚು. ಅಕ್ಕಿಯೇ ಇವರ ಆಹಾರವಾದ್ದರಿಂದ ಶಕ್ತಿ ಹೀನರು. ಇಲ್ಲಿ ಹಂಚಿನ ಮನೆ ಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು. ಬೈಲುಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲಾಷುಗಳ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಯುವದು. ಬೆಳಗಾಂವ, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭಾಷಾಸಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಸವಲತ್ತು ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದರಿಂದ ಅವರು ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದಾರೆ. ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ತರಹದ ಸವಲತ್ತುಗಳು ಕಡಿಮೆ.

ಉದ್ಯೋಗ:— ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿ ವಿನು ಹಿಡಿಯುವದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಸ್ವಲ್ಪ ಒಕ್ಕುಲತನ ಮಾಡುವರು. ಕಾರವಾರ, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯ ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕುಲತನ, ಕೃಗಾರಿಕೆಗಳೇ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ಯೋಗಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕುಲತನದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾ ಉತ್ಪನ್ನವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಕೊಡ, ಜಾಸಿ, ಹಗ್ಗಿ, ನಾಗಬೆತ್ತುದ ಹೆಣಿಕೆ ಮುಂತಾದ ಕೃಗಾರಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ಉಪಜೀವಿಸುವರು. ಆದರೆ ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬೈಲು ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ತರದ ನೂಲು, ರೇತಿಮೆ, ಉಣಿ, ಅರಿನೆಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ನೇಯುವ ಉದ್ಯೋಗವೇ ಹೆಚ್ಚು. ಇಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಗಳು ಬಹಳ ಕಸುವುಳ್ಳವು ಇರುವದರಿಂದ ಒಕ್ಕುಲತನವಾದರೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರು ದುಡಿತದಷ್ಟು ಸುಖದಿಂದ ಉಣಿ ವದು ಕಡಿಮೆ. ನಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಖಚು ಮಾಡುವರು. ಇವರು ಕಸುವುಳ್ಳವರು, ಉದ್ಯೋಗಗಳು, ನಿಡೋಗಳು ಇರುವರು.

ಜಾತಿ, ಧರ್ಮ, ಭಾಷೆ:— ಇಲ್ಲಿ ಹಿಂದು, ಮುಸ್ಲಿಮ್, ಕ್ರಿಸ್ತ ಮುಂತಾದ ಜಾತಿಗಳುಂಟು. ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಗಡಗಳಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ

ವಂತವೆನ್ನವರು. ಬಾಹ್ಯಣ, ವೀರಶೈವ, ಜ್ಯೇಂದ್ರ, ಕುರುಬಿ, ತಿಗಳಿ, ವೈಶ್ಯ, ರಜಪುತ್ರ, ಮುದ್ಲಿಯಾರ ಎಂಬ ಜಾತಿಗಳು ಉಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕನ್ನಡ, ಮಾರಾಟಿ, ಮುಸಲ್ಮಾನಿ, ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಗಳುಂಟು.

ವ್ಯಾಖಾರ :—ಅಕ್ಷಿ, ಚೆಲ್ಲಿ, ತಂಬಾಕ್, ಅರಿಷಿಣಿ, ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ, ತೆಂಗು, ಕೊಬ್ಬರಿ ಎಣ್ಣಿ, ಯಾಲಕ್ಕಿ, ಮೆಣಸು, ಅಡಿಕೆ, ಶೇಗು, ಶ್ರೀಗಂಧ, ಚಂದನದ ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಎಲುವು, ಮಿನ, ಚಮರ್ ಇವು ಕೊಂಕಣ, ಮಲೆನಾಡು ಗಳಿಂದ; ಇದರಂತೆ ಬೆಲುಸಿಮೆಯಿಂದ ಗೋಡಿ, ಕಡಲೆ, ಹತ್ತಿ, ಜೊಳೆ, ಹತ್ತಿಕಾಳು, ಸೇಂಗಾ, ಎಳ್ಳು, ಅಗಸಿ, ಸೆಜ್ಜಿ ಮುಂತಾದವು ಪರಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವು.

ಉಗಿಬಂಡಿಗಳ ಮಾರ್ಗಗಳು

೧. ಮದ್ರಾಸ ಮತ್ತು ಸದರ್ ಮರಾಠಾ ರೇಲ್ವೆ:—ಇದು ಪ್ರಾಚೀನಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಸಾತಾರೆಯ ನರೆಗೆ ಬಂದು, ಮುಂದೆ ಸಾಂಗಲಿ, ವಿರಜ, ಬೆಳಗಾಂವ, ಲೋಂಡಾ, ಧಾರವಾಡ, ಹುಬ್ಬಳಿ, ಗದಗಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಮದ್ರಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಈ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಮೂರು ಶಾಖೆಗಳು ಹೋಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವು ಯಾವವೆಂದರೆ:—

೧. ಲೋಂಡಾದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಗೋವೆಯ ಕಡೆಗೆ.
೨. ಹುಬ್ಬಳಿಯಿಂದ ಹರಿಹರ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಡೆಗೆ.
೩. ಹುಬ್ಬಳಿಯಿಂದ ಗದಗ, ಬಾಗಲಕೋಟಿ, ವಿಜಾಪುರಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಗಿ, ಸೊಲ್ಲಾಪುರಗಳ ಕಡೆಗೆ.

೨. ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ಸ್ಪೇಟಿ ರೇಲ್ವೆ:—ಇದು ಮಿರಜದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಹೋಲ್ಲಾಪುರದ ನರೆಗೆ ಹೋಗಿದೆ.

ಜಲಮಾರ್ಗಗಳು

ಮುಂಬಯಿ ಕನಾಕಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾರವಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅರಬಿಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಂದಿದೆ. ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾರವಾರ, ಕುಮತಾ, ಹೋನ್ನಾವರ, ಬಟಕಳ ಎಂಬ ಬಂದರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಮಾಮರ್ಗೋವಾ,

ವೆಂಗುಲೀಕ, ಮುಂಬಯಿಗಳ ಕಡೆಗೂ, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮಂಗಳೂರು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಸಿಂಹಳದ್ವೈಪಕ್ಕೂ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಜಲನಾಗರದ ಅನುಕೂಲತೆ ಇರುತ್ತದೆ.

ಲೈನ್‌ನಾಗರಗಳು

೧. ಪ್ರಣಯಿಂದ ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ದ ಹರಿಹರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿದೆ. ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತುವ ಉರುಗಳು :—ಸಾಂಗಲಿ, ವಿರಜ, ಚಿಕ್ಕೊಡಿ, ಬೆಳಗಾಂವ, ಧಾರವಾಡ, ಹುಬ್ಬಳಿ, ಹಾವೇಡ, ರಾತೇಬಿನ್ಹೂರ.

೨. ಹುಬ್ಬಳಿಯಿಂದ ಸೊಲ್ಲಾ ಪ್ರೀರ ವಾಗರ :—ಧಾರವಾಡ, ಸವದತ್ತಿ, ನರಗುಂದ, ಕೆರೂರ, ವಿಜಾಪುರ, ಇಂಡಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

೩. ಹುಬ್ಬಳಿಯಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿ ವಾಗರ :—ಗದಗ, ಮುಂಡರಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

೪. ಹುಬ್ಬಳಿಯಿಂದ ಕುಮತಾ ಬಂದರ ವಾಗರ :—ತಡಸ, ಹಾನಗಲ್ಲ, ಸಿರಸಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹೋಗಿದೆ.

ಇವಲ್ಲದೆ ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಬೆಳಗಾಂವ, ಕಾರವಾರ, ಗೋವಾ, ವೆಂಗುಲೀಕ, ಗೋಕರ್ನ, ಮಹಾಬಲೀಶ್ವರಗಳ ಕಡೆಗೂ ಲೈನ್‌ನಾಗರಗಳು ಹೋಗಿವೆ.

ರಾಜಕೀಯ ವಿಭಾಗಗಳು

(೧) ವಿಜಾಪುರ, (೨) ಬೆಳಗಾಂವ, (೩) ಧಾರವಾಡ, (೪) ಕಾರವಾರ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಜಿಲ್ಲೆಗಳೂ, ಕೆಲಲ್ಲಾ ಪ್ರೀರ ಸಂಸ್ಥಾನ, ಉತ್ತರಕನಾಟಕದ ಜಹಾಗೀರುಗಳೂ, ಜತ್ತ, ಸವಣರ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೂ ಉಂಟು.

ಜತ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನ :— ಇದು ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಮಾಂಡಲಿಕನು ಥವಳಿ ಎಂಬ ಮರಾಠಿ ಜಾತಿಯವನು. ಇದು ಮೌದಲು ಸಾತಾರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿತ್ತು. ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಲೆಕ್ಟರನೇ ಇದರ ಪೂಲಿಟೆಕ್ನಿಕಲ್ ಏಜಂಟನು. ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆಯ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಧಾನ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟುವವಲ್ಲದೆ ಸೋರುಪ್ಪು, ಕಬ್ಬಿಣಗಳೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ.

ಬೆಳಗಾಂವ ಜಿಲ್ಲೆ

ಮೇರೀಗಳು :— ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಮಿರಜ, ಸಾಂಗಲಿ, ಜತ್ತ ಜಹಾಗೀರು ಗಳು ಮತ್ತು ಸಾತಾರೆ ಜಿಲ್ಲೆ; ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಜಮ್‌ಖಂಡಿ, ಮುಧೋಡಿ, ರಾಮು ದುರ್ಗೆ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು; ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಗೋವ ಪ್ರಾಂತ, ಸಾವಂತವಾಡಿ, ಕೊಲ್ಲಾ ಪ್ರೆರ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು; ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಕಾರವಾರ, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು.

ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಬೆಳಗಾಂವ, ಅ ಚಿಕ್ಕೋಡಿ, ಇ ಖಾನಾಪುರ, ಇ ಗೋಕಾವಿ, ಇ ಅಭಣಿ, ಉ ಬೈಲಹೊಂಗಲ, ಉ ಸವದತ್ತಿ (ವರಸಗಡ), ಉ ಹುಕ್ಕೇರಿ ಎಂಬ ಎಂಟು ತಾಲೂಕುಗಳೂ, ಚಂದಗಡ ಎಂಬ ಒಂದು ಪೇತಾ ಇರುತ್ತವೆ.

ಭೋಮಿಯ ಸ್ವರೂಪ :— ಉತ್ತರ, ಪೂರ್ವ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ ಸಮವಾದದ್ದು, ಬೆಳಿಯುಳ್ಳದ್ದು ಉಂಟು. ದಕ್ಷಿಣ, ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡಗಳು ಬಹಳ. ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಶಾಖೆಗಳು ನಡುನಡುವೆ ಹಬ್ಬಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ದಟ್ಟಾದ ಅಡವಿಯು ಬೆಳೆದಿದೆ.

ನಡಿಗಳು :— ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಫಟಪ್ರಭಾ ನದಿ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಮಲಾಪಹಾರಿ ನದಿ ಮತ್ತು ಫಟಪ್ರಭಾ ಶಾಖೆಗಳಾದ ಮಾರ್ಕಾಂಡೆ, ಹರಣಕಾಶಿ, ತಾಮ್ರಪಣಿ ನಡಿಗಳು ಉಂಟು.

ಉದ್ದೇಶ್ಯಗ್ರಂಥ :— ಒಕ್ಕಲತನ, ನೇಕಾರಿಕೆ, ವ್ಯಾಪಾರಗಳೇ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು. ಗೋಕಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಬಣ್ಣದ ಸಾಮಾನುಗಳೂ, ತಾಮ್ರ-ಹಿತ್ತಾಂತ ಪಾತ್ರೆಗಳೂ ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ.

ಮುಖ್ಯ ಉಂಟುಗಳ ವರ್ಣನೆ :— ಬೆಳಗಾಂವಿಯ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳ ಇಲ್ಲಿ ದಂಡನ ಭಾವಣೆಯಂಟು. ಈ ಉಂಟ ಸುತ್ತಲೂ

ಕೇಳಿಟೆ ಇದ್ದು, ಚನ್ನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಶನರರ ಕಚೇರಿ ಉಂಟು. ಶಾಸ್ತ್ರಾಶ್ವರ (ಸಾಂಗಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರದವರದು) ದಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಗುವ ಬಂಗಾರ ಹಾಗು ಬೆಳ್ಳಿ ಸಾಮಾನುಗಳ, ರೇತಿಮೇ ಅವೀಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವು ಈ ಉರಲ್ಲಿ ಚನ್ನಾಗಿ ನಡೆಯುವದು. ಸಂಕೇತ್ಯರ, ನಿಪ್ಪಣಿ, ಅಥಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಲಿ, ತಂಬಾಕಿಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಗುವದು. ಸಂಕೇತ್ಯರದಲ್ಲಿ ಶಂಕರಾ ಜಾರ್ಖರದೊಂದು ಮರವದೆ. ಗೋಕಾಕದಲ್ಲಿ ಫಟಪ್ರಭೀಯ ತಡಸಲ ವುಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಗಿರಣಿಯಿಂದ ನೂಲು ತೆಗೆಯುವರು. ಸವದತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರವೂ, ದನಗಳ ಸಂತೇಯೂ ತಕ್ಕುಮಟ್ಟಿಗೆ ನಡೆಯುವವು. ಈ ಉರಹತ್ತರ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲವೂ ನ ದೇವಸ್ಥಾನವುಂಟು. ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ೩-೪ ಸಾರೆ ಈ ಯಾಲ್ಲಿನೂ ಜಾತ್ರೆಯಾಗುವದು. ಮುರಗೆನೀಡದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿದ ಬಟ್ಟಿಗಳೂ, ಕರಳಿ ಹಚ್ಚಿಡಗಳೂ ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ. ನಿಪ್ಪಣಿ, ಕಿತ್ತಲ್ಲಿರುಗಳು ಮೊದಲು ದೇಸಾಯರ ಗ್ರಾಮಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಬೈಲ ಹೊಂಗಲ, ಯಮಕನಮರಡಿಗಳು ದೊಡ್ಡ ಉರುಗಳು. ನಿಡಕೊಸಿ, ಅರಭಾವಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಮರಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ. ಖಾನಾಪುರದಲ್ಲಿ ಮೇಲಾದ ಮಣ್ಣ ಸಿಗುವದು. ಈ ಮಣಿ ನಿಂದ ತರತರದ ಪಾತ್ರಗಳೂ, ವಾಳಿಗೆಯ ಹಂಚುಗಳೂ ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ. ಮುನವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೩-೫ ನೂರು ತೋಟಗಳಿದ್ದ ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವು. ಚನ್ನಾಗಿ ನಡೆದಿದೆ.

ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ

ಮೇರೆಗಳು:— ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳಗಾಂವ, ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು; ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರ ಸಂಸ್ಕಾರ; ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ನಿಜಾಮನ ರಾಜ್ಯ ಮದ್ರಾಸ ಇಲಾಖೆ; ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಕಾರವಾರ ಜಿಲ್ಲೆ.

ನದಿಗಳು:— ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಲಾಪಹಾರಿ ನದಿಯು ಹರಿದಿರುತ್ತದೆ. ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ವರದಾ ನದಿಯು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಹರಿದು ತುಂಗಭದ್ರೆಗೆ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯು ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಯಿಂದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹರಿದು, ನಿಜಾಮನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ರಾಯಚೂರ ಹತ್ತರ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಬೆಳಿಹಕ್ಕನೆಂಬಡೊಂದು ಉಪ್ಪು

ನೀರಿನ ಹಳ್ಳವು ಇದೇ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಹರಿದು, ಇದೇ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಾಪಹಾರಿ ನದಿಗೆ ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಶಾಲ್ಯಲಾ ನದಿಯು ಇದೇ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಕೂಡುವದು.

ಭೋಮಿಯ ಸ್ವರೂಪ :— ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗದಲ್ಲಿ ತೆಗ್ಗಿದಿನಸ್ವೇಗಳೂ, ಗುಡ್ಡಗಳೂ ಬಹಳಂತು. ಪೂರ್ವಭಾಗವು ಬಹುತರ ಸಮನೆಲವುಳ್ಳದ್ದು ಇದ್ದು, ಬೆಳೆಯು ಉತ್ತಮ ಬರುವದು. ಎರಿನೆಲ ಹೆಚ್ಚು.

ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ ಧಾರವಾಡ, ಅ ಹುಬ್ಬಳಿ, ಇ ನವಲಗುಂದ, ಉ ರೊಂಟಿ, ಇ ಗದಗ, ಉ ಕಲಣಟಗಿ, ಇ ಬಂಕಾಪುರ, ಉ ಕರ್ಜಗಿ, ಇ ಹಾನಗಲ್ಲ, ಗಂ ರಾಣಿಬೆನ್ನೊರ, ಗಂ ಕೋಡ ಎಂಬ ಹನ್ನೊಂದು ತಾಲೂಕುಗಳೂ, ಗ ನರಗುಂದ, ಅ ಮುಂಡರಿಗಿ ಹೀಗೆ ಎರಡು ಪೇತಾಗಳೂ ಉಂಟು.

ಭಾಷೆ, ಉದ್ದೋಽಗ :— ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖ್ಯ ಭಾಷೆ ಕನ್ನಡ. ಒಕ್ಕುಲತನ, ನೇಕಾರಿಗಳೇ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೋಽಗಗಳು.

ಮಾರ್ಪಿಟ್ ಉರಂಗಳ ವರ್ಣನ :— ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳ ಧಾರವಾಡವು. ಇದು ವಿದ್ಯೇಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ. ಹುಬ್ಬಳಿಯು ಕನಾರಟಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಗನೆಯ ಸಂಬರು ಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜನದಟ್ಟಕೆ ಬಹಳ. ಇಲ್ಲಿ ನೂಲು ನೇಯುವ ಗಿರಣಿಗಳಂತು. ಮತ್ತು ರೀಲ್ಪ್ರೈ (ಉಗಬಂಡಿ ತಯಾರಿಸುವ ಕಾರಣಾನೇ) ವರ್ಕಶಾಪ ಉಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಜಗದ್ಗಂಧಿ ಮೂರುಸಾವಿರ ಮರವೂ, ಶ್ರೀಸಿದ್ಧಾರೂಢರ ಮರವೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿವೆ. ಮತ್ತು ನರಗುಂದ, ಹಾವೇರಿ, ಬ್ಯಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ತಕ್ಕುಮಟ್ಟಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯುವದು. ಬ್ಯಾಡಿಗಿಯಲ್ಲಿ ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಹೆಚ್ಚು. ಗದಗ, ಬೆಟ್ಟಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಸೀರಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ನರಗುಂದ ಇದು ಭಾವೆ ಮನೆತನದ ಸಂಸ್ಥಾನವಿತ್ತು. ಗ ಶಿರಹಟ್ಟಿ, ಉ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ವರ, ಇ ಕುಂದಗೇರಿ ಇವು ಕ್ರಮವಾಗಿ, ಗ ಸಾಂಗಲಿ, ಉ ಮಿರಜಿ, ಇ ಜಮಾವಂಡಿ ಜಹಾಗೀರುಗಳಿಗೆ ಸೀರಿರುತ್ತವೆ. ಯೆಮನೊರು ಪೀರನ ದೊಡ್ಡ ಉರುಸು ಆಗುವದು. ಗಜೀಂದ್ರಗಡ ಫೋಸಲೆ ಮನೆತನದ ಸಂಸ್ಥಾನವು. ಉಪ್ಪಿನ ಬೆಟ್ಟಗೇರಿ, ಮುಳಗುಂದಗಳು ದೊಡ್ಡ ಉರುಗಳು.

ಸಂಸ್ಥಾನದ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪೂರ್ವಕ್ಕಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನು ನವಾಬನೆಂಬ ಪತಾಳ ಜಾತಿಯ ಮುಸಲ್ಮಾನಿನಿರುತ್ತಾನೆ. ಇವನು ಮೊದಲು ಹೇಶ್ಯೆಯರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವರ ಮಾಂಡಲಿಕನಿದ್ದಿನು. ಧಾರವಾಡ ಕಲೆಕ್ಟರನೇ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರೌಲಿಟಿಕಲ್ ಏಜಂಟಿನು. ಇವನಿಗೆ ಈ ನವಾಬನು ಅಂಕಿತನಾಗಿರುವನು.

ಧಾರವಾರ ಜಿಲ್ಲೆ

ಮೇರೆಗಳು:— ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಗೋವೆ ಪ್ರಾಂತ, ಬೆಳಗಾಂವಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು; ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ವೈಷಣಿ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು; ಪಕ್ಷಿಮಕ್ಕೆ ಅರಬಿ ಸಮುದ್ರ.

ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮದ್ರಾಸ ಸರಕಾರದವರು ಸ್ನಾ ಐಗಾನೆಯ ಇಸ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಇ ಕಾರವಾರ, ಅ ಅಂಕೋಲಾ, ಇ ಕುಮತಾ, ಇ ಹೈನ್‌ನಾವರ, ಇ ಸಿದ್ದಾಪುರ, ಇ ಸಿರಸಿ, ಇ ಎಲ್‌ಲಾಪುರ, ಇ ಹಳಯಾಳ, ಎಂಬ ಎಂಟು ತಾಲೂಕಾಗಳು ಇರುವವಲ್ಲದೆ ಇ ಭಟಕಳ, ಅ ಮುಂಡಗೋಡ, ಇ ಸುಫೈ ಎಂಬ ಮೂರು ಪೇರಾಗಳುಂಟು.

ಭೂಮಿಯ ಸ್ವರೂಪ:— ಘಟ್ಟದ ಮೇಲೂ ಕೆಳಗೂ ಇರುವ ನಿಬಿಡವಾದ ಆರಣ್ಯವು ಆಶ್ರದ್ಧಕಾರಕವಾದದ್ದು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಇ ಸಣ್ಣ ನದಿಗಳುಂಟು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶರಾವತಿ ನದಿಯು ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲುತ್ತದೆ. ಇಂ ಪ್ರಾಟು ಎತ್ತರದಿಂದ ಬೀಳುವ ಕಾರಣ ನಾಲ್ಕು ರಮಣೀಯವಾದ ತಡವಲುಗಳಾಗಿವೆ. ಇಂಥ ದೊಡ್ಡ ತಡವಲುಗಳು ಎಲ್ಲಾರೂ ಕಲ್ಲಿ. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಭಾಷೆ ಕನ್ನಡ. ಆದರೆ ಕೊಂಕಣ ಭಾಷೆಯು ಸಮುದ್ರ ಧಡದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಒಕ್ಕಳತನ, ಮಿನ ಹಿಡಿಯುವದು, ಕೃಗಾರಿಕೆ ಇವು ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೋಷಗಳು. ಶ್ರೀಗಂಥದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಸಾಮಾನುಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಬುಂಟು.

ಹುಟ್ಟುವೆಣಿ:— ಘಟ್ಟದ ಕೆಳಗೆ ಅಕ್ಕಿ, ಗೋದಿ, ಕಡಲೆ, ತೆಂಗು, ಅಡಿಕೆ, ಯಾಲಕ್ಕಿ, ಮೆಣಸುಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ದಟ್ಟಾದ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗು, ಮತ್ತಿ, ಹೊನ್ನಿ, ಶ್ರೀಗಂಥ ಮುಂತಾದ ಮರಗಳು

ಬೆಳೆಯುವದರಿಂದ ಇವುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವು ಹಳೆಯಾಗ ಎಲ್ಲಾ ಪೂರ್ಗಳಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ಅಥಿಕಾರಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ನಡೆಯತ್ತದೆ. ಈ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಅರಳಿಕಾಯಿ, ಶೀಗಿಕಾಯಿಗಳೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ.

ಮುಖ್ಯ ಉರುಗಳ ವಣಿನೇ:— ಕಾರವಾರ, ಕುನುಠಾ, ಹೊನ್ನಾವರ ಬಂದರಗಳು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಕಾರವಾರವು ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಹಡಗುಗಳು ನಿಲ್ಲಲು ಪ್ರತಿಸ್ತವಾದ ಬಂದರವು. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಪರ್ವತವು ಅಡ್ಡವಾದ ಮೂಲಕ ರೇತ್ತೆ ಹಾಕಲು ಹೆಚ್ಚು ಖಚು ಬರಬಹುದೆಂದು ಬಿಂಬಿಸುವರು. ಸಿರಸಿಯು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಪಾರ ಸ್ಥಳ. ಇಲ್ಲಿ ಅಡಿಕೆ, ಮೆಣಸು, ಯಾಲಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಹೆಚ್ಚು. ಬನವಾಸಿ, ಸ್ವಾದಿ, ಕೆಳದಿಗಳು ಇವು ಕೀತ್ತೂರ ವೀರಭೇದವರ ಹಳೇ ರಾಜ ಧಾನಿಗಳು. ಅಂಕೋಲಾವಲ್ಲಿ ನಾವಿನ ಹಣ್ಣಿನ ರಸನನ್ನು ತೆಗೆದು ದಬ್ಬಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಪರಷ್ಟ ಕ್ಕೆ ಕಳಸುವ ಕಾರಬಾನೆ ಅದೆ. ಗೋಕರ್ಣ, ಉಳವಿಗಳು ಹೇತ್ರಗಳು. ಸಾಕೋಕಟ್ಟಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು ಮಾಡುವ ಕಾರಬಾನೆ ಉಂಟು. ಬಟ್ಟಕಳವು ಬಂದರವೂ ವೇರಾವೂ ಉಂಟು. ನೈಸೂರ ಸಂಸಾಫದಲ್ಲಿ ಬಂದರವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಸರಕಾರದವರಿಂದ ಕೊಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಗೆರಸೋಪ್ಪೆಯ ಧಬಧಬಿಯಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನೂಲಿನ ಗಿರಣಿಯು ನಡೆದಿದೆ.

ಕೊಲ್ಲಾಪೂರ ಸಂಸಾಫನ:— ಈ ಸಂಸಾಫನವು ಬೆಳಗಾಂವಿಯ ವಾಯನ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾರಣಾ ನದಿಯ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪಕ್ಕಿಮಕ್ಕೆ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪರ್ವತವುಂಟು. ಅದರಾಚಿಯಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ಸಾವಂತಾದಿ ಸಂಸಾಫನಗಳುಂಟು. ಈ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಒಹಕ ಆಗುತ್ತದೆ. ದಂಡಗಂಗಾ ಮುಂತಾದ ಹೊಳೆಗಳ ತೀರದ ನೇಲೆ ಪ್ರದೇಶವು ಬೆಳೆಯು ಈದಿದ್ದು, ಎಲ್ಲ ತರದ ಧಾನ್ಯಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಒಕ್ಕಲತನ, ಅರವನೇಯಾವದು, ಮಣಿನ ಪಾತ್ರ ಮಾಡುವದು ಇಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು. ಈ ಸಂಸಾಫನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಬ್ಬಿಣ ಹುಟ್ಟುವದು. ಇಲ್ಲಿ ಕನ್ನುತ್ತಿರುತ್ತಿರುವ ಮರಾತಿ ಭಾಷಿಗಳನ್ನಾಡುವರು. ಇಲ್ಲಿಯ ಅರಸರ್ವಿಗೆ ಇತ್ತುಪಡಿ ಪದವಿ ಉಂಟು. ಇನನು ಕಿವಾಡಿ ಮನೆತನದವನು. ಅದರೆ ಸಾತಾರೆ ಅರಸು